

10

yeni

ÜLKE

1980

HALİT ÇELENK
YENİ BASKI YASALARI: ÖNLEMLER PAKETİ

ALAATTİN BİLGİ
ARTI-DEĞER TEORİLERİ

MUZAFFER ERDOST
AYBAR, LENİN'İ ELEŞTİRME ÖRTÜSÜ ALTINDA
MARKSİZMİ YADSIYOR

YURDAKUL FİNCANCI
ESKİ SÖMÜRGEÇİNİN YENİ OYUNU:
"RODEZYA ANAYASA KONFERANSI"

VAHAP ERDOĞDU
SERMAYENİN YENİ BUNALIM STRATEJİSİ
VE SEKSENLİ YILLARIN BEKLENTİLERİ

MEHMET DENİZ-GÜLTEKİN EMRE
GÜNÜMÜZ TÜRKİYESİNDE DEMİR-ÇELİK SORUNU ÜZERİNE

FAŞİZMİN GERÇEKLEŞTİRİLMESİNDE
EMPERYALİZMİN YENİ YÖNTEMLERİ
YENİ ÜLKE

1-5

YENİ BASKI YASALARI: ÖNLEMLER PAKETİ
HALİT ÇELENK

6-15

GÜNCEL KONULAR ÜZERİNE GÜNLÜK
MUZAFFER ERDOST

16-50

SERMayENİN YENİ BUNALIM STRATEJİSİ VE
SEKSENLİ YILLARIN BEKLENTİLERİ
VAHAP ERDOĞDU

51-73

AYBAR, LENİNİ ELEŞTİRME ÖRTÜSÜ ALTINDA
MARKSİZMİ YADSIYOR
MUZAFFER ERDOST

74-142

ESKİ SÖMÜRGEÇİNİN YENİ OYUNU:
"RODEZYA ANAYASA KONFERANSI"
YURDAKUL FİNCANCI

143-172

ARTI-DEĞER TEORİLERİ
ALAATTİN BİLGİ

173-190

GÜNÜMÜZ TÜRKİYESİNDE DEMİR-ÇELİK SORUNU ÜZERİNE
MEHMET DENİZ — GÜLTEKİN EMRE

191-221

"FEUERBACH ÜZERİNE TEZLER"İN ANLAMI VE ÖNEMİ
AUGUSTE CORNU

222-233

BURJUVA EĞİTİM ÖĞRETİLERİYLE SAVAŞMADA
SOSYALİST PEDAGOJİNİN GÖREVLERİ
W. M. CHWOSTOW

234-244

AÇIKLAMALAR DEĞİNMELEK YANITLAR

KLASİKLERDEN BİR DERLEME DOLAYISIYLA
RAGİP GELENCİK

245-247

"KURTULUŞ İSLAMDA" MI?
TURAN DURSUN

248-255

SOĞUK SAVAŞ STRATEJİSİ:
ORTADOĞU-TÜRKİYE-AFGANİSTAN
VAHAP ERDOĞDU

255-261

MİHRİ BELLİ VE TABANCA

M. E.

261-262

ÜLKE'YE ÖNERİLER

Başar Deste

263-264

ÜLKE

SAYI 10

OCAK ŞUBAT MART

1980

FAŞİZMİN GERÇEKLEŞTİRİLMESİNDE EMPERYALİZMİN YENİ YÖNTEMLERİ

Dünya sancılı günler yaşıyor, ve özellikle emperyalist dünya sistemi, bağımlı ve yarı-bağımlı ülkelerde, birbirinden farklı özelliklerden kaynaklanan bağımsızlık dalgalarının kabarışı ortasında yalpalıyor. Doğal bir zenginlik olan petrolün, büyük ölçüde, emperyalist devletlerin denetim altında bulundurduğu müslüman ülkelerde üretilmesi, ve buna karşılık, çağımıza özelliğini veren tekniğin o ölçüde petrole bağılı olması, petrol üreten bağımlı ve yarı-bağımlı müslüman ülkeler ile emperyalist ülkeler arasındaki çelişkilerin özgün özelliklerini ön plana çıkarmaya başladı. Petrol üreten müslüman ülkeleri egemenlikleri altında bulunduran emperyalist devletler, bu ülkelerde, halkı bir tür feodal-faşizmin ağır baskısı altında ezen bir yönetim biçimini yarattılar. Petrol üreten ülkelerde feodal rejimler ve bu rejimlerin emperyalizmin denetiminde faşist bir nitelik kazanması, tarihsel oluşum bakımından burjuva demokratik rejimi henüz tanımamış ülkelerde, feodal krallıkların, faşizme geçişinin bir manivelası oldu. Feodal krallıkların, tarih-

sel derinliği bakımından daha az köklü olduğu ülkelerde başlayan bağımsızlık hareketi, geçtiğimiz yıl petrol üreten tüm müslüman ülkeleri sararken, emperyalist sistemi, yeni iktisadî sorunlarla karşı karşıya da getirdi. Kuşku yok ki, uzun yıllar baskı altında tutulmuş, kültürel bakımdan olduğu kadar, demokratik içerik bakımından da pek deneyim sahibi olmayan bu ülkeler halkı, demokrasiye giden devrimci atılımlar süreci içerisinde, kendi bünyelerinde, yeni, özel ve o denli çetin sorunlarla karşılaşırken, emperyalist ülkeleri de yeni ve özel sorunlarla karşı karşıya getirmiş oldular. Bu nedendir ki, "müslümanlık", bu açıdan bağımsızlık hareketinde bir etmen olmaya başlarken, aynı zamanda, emperyalist ülkeleri, islâm âlemine, ayrı bir açıdan eğilmeye götürdü.

Türkiye, petrol üreten müslüman ülkelerin bağımlı bulunduğu emperyalist devletlere, *aynı* ülkelere bağlı kalmış, ama aynı müslüman ülkelerle doğrudan ilişkiler kurması özenle önlenmiştir. Buna karşılık Türkiye, iktisadî sorunlarını, emperyalist ülkelere sürekli ve giderek artan boyutlarda bağımlılığını artıracak bir yolu seçerek çözmeye koyulmuştur. Ve bunun sonucu olarak, ekonomik bir bağımsızlığın gereği olan üretim araçları üretimine değil, tüketim araçları üretimine yönelmiştir. Otuz yıldır, her yıl artan sermaye ya da döviz gereksinmesi açığını, gene aynı emperyalist ülkelere sağlamış ve bu açığın büyüdüğü yıllar, Türkiye, yeni siyasal baskıların yoğunlaştığı bir ülke, ve bu açığın dışardan kapatılamadığı yıllar çalkantılı bir döneme girdiği ülke olmuştur.

Bugün, petrol üreten ülkelerin petrol fiyatlarını sürekli olarak artırması, bir yandan bu ülkelerde petrol üreten yabancı şirketlerin kârını pek büyük ölçüde artırırken, bir yandan da, Türkiye gibi sınaî bakımdan emperyalist ülkelere bağımlı ülkeler hem sınaî ürünlerin artan fiyatları aracılığıyla emperyalist ülkelerin artan petrol ödemelerinin kendilerine isabet eden kısmını, hem de kendi tükettikleri petrol için artan ödemeleri karşılamak durumunda kalmışlardır. Türkiye'nin ödeme açığı büyürken, gereksindiği petrolü, müslüman ülkelere sağlayabilmesi zorunluluğu, Türkiye'yi, müslüman ülkeler ile *doğrudan* ilişkiler aramaya

yönelmiş, bunun yanısıra, petrol üreten müslüman ülkeler ile emperyalist ülkeler arasında çatışmaya dönüşen ilişkiler, Türkiye'nin, emperyalist ülkelerin güdümündeki dış politikasını, köklü biçimde değiştirmeye zorlanmasının da temel nedeni olmaya başlamıştır.

Türkiye, bir yandan, güdümünde hareket ettiği emperyalist ülkeler ile, ve bir yandan da aynı emperyalist ülkelerle çatışma durumunda bulunan petrol üreten islâm ülkeleriyle sürdürdüğü karşıt politikasını *uzlaştırmaya* çalışan bir *kıskaç* içersine girmiştir, yeni yıla da bu kıskaç içersinde girmektedir. Ve bu kıskaç, Türkiye'yi, dış politikası ile iç politikası arasında da, bir uyum ya da bir uzlaşma aramaya zorlamaktadır. Çünkü, eğer Türkiye, diyelim İran'a karşı Birleşik-Devletler'in yanında yer alacak olursa, bu kez, hemen büyük ölçüde müslüman ülkelerin tepkisiyle karşılaşacaktır. Bu ise, yalnızca, halkın demokratik tepkisine yol açmakla kalmayacak, ve yalnızca Türkiye'nin petrol gereksinmesini karşılamasında güçlükler doğurmayacak, aynı zamanda petrol ödemeleri ile ortaya çıkan ve gelişen pazar açısından, Avrupa topluluğu tarafından önemli ölçüde sıkıştırılmış bulunan ve geçen siyasal iktidar döneminde küçümsenmeyecek oranda müslüman ülkelerde yeni pazarlar sağlamış bulunan yerli burjuvazinin de hoşnutsuzluğuna yolaçabilecektir. Türkiye'nin, dış ilişkilerinde emperyalist sisteme bağlı ve onun güdümünde bir politika izlemesi, bu bakımdan oldukça güçleşmiştir, ve buna karşılık, emperyalist ülkelere bağlı ekonomisi (özellikle İMF) ve bağımlı sanayisi dolayısıyla da, aynı emperyalist sisteme ve onun güdümünde bir politika izlemeye devam ettiği de gerçektir.

Kısacası, bağımlı ve yarı-bağımlı ülkelerde, demokrasi ve bağımsızlık savaşımı, emperyalist sistemi bir "zelzele" örneği "sallamakta"dır ve petrol üreten müslüman ülkelerin yarattığı sarsıntı, yalnızca emperyalist sistemden koptulara yolaçmakla kalmamakla, aynı zamanda sistemin kendi içinden çatlamasına da neden olmaktadır. Bu çatlamanın, Türkiye'nin bünyesinde, etkisini derinden duyurması olanaksızdır ve öyle de olmuştur. Emperyalist ülkelerin ve özellikle Birleşik-Devletler'in, Türkiye'de, yeni bir yoldan baskı rejimi yaratmanın, faşizmi gerçekleştirmenin

dolaylı yolunu denemekte olması bunun bir kanıtı sayılmak gerekir. Çünkü, emekçi sınıf ve katmanların iktisadî istemlerine ve demokratik istemlerine karşı, bugüne değin *doğrudan* yöneltilen baskı, kendi antitezini yaratmış ve yığınların demokratik istemlerinin daha büyük bir dalga halinde kabarmasının nedeni olmuştur — bunu 12 Mart deneyimi ve sonrası pek iyi kanıtladı. Şimdi ise, emekçi sınıf ve katmanların, iktisadî istemlerinin, demokratik istemlerinin karşısına *doğrudan* çıkma yerine, yeni bir yöntem, *dolaylı* bir yöntem geliştirilmektedir. Şu: şiddet olaylarını artırmak ve şiddet olaylarıyla halkı huzursuzluğa, bıkkınlığa, umutsuzluğa sürükleyerek, yığınların özlemini, şiddet olaylarını önleme örtüsü altında, demokratik örgütlere, demokratik hak ve özgürlüklere yöneltmenin bir aracı haline getirmek. İçerde, Türkiye’de, şoven duyguları kabartmanın araçlarını kullanarak, gazete haberlerine göre İsrail’in bile devreye sokulduğu bir bölücülük hareketini pompalayarak, şoven duyguları, demokratikleşme hareketi üzerine çevirerek, gerici bir biçimde baskı altına almak. Gene içerde, layık cumhuriyetin küllendirdiği alevî ve sünî çelişmesini yeniden canlandırarak, anti-demokratik (yani faşist) girişimleri, halk içine, köylülüğe, esnaf ve zanaatçıya kadar yaygınlaştırmak. Dışarda, özellikle Almanya’da, Türklerin yoğun olduğu diğer Avrupa ülkelerinde, bu şoven duyguları dinsel gericilikle bütünleştirerek, hıristiyan düşmanlığına dönüştürmek; irksal ve dinsel gericiliği körüklemek. Bunlar, emperyalizmin, demokratik ve devrimci hareketi, *dolaylı* yoldan geriletmesinin günümüzdeki başlıca konularıdır.

Bugün, Türkiye’de, baskı rejimi, başta işçi sınıfı olmak üzere, tüm emekçi sınıf ve katmanların, (toplu sözleşme ve grev hakkıyla ifade edilebilecek) iktisadî haklarının yasal olarak sınırlandırılmasını ya da devrimci örgütünü etkisizleştirerek bu hakkın hukuken olmasa bile, fiilen ortadan kaldırılmasını; devrimci ve devrimcileşen sınıf ve katmanların demokratik özgürlüklerinin (örgütlenme, toplanma, gösteri, konuşma, yayın, basın özgürlüklerinin) yasal olarak ya da yasal olmasa bile, fiilen sınırlandırılmasını amaçladığı halde, bunu, bu iktisadî ve demokratik hakları gerçekleştirmenin aracı olan örgütlere, *doğrudan* karşı çıkararak yapmıyor,

dolaylı bir yoldan, “silahlı şiddet” eylemleri, “terör”, “bölücülük”, “komünizm”, “mezhep ayrılıkçılığı”, “ırk ayrılıkçılığı” vb. ileri sürülerek, onların bu hakları ve istemleri, kısıtlanmak ve ortadan kaldırılmak isteniyor. Devrimcileşmenin ve demokratikleşmenin önlenmeye çalışıldığı Türkiye’de yaratılan tablo, gerçekten son derece kaygı vericidir. Türkiye, uluslararası planda tam bir yalnızlığa (tecride) ve ulus içersinde karışıklığa sürüklenmektedir. Özellikle, Almanya’da ekilmeye çalışılan hıristiyanlık düşmanlığı, bugün, Türkiye’de, müslüman ülkelerin *emperyalizme* karşı yürüttüğü savaşımın, bir çeşit *hıristiyanlık* düşmanlığına dönüştürülmesinin aleti gibi kullanılmak istenmektedir. Ve gene Türkiye, bu gerici tertibin bir uzantısı olarak, koyu bir Rum düşmanlığının, koyu bir Yahudi düşmanlığının körüklendiği bir ülke olmaya iteleniyor. Oysa, bizim gerçek düşmanımız, emperyalizmdir ve onun Türkiye’de gerçekleştirmek istediği faşizmdir. Emperyalizmin aleti ve aracı durumunda bulunan bazı devletler ve örgütler, emperyalizme olan düşmanlığı, hıristiyan düşmanlığına, Rum, Yahudi, Ermeni düşmanlığına dönüştürerek, bir yandan esas düşmanın gözlerden gizlenmesinin ve bir yandan da emperyalizmin bir aleti durumuna getirilmemizin çabası içersindedirler. Bunun gibi, içerde, mezhep düşmanlığı (alevî ve sünî), “irksal” düşmanlık (Türk ve Kürt) körüklenerek, demokratik ve devrimci hareketin kırılmasının, bölünmesinin ve baskı altına alınmasının yeni bir yöntemi denenmeye çalışılıyor. Bu yöntem, emperyalizmin, yeni uygulamaya koyduğu bir yöntemdir. “Türk İntikam Tugayı”, “Esir Türkleri Kurtarma Ordusu”, “İslâm Kurtuluş Ordusu” ve benzeri yeraltı faşist kuruluş adları, bunu açık bir biçimde kanıtlamaya yetmektedir. Biz, hiçbir dinin taraftarının, hiçbir mezhebin taraftarının, hiçbir mensubunun, hiçbir halkın düşmanı olamayız, bizim düşmanımız emperyalizmdir ve onun ülkemizde de gerçekleştirmek istediği faşist rejimdir, faşizmdir.

YENİ ÜLKE

HALİT ÇELENK
YENİ BASKI YASALARI:
ÖNLEMLER PAKETİ

“Önlemler Paketi” adı altında Meclise getirilen yasa değişikliği tasarıları üzerindeki tartışmalar basında, Meclis içinde ve dışında sürmektedir. Adalet Partisi, önceki hükümet döneminde CHP ağırlıklı iktidar tarafından hazırlanan Önlemler Paketi’ne sahip çıkmış ve Polis Görev ve Yetki yasası, Devlet Memurları yasası, Dernekler yasası, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri yasasından oluşan bu pakete, Devlet Güvenlik Mahkemeleri, Olağanüstü hal, ve Sıkıyönetim yasası gibi yeni yasa ve yasa değişikliği tasarılarını da ekleyerek bu paketi daha da genişletmiştir. MSP, Önlemler paketinde yeralan tasarıların “demokratik hakları ve kamu hürriyetlerini kısıtlayıcı kanunlar” olduğunu, “anarşiyi bahane gösterip tahakküme ve faşizme kalkışmak ve bunda ısrar etmenin art niyetten başka bir şey olmadığını, derneklerle ilgili madde üzerinde her türlü engellemeyi yapacaklarını, gerekirse Anayasa mahkemesine gideceklerini, bu yasaların CHP için bir imtihan olacağını, bu partinin yasalar görüşülürken, dış güçlerin tesiriyle saptığı yanlış yoldan

kendini kurtaramazsa, bu faşist değişikliklerin karşısına çıkmazsa bunun hiçbir zaman silemeyeceği bir leke olacağını” ileri sürmüş ve tasarılarıdaki yetkilerin belli bir süre ile hükümete verilip verilemeyeceğini açıklamıştır.

Biz daha önce Meclise getirilen Önlemler paketinde yeralan yasa değişikliği tasarılarını, hukuk açısından ve Anayasa mahkemesi kararları ile de karşılaştırarak bu konudaki düşünce ve eleştirilerimizi açıklamaya çalıştık. Ancak son gelişmelere göre, özellikle Adalet Partisi ve CHP nin tutumu ile ilgili kimi noktalara değinmek ve daha sonra da DGM’ler üzerinde durmak istiyoruz.

AP’NİN TUTUMU

Adalet Partisi’nin yasa değişiklikleri paketine hangi gözle baktığı, bu partinin grup başkan vekilinin 29/12/979 günlü Cumhuriyet gazetesinde yer alan sözleriyle bir kez daha ortaya çıkmıştır. Grup başkan vekili bu konuda: “... Mesela diyorlarki, ev arama keyfiyeti mülki amirin emriyle olacak. Hakimin emri ile ya da mülki amirin emriyle olmuş bundan ne çıkar?... Hakimlerin tamamını yada yarısını hükümet tayin etmiş veya Yüksek Hakimler Kurulu tayin etmiş olsa bundan ne çıkar? Bu da teferruattır.” demektedir.

Bu sözler iktidar partisinin hukuk ve anayasa anlayışını sergilemektedir. Böylece bu parti Anayasanın; “Mahkemelerin bağımsızlığı”, “Tabii hakim”, “Hakim teminatı” ve “Olağanüstü mahkemeler kurulamaz” ilkelerini bir kenara itmekte, anayasaya açıkça cephe almakta ve Büyük Millet Meclisinde onaylanarak yasalasmış bulunan İnsan Hakları Evrensel Bildirisini ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini hiçe saymaktadır. Siyasal iktidar bu tutumu ile Anayasanın “demokratik cumhuriyet” devlet şeklini de bir kenara iterek Anayasayı çiğnediğini ortaya koymuştur. “Cumhuriyet devlet şekli” Anayasaya göre bir “bütün”dür, bir “ilkeler devleti”ni anlatır. Mahkemelerin bağımsızlığı, hakim teminatı, tabii hakim, olağanüstü mahkeme yasağı gibi ilkeler, bu devlet şeklinin “onsuz olmaz” öğeleri ve koşullarıdır. Bağımsız yargı olmayan yerde demokratik bir cumhuriyetin varlığından sözedilemez. Öte yandan AP tarafından takınılan bu tutum, Anayasanın Hukuk Devleti ilkesiyle de bağdaşa-

maz. Gerçekten, Anayasa mahkemesi kararlarında da açıklandığı gibi "hukuk devleti demek, insan haklarına saygı gösteren ve bu hakları koruyucu, adil bir hukuk düzeni kurana ve bunu devam ettirmeye kendisini yükümlü sayan, bütün davranışlarında hukuk ve anayasaya uyan, bütün işlem ve eylemleri yargı denetimine tabi bulunan bir devlet demektir. İnsan hak ve hürriyetlerinin ve toplumun huzur ve refahının güvenlik altına alınması ise ancak hukuki durumlarda kararlılık sağlamakla olabilir." (R. G. 27/12/967) Anayasa mahkemesi başka bir kararında da: "Devletimiz, Anayasanın ikinci maddesinde ifade edildiği gibi bir hukuk devletidir, *kanunlarımızın, Anayasanın açık hükümlerinden önce hukukun, bilinen ve bütün uygar ülkelerde kabul edilen prensiplerine uygun olması şarttır.*" demektir. (28/4/965 gün ve 963/166-964/76) Yargı organı, Yürütme'nin ve günümüzde bir siyasal parti iktidarının güdümüne girdiği takdirde artık ortada bir hukuk devleti değil bir polis devleti var demektir.

Adalet Partisi içinde görev yapan hukukçuların da, Anayasa hukukunun bu ilkelerini bildiklerinde kuşku yoktur. Ama anlaşılana odur ki iktidar partisi, dayandığı tekeleci burjuvazinin sınıfsal çıkarlarını, hukuk devletinin ve giderek demokratik rejimin üstünde tutmakta, bu uğurda anayasal düzeni ve demokratik rejimi gerçekleştirme çabalarını ortadan kaldırmakta sakınca görmemektedir.

TERÖRÜN KAYNAĞI

Bireysel terörün, demokratik kitle örgütlerinden kaynaklandığı, yasa değişiklikleri ve demokratik hak ve özgürlüklerin kısıtlanması yoluyla terörün önlenebileceği savı, bir aldatmacadan ve hedef şaşırtmadan başka bir şey değildir.

"Anarşiyi önleme" gerekçesiyle, terörle, silahlı eylemlerle ilgisi olmayan dernekleri işlemeze hale getirerek, memur derneklerini ortadan kaldırarak, derneklerin yurt sorunları üzerinde düşünce açıklamalarını engelleyerek, kitle örgütlerini kulüpler haline getirerek, bir derneğe bağlı üyelere ikisinin —yerine ve türüne bakılmaksızın— suç işlemesi halinde (bu suçlar trafik suçu yada adi yaralama ve hakaret de olabilir) bu derneği "suç işlenen odak" sayıp kapatma

yetkisini getirerek, toplantı ve gösteri yürüyüşü haklarını kullanılamaz bir oranda sınırlayarak, mahkeme kararı olmadan mülkiye amirinin emriyle polislerin konutlara, işyerlerine girmesine, arama yapmasına, kişilerin her yerde üstlerini ve özel kâğıtlarını aramasına olanak sağlayarak, gözaltı süresini —işkenceye olanak verecek oranda— 30 güne çıkararak, DGM'ler adı altında siyasal iktidara bağımlı özel mahkemeler kurarak vb. bireysel terörün önlenemeyeceğini yalnız hukukçular, ceza hukuku uzmanları değil, sağduyu sahibi herkes bilmektedir. Ülkenin tüm güvenlik ve kolluk kuvvetlerini emrinde bulunduran, 1402 sayılı Sıkıyönetim yasasının olağanüstü yetkiler tanıdığı sıkıyönetim ile sıkıyönetim askeri mahkemelerinin önleyemediği terörü, birkaç yasa yapılacak değişikliklerle önleme savının geçersizliği ortadadır. Hazırlık soruşturmalarının, sorgulamaların, delil toplama işlemlerinin kolluk kuvvetleri tarafından "yansız" ve "tarafsız" olarak yerine getirilmesi, özellikle "adli zabıta"nın kurulması ve Milli İstihbarat Örgütünün, görevini kuruluş yasasının amacına uygun olarak yapması ve bu yöntemlerle faşist odakların köklerine inilmesi halinde, yürürlükteki yasaların terörü önlemede yeterli olduğu da açıktır.

Dışa bağımlı kapitalist sistemin, ülkemiz sorunlarına çözüm getirmediği ve getiremeyeceği, bu sistemin ekonomik ve sosyal kalkınmamız açısından çıkmaz bir yol olduğu bilimsel bir gerçektir. Bu, bugüne kadar süregelen uygulamalarla da anlaşılmıştır. Kendi sınıfsal çıkarlarını bu düzen içinde gerçekleştiremeyen çarpık kapitalizmin temsilcileri, çıkar yolu, —ülkenin sorunlarını çözme görüntüsü ve aldatmacası arkasında— işçi ve emekçi sınıf ve tabakaların bilinçlenmesinin, ve örgütlenmesinin engellenmesinde, ekonomik ve siyasal taleplerinin önlenmesinde, faşist bir yönetimin ülkemize egemen kılınmasında görmektedirler. Bu amaçla bir yandan faşist terör hareketlerini tezgâhlamakta, beslemekte ve uygulamakta, öte yandan da bunun yasal önlemlerini getirme yoluna gitmektedirler. Böylece emekçi halk ve emekten yana aydınlar üzerinde baskı yoluyla bir yılmılık yaratılacak, işçi sınıfının ekonomik ve siyasal alandaki istekleri önlenecek, IMF'nin ve öteki ser-

maye örgütlerinin istekleri doğrultusunda ücretler dondurulacak ve burjuvazinin sömürü sistemi için dikensiz bir gül bahçesi yaratılacaktır. Bu politika, temelde, ülkemizin bağımlı bulunduğu emperyalist sistemin, Orta Doğudaki çıkarları nedeniyle Türkiye'ye vermek istediği görevlere de uygun düşmektedir.

Önlemler paketi adı altında meclise getirilen ve daha da getirilecek olan yasa değişiklikleri tasarıları bu planın bir parçasını oluşturmaktadır. "Anarşiyi önleme" gerekçesinin arkasında bu gerçekler yatmakta ve faşist terörün temelinde ve kaynağında dışa bağımlı kapitalizmin çıkmazı bulunmaktadır.

CHP'NİN TUTUMU

Geçtiğimiz CHP ağırlıklı hükümet döneminde, İçişleri ve Adalet bakanlıklarınca hazırlanan önlemler paketi CHP için büyük bir yanılğı olmuştur. Bireysel terörün kaynaklarına yanlış teşhis konulması bu yanılğının kaynağını oluşturmuştur. CHP, CHP Meclis grubu, CHP senato grubu tarafından daha önce, Anayasa Mahkemesine açılan davalar sonunda iptal edilen yasa maddelerine bu tasarılar da yeniden yer verilmesi ise konunun en düşündürücü yanlarından birisidir. Partinin üst kademelerinde görev yapan uzman hukukçulara rağmen, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'ne, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ve anayasanın temel ilkelerine ters düşen yasa hükümlerinin bu tasarılar da yer alması, açıklanması güç bir tutumdur.

Bilindiği gibi, Önlemler paketi'nin CHP ağırlıklı hükümet döneminde açıklanmasından sonra pakette yer alan yasa tasarıları parti grubunda sol kanat milletvekilleri tarafından sert tepkilerle karşılanmış ve parti grubunda bir sorun haline gelmiştir. Bu tepki ve tartışmalar sonunda tasarı da kimi değişiklikler yapılmış ve saptanan değişiklik tasarılarının Parlamentoda savunulması kararı alınmıştır. Ancak yeni Demirel hükümetinin kurulmasından sonra, önlemler paketi konusundaki tartışmalar ve görüşmeler sürerken, Kuvvet Komutanları tarafından verilen "Uyarı Mektubu" üzerine, CHP Genel Başkanının ve sol kanat dışında kalan CHP'li parlamenterlerin "uysal" bir tavır içine girmeleri dik-

kat çekici bir tutum olmuştur. AP ve MHP tarafından hazırlanan tasarılar a karşı engelleme yoluna başvuran sol kanat milletvekillerinin disiplin kuruluna verilmeleri, CHP'nin "uysal" tutumunun başka bir göstergesi olarak nitelendirilebilir. İktidar sözcüsü tarafından Önlemler paketindeki yasa tasarılarının eskidiği, meclis görüşmelerinde yeni önerilerle bu eksikliklerin giderileceğinin açıklandığı gözönüne alınır sa AP'nin emekçi halkımızın demokrasi mücadelesini büsbütün ortadan kaldırmak istediği, tekelci sermayenin kendi sömürü düzenini sürdürmek için terörü maske olarak kullandığı bütün açıklığı ile ortaya çıkmaktadır. Şimdi kuşku lar, CHP'nin, AP'nin bu amaçlarına hizmet etmekte olup olmadığı noktasında toplanmıştır. Sorun, ülkemizin demokrasi mücadelesinin sürdürülebilip sürdürülemeyeceği, başka bir deyişle, bu mücadelenin önüne yeni engeller konulup konulamayacağı ve CHP'nin bu noktada alacağı tavır sorunudur.

12 Mart faşizmi döneminde yapılan geriye dönük anayasa değişikliklerine oy vererek, ülkemizde demokratik rejimi yerleştirme çabalarına ağır engeller getirilmesine, demokratik hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasına yardımcı olan ve böylece tarihinin en ağır hatalarından birisini işleyen CHP'nin, önlemler paketi karşısındaki bu yeni tutumu, demokrasiye bağlı tüm çevrelerce dikkatle ve ibretle izlenmektedir.

DEVLET GÜVENLİK MAHKEMELERİ

1 — Önce bu mahkemelerin Anayasa değişikliği yoluyla yargı organları arasına hangi koşullarda ve nasıl girildiğini anımsamak gerekir. Bu koşullar anımsandığı zaman dünyanın hiçbir yerinde benzer koşullarda Anayasa değişikliği yapılmadığı ortaya çıkacaktır. DGM'leri anayasaya ekleyen anayasa değişiklikleri, anayasa profesörlerinin tutuklanarak cezaevlerine kapatıldığı, üniversitelerin ve basının susturulduğu, getirilen değişikliklerin anayasa hukuku açısından kamuoyu önünde tartışılması olanaklarının yokedildiği bir ortamda ve sıkıyönetim koşulları içinde gerçekleştirilmiştir. Ünlü politikacı İsmet İnönü bu baskılar karşısında "bu ortamda ne koparabilirsek kârdır" demek zorun-

da kalmıştır. Böylesine baskılı bir ortam içinde değiştirilen bir anayasanın, Anayasa ve kamu hukuku açısından geçerliliği kuşku ve tartışmalıdır.

İşte ünlü DGM'ler Anayasa hukuku ve kamuoyu hiçe sayılarak ve anayasanın 136. maddesine kimi fıkralar eklenerek yargı organları arasına sokulmuştur. "DGM'ler maddemki anayasada yer almıştır, o halde onu gerçekleştirmek gerekir" savının geçerlilik oranı bu koşullar gözönüne alınarak değerlendirmelidir.

2 — DGM'ler anayasanın bütünlüğü'nü bozmuş, adeta anayasaya bir yama gibi eklenmiştir. Çünkü anayasa, "mahkemelerin bağımsızlığı"ni temel bir ilke olarak saptamıştır. Oysa DGM'lerde görev yapacak hakimleri hükümet görevlendirecektir. Yürütme organı tarafından görevlendirilen bir hakimin, bu organ karşısında bağımsız olması olanaksızdır. Demek ki bugün anayasada, bir yandan bağımsız mahkemeler, öte yandan da siyasal iktidara bağımlı mahkemeler, yer almıştır. Böylece DGM'ler anayasanın kendi içinde bir çelişki yaratmış ve anayasanın bütünlüğü'nü bozmuştur.

3 — Öte yandan "Tabii hakim kavramı vatandaş için anayasal bir güvencedir. Atanmasında yürütmenin tercihi ni kullanabileceği bir hakime tabii hakim demek olanağı yoktur." (TBB Genel kurul raporu, 6-8.I.977.)

Demek ki DGM'lerin hakimleri anayasanın "tabii hakim" ilkesine de ters düşmektedir.

4 — Yürütme organı tarafından görevlendirilen bir hakimin yine bu organ tarafından görevine son verilebilmesi mümkündür. Bu konuda belli bir süre saptanmış olsa da hukuksal durumda değişiklik doğurmayacaktır. O halde bu mahkemelerde görev alan bir hakimin "hakimlik teminatı"ndan söz edilemez.

5 — DGM'ler, anayasanın 2. maddesinde açıklanan ve yine anayasaya göre değiştirilmesi mümkün olmayan "Cumhuriyet" devlet şekline de aykırıdır. Çünkü yukarıda ve Anayasa mahkemesinin birçok kararlarında da açıklandığı gibi "Cumhuriyet devlet şekli" bir bütündür, bir "ilkeler demeti"dir. "Mahkemelerin bağımsızlığı" ilkesi, Cumhuriyet devlet şeklinin en önemli ilkelerinden biridir. Bu ilke-

nin bozulması, "Cumhuriyet devlet şekli"ni ortadan kaldırır.

Bütün bu nedenlerden ötürüdür ki, TBB'nin yukarıda sözü geçen raporunda haklı olarak bu mahkemelere "mahkeme" denilemeyeceği açıklanmıştır.

NIÇİN GETİRİLİYOR?

DGM'ler ülkemizde günümüze kadar görev yapagelen mahkemelere bir güvensizliğin göstergesidir. Acaba niçin egemen sınıflar, bağımsız, hakimlik güvencesine sahip, tabii hakim ilkesine uygun olarak görev yapagelen genel mahkemelere güvenmemektedirler? Önce bu soru'nun yanıtlanması gerekir. Eğer genel mahkemelerde davaların uzamasından yakınma varsa, yargılama usulü yasalarına davaları çabuklaştırıcı hükümler getirilerek bu sakınca giderilebilir. Eğer "uzmanlık mahkemesi kuralım" düşüncesini savunanlar gibi genel mahkemelerde görev yapan hakimlerin siyasal nitelikli davalarda yetersizlikleri düşünülüyorsa, DGM'lerde görevlendirilecek hakimlerin de genel mahkemelerde görev yapan hakimler arasından seçildiği anımsanmalı ve bu savın tutarlı olmadığı unutulmamalıdır. Ülkemizde siyasal davalar için özel eğitim görmüş hakimler bulunmadığına göre böyle bir değerlendirmenin yerinde olmadığı kendiliğinden anlaşılabilir.

Öte yandan "Devlet Güvenlik Mahkemeleri"nin adı bile "yargı organı" kavramına ters düşmektedir. Çünkü Anayasaya göre "güvenlik"i sağlamak, yargı organlarının değil, yürütme organının görevidir. Bu da DGM'lere "yargı" değil "yürütme" işlevi verilmek istendiğinin bir göstergesi olmaktadır.

Yukarıda açıklanan ve anayasanın temel ilkelerine aykırı düşen, genel mahkemeler yanında kurulmasına zorunluluk bulunmayan bu mahkemeler, neden kurulmak istenmektedir?

Bu mahkemelerin kurulmasını savunan partilerin gösterdikleri "anarşiyi önleme" gerekçesi aldatıcı ve hedef şaşırtıcı bir gerekçedir. Çünkü dünyada ve ülkemizde gözlemlenen deneyler, yasa değişiklikleri ve cezaları artırma yoluyla suçların ve terör hareketlerinin önlenemeyeceğini kanıtlamıştır. Sıkıyönetime ve tüm güvenlik ve kolluk kuvvetle-

rini emrinde bulunduran ve DGM'lere göre siyasal iktidara daha da bağımlı sıkıyönetim askeri mahkemelerine rağmen, terörün önlenememesi, aksine daha da yoğunlaşması bunu açıkça göstermektedir. Çünkü terörün kaynağı demokratik kitle örgütleri, yasal kuruluşlar ve işçi sendikalarında değil, daha derinlerde, CIA'nın güdümündeki yeraltı örgütlerinde ve kontr-gerilla'dadır. Bu odaklara yönelik ciddi ve etkin önlemler alınmadıkça, terörün önlenmesi olanaksızdır. Egemen sınıfların, "önlemler paketi"ni ve DGM'leri getirmelerinin temeldeki amacı, terörü önleme maskesi arkasında temel hak ve özgürlükleri ortadan kaldırmak, demokratik rejimi gerçekleştirme çabalarını engellemek, işçi ve emekçi sınıf ve tabakaların ekonomik ve siyasal hak taleplerini önlemek ve giderek tekelci burjuvazinin zaten yürürlükte olan dikta rejimini perçinlemek ve bu rejim için diken-siz bir gül bahçesi yaratmaktır.

BURADA sorun'un önemle üzerinde durulması gereken bir yönü de AP Genel Başkanı Süleyman Demirel'in olağanüstü hal yasası ile ilgili sözleridir. Bu sözlerden, olağan dönemler için, sıkıyönetim yerine *Olağanüstü hal yasası* getirileceği ve bir "yönetim biçimi" olarak uygulanacağı anlaşılmaktadır. Oysa Anayasanın 123. maddesi, bir "yönetim biçimi"ni değil, olağanüstü hallerde alınacak "çalışma yükümlülükleri, ekonomik ve parasal" önlemleri düzenlemiştir. Maddenin gerekçesinde de, Olağanüstü hal'in, ekonomik bunalım ve doğal afet hallerinde ilan edilebileceği açıklanmıştır. Madde şöyle demektedir: "Olağanüstü hallerde vatandaşlar için konulabilecek para, mal ve çalışma yükümleri ile bu hallerin ilanı, yürütülmesi ve kaldırılması ile ilgili usuller kanunla düzenlenir."

Bu açıdan getirilecek olağanüstü haller yasası, bir yönetim biçimi olmadığından, iktidar partisi, maddeyi değiştirmek ve onu Sıkıyönetim'in yerini tutacak bir yönetim biçimine dönüştürmek istemektedir. Açıktır ki AP'nin amacı böylece, grevlerin yasaklanmasını, toplu sözleşmelerin kaldırılmasını ya da kısıtlanmasını ve işçi ve emekçi sınıfların hak taleplerinin önlenmesini ve ücretlerin dondurulmasını sağlamaktır.

SONUÇ

Faşist terör hareketleri dışı bağımlı kapitalizmin çıkmazından kaynaklanmaktadır. Önlemler paketi adı altında getirilen yasa değişiklikleri için gösterilen "anarşiyi önleme" gerekçesi dayanaktan yoksun ve aldatıcıdır. Önlemler paketi, ülkemizde tezgâhlanmak istenen "faşizmi gerçekleştirme" planının bir parçasıdır. Bu plan, demokrasi mücadelesini engellemeyi, işçi ve emekçi sınıf ve tabakaların ekonomik ve siyasal hak taleplerini önlemeyi ve yürürlükteki sömürü düzenini sürdürmeyi amaçlamaktadır. Olağanüstü hal yasası da çalışma yükümlülüklerine ilişkin hükümleriyle bu amacın gerçekleştirilmesine hizmet edecektir. DGM'ler sıkıyönetimsiz bir sıkıyönetimin koşullarını hazırlayan, uluslararası antlaşmalara, Anayasal ilkelere aykırı ve siyasal iktidara bağımlı "siyasal mahkemeler"dir. İşçi sınıfımız, emekçi halkımız ve demokrasiden yana güçler, bu tarihsel aşamada, demokrasinin savunuculuğunu yaptığı savındaki tüm kişi ve kuruluşların ve CHP'nin tutumunu izleyecek ve yarıya varacaktır.

GÜNCEL KONULAR ÜZERİNE GÜNLÜK

SEÇMENİN ÇAĞRISI KONUSUNDA

26 Ekim 1979

Seçmen kitlesinin, bu seçimlerde, *mutlak olarak* AP'nin iktidar olmasını istediği biçimindeki görüşler, bizce doğru değildir. Çünkü, CHP'yi iktidar yapan oyların, seçim sonuçlarına göre, AP'ye ya da sağ partilere *kaymamış olduğu* açıktır. CHP'nin iktidar olmasını bir önceki seçimde *belirleyen* oylar, seçimlerde, sandığa *gitmemiştir*. Eğer, geçen seçimlerde CHP'nin iktidar olmasını belirleyen oylar, CHP ağırlıklı hükümetin düşürülmesini isteseydi, bu oyların, CHP iktidarının alternatifi partiye, daha açık bir deyişle AP'ye kayması gerekirdi. Oysa oyların AP'ye *kaymadığı* açıktır. Seçmen kitlesinin önemli bir kesiminin (seçmen toplamına göre %10-14'ünün), bu kez, CHP'ye oy vermemesinin nedeni, CHP'yi iktidardan *uzaklaştırmak* değil, CHP ağırlıklı iktidarın politikasını onaylamamış olmasıdır. Onaylamadığı politika ise, CHP'nin özellikle faşizme karşı *uzlaşmacı* tutumunda, yani sağa kayışında ifade edilebilir. Tek tümceyle şunu söylemek olanağı vardır: CHP'nin iktidar olmasını belirleyen seçmen kitlesinin mesajı gözardı edilemez,

ve bu seçmen kitlesinin mesajı, CHP'nin iktidardan uzaklaştırılması doğrultusunda değil, iktidar olarak sağa (özellikle faşizme) ve sola (özellikle devrimci işçi sınıfına ve demokratik meslek kuruluşlarına) karşı izlediği tutumu *değiştirmesi* doğrultusundadır.

14 Ekim 1979 seçimleri, sağa göre, sağın yengisi ile sonuçlandı. Solun genel eğilimine ve özellikle bir sosyalist parti (TİP) başkanının açık ifadesine göre, toplum, "sağa kaydı". Biz, bu iki görüşün de yanlış olduğunu belirtmek ve özellikle ikinci görüşün demokratik görevlerimiz açısından "tehlikeli" olduğunu vurgulamak istiyoruz. "Tehlikeli", çünkü şu anda hükümet sorununun kendisine nasıl bir çözüm yolu açacağı belli olmamakla birlikte, böyle bir tutumun, yeni ama utangaç bir MC iktidarının yinelenmesine yolaçacağı, yolaçabileceği olasılığı fazladır.

Bizce, 14 Ekim seçimlerinden çıkarılması gereken sonuç, sağın yengisi (zaferi) değildir. Sağ, bu seçimlerde, *gerçek* bir yengi sağlamamıştır. Ve gene bize göre, 14 Ekim seçim sonuçlarına bakarak, seçmenin (halkın) sağa kaydığını söylemek olanağı yoktur. Halkın sağa kaymadığı, yani geçen seçimlerde (1977) CHP'ye oy veren yığınların, bugün sağ partilerden birine ve özellikle AP'ye kaydığı yolundaki bir görüş yanlıştır, gerçeğe aykırıdır; ve demokratik görev ve sorumluluklar açısından bağışlanması güç bir yanlıdır. Şu anda seçim sonuçlarının resmî (kesin) rakamları yayınlanmamıştır, sağ partiler içersinde AP'nin oy artışı 152 bin dolayındadır. Buradan çıkarılacak başlıca iki sonuç vardır: *Birincisi*, seçmen sayısındaki artış oranına göre, sağ oylardaki 70 binlik artışın yerini saptamak gerekir. Eğer, geçen seçimlere göre, bu seçimlerde seçmen sayısında bir artış varsa, bunun yarısının sağ partilerde görünmesini doğal karşılamak gerekir, ve sağ partilerdeki artış seçmen artışıyla da ifade edilebilir. Halkın sağa kaydığı gibi bir sonuç, burada, asla sözkonusu olamaz. Çünkü sağ, 1977 seçimleri sonuçlarını korumuş ve seçmen sayısındaki yeni artışla orantılı olarak, kendisine isabet eden oyu sandığa götürmüştür; sağ için, burada bir yengi tablosu bulmak olanağı olmadığı gibi, halkın "sol"dan sağa kaydığını ileri sürecek tek bir kanıt bulmak olanağı da yoktur. *İkincisi*, tüm sağ oylarda 70

binlik, ve AP'de 152 binlik artış, sağ oyların, AP çevresinde bir toplaşma olduğu kanısını uyandırabilir. Oysa, bu görüngü de aldaticıdır, gerçeği yansıtmamaktadır. Şöyle: bir kez, seçime katılmayan Demokratik Partinin (DP) oyları (84 bin), doğal olarak, AP'de toplanacaktır. Çünkü AP ve DP, Demokrat Partinin varisi iki partidir, biri seçime giremediği zaman, diğerinin bu partinin oylarını toplaması doğaldır. Bundan ayrı olarak, seçimin özelliği, üçte-bir yenilenen bir senato seçimi olması, ikincisi milletvekili ara seçimi olması, seçim bölgelerinde, oy sayısı az olan sağ partilerin seçmenlerinin oylarını, oy sayısı yüksek olan sağ partide toplamaları anlaşılır bir şeydir. Ama buna karşın, senatör çıkarma olanağı olan illerde, orta-büyükteki sağ partiler, büyük oy artışı sağlamış, yani AP'de oyların toplanmasının karşıtı bir hareket ortaya çıkmıştır. Yozgat, Tokat, Erzurum'da MHP'nin aldığı oylar, bunu açık seçik doğrulamaktadır. Sonuç olarak şu söylenebilir: sağ oylardaki artıştan dört katı fazla bir oy toplayan AP, bir genel seçimde, sağ oyların topladığı bir merkez olamaz, daha doğrusu, bu seçim sonuçlarından, gelecek genel seçimde AP'nin sağ oyları toplayabileceği sonucu çıkarılamaz. Bunu zaman belirleyecektir.

Şu iki noktayı saptayalım: birincisi, sağ, bu seçimlerde, gerçek bir yengi sağlamamıştır, daha doğru bir anlatımla, sağ, kendi büyüklüğüne oranla, önemli bir büyüme sağlamamıştır. Sağın büyümüş görünmesi, sağın büyümesinde değil, solun küçülmüş görünmesindedir. İkincisi, solun küçülmesi, küçülmüş olmasında değil, küçülmüş görünmesindedir, yani görünüşte sol küçülmüş, gerçekte sol küçülmemiştir. Sol, gerçekte küçülmüş olsaydı, bu, ifadesini, sola oy vermiş olan yığınların, yalnızca sola oy vermemiş olmakla değil, sağ partilere oy vermiş, yani sağ partilere geçmiş ya da kaymış olmasında bulurdu. Oysa, sola, daha önce oy veren seçmen, bu kez oy vermemiş, ama sağa da oy vermemiştir.

Şimdi sorunu bu yönde biraz daha derinleştirelim: Bir önceki seçimde, "sol" oyların topladığı parti, CHP'dir. Bu seçimde ise, CHP, bir önceki seçimde aldığı oyların büyük bir kısmını (bir milyona yakın oyu) sandığa getirememiştir.

Buna karşılık, CHP'nin solundaki partiler, özellikle sosyalist partiler, bir "sol" kitleyi kendisine çekememiştir; bir başka anlatımla, kendisinden itmiştir. İktidar olduktan sonra CHP, solunda %1, sağında %51 oy bulunduğu varsayımından yola çıkarak, sağındaki oyları kazanmaya ağırlık vermiş ve bunun için de sağa kaymayı yeğlemiştir. Bu yanlış görüş, CHP'nin, 1960'lardan sonra yeniden-dirilişini, bir yandan kitlelerin özlemlerinin baskısıyla sola çekilerek, ve bir yandan da sola kaydığı için kitleleri sola çekerek yeniden-dirilip yükselişini, yani dünkü varlığının esas nedenini yadsıyarak, sağa kaymasına neden oldu. CHP, sağ bir siyaset izledi ve bu, bütün alanlarda kendini açık biçimde ortaya koydu. "Sol"da olan kitlenin, CHP'nin sağa kayan politikasını onaylaması düşünülemezdi, ve CHP'nin sağa kayan politikasını onaylamadı. Yani, halkın bu kesimi, sağa çekilmedi, sağa kaymadı, CHP'nin sağa kayan politikasını, kararlı bir biçimde onaylamadı, onaylamadığını ortaya koydu.

Peki, halkın "sol"da olan bu kesimi, CHP'nin sağa kayan politikasını onaylamamakla birlikte, CHP'nin solundaki partilere ve özellikle de sosyalist partilere niçin çekilemedi? Bu soruyu yanıtlamadan önce, bu kesimin, sağ bir politika izleyen CHP'yi onaylamamış olması ve aynı zamanda sosyalist partilere çekilememiş olması, sağa kayma olarak nitelendirilebilir mi? sorusunu yanıtlamakta yarar var. Bu soruya, kesinlikle, "hayır" yanıtı vermek gerekir. "Sağa kaymak" gibi bir olgu yoktur, bunu gördük. Aynı kitle sosyalist partilere de çekilememiştir. Bunun başlıca nedenleri şunlardır: "Sol"da bulunan bu kesim, Türkiye'de, somut olarak demokrasi ve faşizm arasında bir savaşımın bilincindedir, somut beklentileri, yeni bir düzen değişikliği ile değil, faşizme karşı savaşımla sınırlıdır. Bir düzen değişikliğini isteyen bir kesim bulursa bile, bu kesim asgarî hedef olarak bir düzen değişikliği alınmasını, faşizme karşı savaşım cephesinin daraltılacağına bilincindedir. Oysa, sosyalist partiler, yığınların karşısına, zaaflarının azamisiyle çıkmıştır. Bir: işçi sınıfının tek bir partisi olarak değil, çok parti olarak çıkmıştır. İki: sosyalist partiler, taktik birliği sağlamamıştır; yığınların karşısına belirli bir taktik

birlikten yoksun olarak çıkmıştır. Üç: darbelerini egemen sınıfların partilerine yöneltmek yerine, birbirlerine yöneltmişlerdir. Dört: darbelerini, faşist parti üzerinde birleştirmek yerine, sosyal-demokrat, burjuva liberal ve faşist partiye yönelterek dağıtmışlardır. Hedef, faşizm olduğu halde, —iki konuşmacı dışında— hedef, genişletilmiş ve dağıtılmıştır. Beş: demokratik bir cephe oluşturma taktiği dışlanmış, ve özellikle bunlardan biri, yalnızca kendi parti üyelerine yönelik faşist katliamları anmış, ama bir yandan bunların, belli bir partinin üyesi olarak değil, devrimci oldukları için katledildiklerini görmezlikten gelmiştir. İkibini aşkın devrimci şehit verilmişken ve verilirken, bunların sayısını yedi artı yedi eşittir ondört denklemlerle sınırlamak, “meclis”te temsil edilmek uğruna, devrimci savaşında canlarını veren yüzlerce bedeni çiğnemek, gerçekten kendi kişisel megalomanisi ile bilimsel sosyalizmin partisini özdeş şeyler saymaktan başka bir anlama gelmez. Ama yalnızca bu kadar değil. Şimdi (yani seçimlerden sonra), “anti-faşist ve anti-emperyalist” bir cephe savunuculuğunu yapmak ile, seçimler sırasında, demokratik görevlerini yerine getirdikleri için katledilen savcılar, emniyet müdürlerini, öğretim üyelerini, gazetecileri ihmal etmek, ve hele örneğin Kahramanmaraş faşist katliamı gibi kitlesel katliamlar üzerinde *cid-di olarak* durmamak, ne anti-faşist savaşımından, ne de demokratik güçbirliğinden hiçbir şey anlamamak demektir.

Özetlersek: devrimci işçi sınıfının *tek bir* partisi yerine, çok sayıda sosyalist parti ve bir o kadar da seçime katılmamış bulunan parti ve grup. Buna karşılık, sosyalist parti ve grupların *tek bir* taktik birlikten yoksun oluşu. Sosyalist partilerin, darbelerini, yalnızca egemen sınıfların partilerine ve özellikle faşist partiye değil, birbirlerine yöneltmeleri. Sosyalist partilerin, sosyal-demokrat, burjuva liberal ve faşist politikaları, ve bu politikaların birbirine şu ya da bu biçimde geçtiği partileri, *tek bir* politika gibi ele almaları, ve bunlar arasındaki farklılıkları silmesi. Bir başka deyişle, devrimci cephe bölünmeleri körükleme; devrimci ve demokratlar arasındaki ittifakı ayrılığa dönüştürme; egemen sınıfların cephesindeki ayrılıkları (ve farklılıkları) silme; sosyal-demokratlarla faşistleri aynı blok içer-

sinde görme; anti-faşist cephe oluşturmak yerine, sosyalist devrim sloganlarını sergileme. Temsil ettiği sınıfın bütünlüğünü, bütün olarak temsil etmekten yoksun, devrimci sınıfın müttefiklerine güven vermektен yoksun bir *partileşme* biçimi —örgütlü çalışmanın koşullarından yoksunluk— hemen denebilir ki, “kitleler içindeki mücadeleyi”, televizyon konuşmalarına indirgemiş bir örgüt çalışması. “Sol”da, CHP’nin sağcı-sol siyasetini onaylamayan yığınları, doğaldır ki, sosyalist partiler, kendi yanlarına çekmiş değil, kendilerinden *itmiş* olacaklardı ve öyle oldu. Seçimin *yazgısını* belirleyecek ve sağcı-sol siyasete ödün vermemeye *kararlı*, ama oyunu, kendi özlemini ifade edecek bir parti bulamadığı için kullanılmayarak ortaya koyan, bir kitle vardır. Bu kitle, seçmen sayısının, %12-14’üdür; sağda görülen seçime katılma isteği ile ancak %71’e ulaşabilen seçime katılma oranındaki *düşüklük*, bizi, seçime katılmamış, faşizm karşısında belirli ölçüde kararlı, bir kitle bulunduğu varlığına götürmektedir. Bu kitle, seçime katılmadığı için, sağ partiler topluluğu ve özellikle AP, seçimden yengi ile çıkmış *görünmektedir*. Sağ partiler ve özellikle AP için bir yengi sözkonusu değildir. Yengi görüntüsünü yaratan, AP’deki oy artışı değil, soldaki ve özellikle CHP’ye verilen oylardaki düşüş, yani bunların oylarının harekete geçmemiş olmasıdır. Sağ partiler ve özellikle AP için kendi oy büyüklüklerinde bir artış değil, sol oyların seçime katılmamış olmasından doğan, aldatici bir büyüme, bir oran büyümesi vardır. Bu aldatici oran büyümesi, pratikte, seçilen senatör ve milletvekillerinin partisel varlığında kendisini ifade etmiştir.

Öyleyse, şunu açıkça vurgulamak gerekir. Seçmenin AP’yi iktidar olmaya çağırıldığı görüşü, seçeneksiz değildir, ve belirli bir seçmen kitlesi, sol siyaset izleyen CHP’yi iktidar olarak sağcı-sol siyasetinden vazgeçmeye çağırmakta, ve sosyalist partiler yerine, devrimci işçi sınıfının *tek bir* partisini oluşturmaya da çağırmaktadır. CHP’yi iktidardan düşürmek isteği, sağ oyları *daha canlı* bir biçimde etkilemiştir, ve bu anlaşılır bir şeydir. Ama, CHP’ye oy vermiş ve bu kez oy vermek için sandığa gitmeyen kitle, CHP’yi iktidardan uzaklaştırmak isteseydi, karşıtı partilerde oyunu gerçekleştirirdi, bunu yapmamıştır; yani CHP’nin iktidardan uzaklaştı-

rılmasını ister doğrultuda oy kullanmamıştır; CHP, iktidar da olduğu için, iktidara getirmek dürtüsüyle de hareket edemezdi; bir şık kalmaktadır, o da, CHP iktidarının sol-siyaseti ile özdeşleşecek bir politika izlemesi, sağa yönelme politikasını terketmesidir. Geçen seçimlerdeki oy sayısını gözönünde bulundurduğumuzda, belirleyici seçmen kitlesinin mesajını burada görmemiz gerekir, gerçekçi bir tahlil bizi ancak bu sonuca götürebilir, doğru olmayan bir tutum, ancak bizi, seçmenin AP'yi iktidar olarak görmek istediği bir sonuca götürebilir ki, bu, sağın, gericilerin, faşistlerin işine yarar.

Böyle bir tahlil pratik olarak sonucu değiştirebilir mi? Yeni bir AP iktidarının, daha doğru bir anlatımla bir AP'nin iktidar olmasının önüne geçilebilir mi, geçmek doğru mudur? Bu tahlil, şu anlamda önemlidir: eğer, seçmenin seçeneksiz olarak AP'yi iktidar yaptığı görüşü yaygınlaştırılır ve geçerlik kazanırsa, o zamanki AP iktidarı ile, seçmenin başka seçenekleri olduğu bir AP iktidarı, birbirinden farklı olur.

Bugünkü tabloya bakalım: Demirel'e hükümeti kurma görevi verilmiştir. AP, MC ortağı en büyük partidir ve MC'nin diğer iki ortağı MSP ve MHP, AP'yi dışardan destekleme kararındadır. Demirel kasılmakta, bunun, hükümet olmaya yeteceğini, ama iktidar olmaya yetmeyeceğini söylemektedir. AP'nin, MSP ve MHP ile bir protokol yapmak ve iktidarda yapmak istediği gerek yasa değişikliklerini, gerek yönetsel kararları, gerek yasa gücünde kararname ile gerçekleştirmek istediği hususları, bu partiler ile imza altına almak istemektedir. Peki, MHP, seçim sırasında birkaç kez yinelediği ve "kader kurbanı" dediği faşist katiller için af çıkartılmasını öne sürmeyecek midir? Peki, tek tehlikenin komünizm olduğunu binlerce kez yineleyen, ve "bana sağcılar cinayet işletiyor dedirtemezsiniz" diyen AP Genel Başkanı, "can güvenliğini" sağlamak için, faşist katilleri ne yapacaktır? Doğan Öz'ün katilini, Abdi İpekçi'nin katilini, Bahçelievler katliamının, Mamak katliamının, İstanbul Üniversitesi katliamının katillerini, Akın Özdemir'in katillerini, Yurdakul'un katillerini ne yapacaktır, bunları, "sağcılar cinayet işlemez" diyerek sokağa mı salacaklar, yoksa,

MHP'nin önerisine karşı mı çıkacaktır: MHP'nin önerisine karşı çıkarsa ne olur, çıkmazsa ne olur? Eğer, AP, iktidar olacaksa, ve bu iktidar MSP ve MHP'nin desteği ile sağlanacaksa, bu bir üçüncü MC'den başka bir şey olur mu? Ya da bu, utangaç bir MC olmaz mı?

Demirel, sağdan destek gördüğü kadar, soldan da "kurması gerekir" diye zorlanıyor. Ama o kasılıyor. Ne için? Yetki için. Yetkilerle donattırmak istiyor kendisini. "Sultan" Süleyman olmak için. Kim için bu "sultan"lığı.. Sol için. Solun bilinci körelmiş, adeta seçim sonuçlarını yanlış değerlendirmekten esnekleşmiş, ve MHP'siz bir AP iktidarı olacağı için kaygısız, AP'ye adeta omuz veriyor. Hayır, sol, böyle bir kendiliğindenliğe kendini kaptıramaz. Evet, kurabilir AP hükümeti. Ama, utangaç bir MC olmasına hayır! Devrimci hareketi ezmek için tertiplere girişmesine hayır. "Sultanlık" yetkileriyle donatılmasına hayır. Yoksa kurmam, yoksa ara hükümet gelir, yoksa erken seçime gidilir dedirtmemesi gerekir solun. Kurmazsan ben kurmaya hazırım demek gerekir. Ve utangaç bir MC, yani yarı-faşist bir iktidar olmasına hayır! Solun böyle demesi gerekir. Solun, Doğan Öz'ün katillerini, Abdi İpekçi'nin katillerini, Akın Özdemir'in katillerini ve hele hele Kahramanmaraş faşist katliamının katillerini ipten geri çevirmeye senin gücün yetmez demesi gerekir. "Sultan"lık istemesine karşı, karşısında suskun durmuş olan sol oyları harekete geçirmesi gerekir solun. Sol, boynunu bükmüş, elini kavuşturmuş Demirel'in tahta çıkmasına alkış tutacak.. Sol için bundan daha yanlış, bundan daha körce, bundan daha bilinçsiz bir davranış olmamak gerekir.

Sağ partiler ve başta AP, CHP'nin iktidar olmaması için, her gün değil, her an, her saat, her dakika saldırı halindeydi. Eğer kurarlarsa, AP hükümetinin faşist bir iktidar olmaması için, sol, her an, her dakika uyanık olmak zorundadır. Ama solun yöntemi, faşistlerin yönteminden farklı olmalıdır. Bir eliyle cinayet tezgâhlatanlar, bir ağızlarıyla cinayetlerin sorumluluğunu CHP iktidarına yüklediler. Egemen sınıfların temsilcisi olanlar ile üretimi ellerinde bulunduran egemen sınıflar, tam bir ittifak içerisinde yokluk bunalımı yarattılar. Solun yöntemi değişik olacaktır elbette.

Sol, bireysel terörden yana değildir, ama faşist katliamlara boyun eğemez. Sol, üretim araçlarını ve üretimi denetleyenlerle ittifak halinde olamaz, ama onun çok daha büyük bir gücü var. Üretenlerle elelidir. Üretenlerin demokratik bas-kısı, AP'yi, utangaç bir MC olmaktan uzak durmaya elbet-te yetebilir.

ULUSAL GELİR ÜZERİNE

9 Kasım 1979

Dün akşam televizyonda "Siyasal Gelişmeler" konulu bir açık oturum izledik. Açık oturumun son tur konuşmalarında, kurulmakta olan yeni hükümetin karşı karşıya bulunduğu sorunlar konusunda görüşlerini "özetlemesi" istenen *Tercüman* yazarı Nazlı Ilıcak, soruya, "kapitalist" ülkeler ile "sosyalist" ülkelerin, kişi başına düşen ulusal gelir açısından bir karşılaştırmasını yaparak yanıt verdi. Kişi başına düşen ulusal gelir, Birleşik-Devletler'de şu kadar, İngiltere'de şu kadar, Japonya'da şu kadar, Federal Almanya'da bu kadar olmasına karşın Kızıl Çin'de ("Kızıl Çin" diyor yazar) şu kadarmış, Vietnam'da şu kadarmış, Sovyetler Birliği'nde şu kadarmış. Yazarın bu sistem karşılaştırma yöntemi, açık oturumda (açık oturumun konusu olmadığından) yanıtlanmadığı için, biz, bu konuda, akla gelebilecek soruları sıralamak istiyoruz:

Birincisi: Ilıcak, kişi başına düşen ulusal gelir açısından "kapitalist" sistem ile "sosyalist" sistemi karşılaştırırken, "kapitalist" ülke olarak, Birleşik-Devletler'i, İngiltere'yi, Federal Almanya'yı, Fransa'yı alıyor. Bütün bu ülkeler, doğaldır ki "kapitalist" ülkelerdir, ama yalnızca kapitalist değil, emperyalist ülkelerdir de. Yani, tarihsel olarak, tüm dünyayı yüzyıllarca sağlamış sömürgeci ülkelerdir, ve şimdi de emperyalist sistem içerisinde bağımlı ve yarı-bağımlı ülkeleri sömüren ülkelerdir. Birikmiş sermaye zenginliklerinde, bütün "mâzlum milletler" in, ve bu arada Türkiye emekçisinin yarattığı değerler vardır. Emperyalist ülkelerin ulusal gelirlerinin yüksek olmasının temel nedeni bu sisteme bağımlı ülkeler emekçilerinin yarattığı değerlerden ve bu

ülkelerin sahip olduğu doğal zenginliklerden aslan payını almış olmalarındandır. Ilıcak, "kapitalist" ülkelerde ulusal gelirin yüksek olduğunu, yani kapitalist sistemin daha büyük nicelikte değer ürettiğini ileri sürerek, "kapitalist" sistemi savunurken, aynı zamanda, gözlerden gizlediği bir şeyi de savunmaktadır. Emperyalist ülkelerin, dünyanın yarısından fazla ülkeyi sömürmesini ve bu arada Türkiye'nin sömürülmesi olgusunu, çeşitli açılardan açıklamaya gerek yok. Yalnızca, şunu belirtmek yeterli: Türkiye, emperyalist ülkelerden, ne kadar borç para aldı, faiz olarak ne kadar ödüyor ve ödeyecek? Bugün 18 milyar dolara yaklaşan borcun, ana parası, diyelim 12 milyar dolardır, yani 6 milyar dolar faiz ödenmektedir ve ödenecektir. Türkiye'nin yıllık bütçesi 250 milyar lira, yani 4,5 milyar dolardır. Demek ki, Türkiye Cumhuriyeti hükümeti, beş yıllık bir borçlanmanın bedeli olarak, emperyalist ülkelere, 1,5 katı yıllık bütçe tutarını ödeyecektir. Şimdi, bu miktar, emperyalist ülkelerin ulusal gelirinde bir artış olarak kendini gösterecek, ve bu ülkelerin ulusal geliri o ölçüde artmış olacaktır. Kim yarattı bu değeri? Emperyalist sermaye mi? Türkiye emekçisi mi? Türkiye emekçisinin yarattığı değer, emperyalist ülkelerin ulusal gelirinde, yani emperyalist ülkeler tarafından yaratılmış değer olarak ifade edilmektedir. Eğer, siz, emperyalist ülkelerin ulusal gelirindeki büyüklüğü, "kapitalist sistem"de yaratılan değerın büyümesi olarak ele alırsanız, ve bunu, bu sisteme bağımlı ülkede, "kapitalist sistemin" üstünlüğünü savunmak için ileri sürerseniz, burada, bu ülkenin sömürülmesini gizleyen emperyalizme hizmet görevini üstlenmiş olmaktan başka bir şey yapmış olmazsınız. O zaman siz, "milliyetçilik" maskesi altında, yani ulusun çıkarlarını koruma maskesi altında, bu ulusu sömüren emperyalizmin çıkarlarını savunan birisinden başka bir şey olamazsınız.

İkincisi: Dedik ki, Türkiye'de emekçilerin yarattığı değer kitlesi, emperyalist ülkelerin "ulusal" gelirini yükselten bir öğedir. Yalnızca Türkiye emekçilerinin yarattığı değer kitlesi mi? Bugün, hemen tüm Latin Amerika, Orta-Doğu dahil Asya'nın büyük bir kısmı, birkaç ülke hariç hemen tüm Afrika, hemen tüm Avustralya emekçilerinin yarattığı

değer kitlesi, bu bir avuç emperyalist ülkenin “ulusal” gelirini *yükselten* öğelerdir. Ve eğer siz, emperyalist ülkelerin “ulusal” gelirinin yüksekliğinde, bu milyonlarca insanın gaspedilmiş hakkını, sömürülmüş emeğini görmez, gizler, ve üstelik bunları, bu sistemi savunmak için kitlelere götürmeye kalkışırsanız, yalnızca emperyalizme hizmet etmekle kalmazsınız, bu yarı-aç, yarı-çıplak milyonlarca insanın gaspedilen emek ürünlerinin gaspedilmesinin sadık bir savunucusu, yani gerçek bir halk düşmanı olduğunuzu da ortaya koyarsınız.

Üçüncüsü: Peki, Türkiye'nin, emperyalist ülkelere “faiz” olarak ödediği bu değer kitlesi, yalnızca, emperyalist ülkelerin “ulusal” gelirinin bir ögesini oluşturmakla mı kalmaktadır? Hayır. Türkiye’de “ulusal” gelir her ülkede olduğu gibi artmaktadır. Örneğin, Türkiye’de, kişi başına düşen ulusal gelir, 1960’ta 224 dolar, 1965’te 249 dolar, 1970’te 367 dolar, 1975’te 910 dolardır. Ulusal gelirden bir artış olduğu açıktır. Ama burada üzerinde durulması gereken noktalar vardır: *Bir:* kişi başına düşen ulusal gelirden, ABD ile Türkiye arasındaki fark, 1960’ta 2.492 dolardır, 1975’te ise 6.177 dolardır. Gene, kişi başına düşen ulusal gelirden, Japonya ile Türkiye arasındaki fark, 1960’ta 274 dolar, 1975’te 3.227 dolardır. AET ile Türkiye arasında 1970’te 2.103 dolarlık fark, 1975’te (beş yıl sonra) 4.320 dolara çıkmıştır.* Konuyu dağıtmamak için, ABD ile Türkiye’yi, kişi başına düşen ulusal gelir açısından karşılaştırmak yeterli. Türkiye’de, kişi başına düşen ulusal gelir, 1960’ta 224 dolardır, 686 dolarlık artışla, 1975’te 910 dolara yükselmiştir; ama ABD’de, 1960’ta 2.716 dolar olan kişi başına düşen ulusal gelir, 4.371 dolarlık artışla 1976’da 7.087 dolara yükselmiştir. 1960-76 yılları arasında, yani onbeş yıl içerisinde, Türkiye’de, kişi başına düşen gelirdeki artış 686 dolar, ABD’de 4.371 dolardır. Bu korkunç farkın kökeninde, ABD’nin, emperyalist sömürsü, ve Türkiye’nin emperyalizm tarafından sömürülmesi yatmaktadır. *İki:* Türkiye’de, ulusal gelirdeki “artış”ın içerisinde ne vardır? Bu artışın içerisinde, Türkiye’nin, emperyalist ülkelere ödediği haraç biçimindeki “faiz”-

ler vardır. Yani, Türkiye’de, ulusal gelirden artış olarak görünen şey, emperyalist ülkelere ödenen “faiz”lerin kabaran rakamlarını da içerir. Eğer emperyalist sömürünün bütün öğelerini gözönünde bulundurursak, bir “kişi başına düşen ulusal gelirden *artışın*”, gerçekte *kişilere* düşen bir artış değil, sermayenin ve özellikle yabancı sermayenin payına düşen bir artış olduğu açıkça ortaya çıkar. Emperyalist sermaye, meta ihraç ederek, sermaye yatırarak (ve özellikle doğal zenginlikleri sömürerek), tefecilik yaparak (faize para vererek), sömürsünü sürdürür. Eğer ülke, sanayi üretim araçlarını ithal ederek sağlıyorsa, o ülke, geniş ölçekte, emperyalist meta ihracının sömürü çemberi içersindedir. Bunlar gibi, emperyalist sermaye, ülkede sınıai tesislerin önemli bir kısmına sahip ve önemli bir kısmına ortaksa, sermaye yatırımı yoluyla, ülkenin geniş ölçekte sömürüldüğü açıktır. Ve emperyalist sermaye, ülkenin nefes alacağı parayı (dövizi), borç olarak o ülkeye veriyorsa, orada faizle sağlanan sömürü kadar, o ülkenin ekonomisi vesayet altındadır. Bu ekonomi bağımlı bir ekonomidir ve her şeyiyle, emperyalist sermayenin denetimi altındadır. Şimdi emperyalist sermayenin bu “denetim” gücünden ayrı olarak, emperyalist sermayeye ticari kâr, sınıai kâr, faiz ve benzeri biçimlerde ödenen değer kitlesi, ne denli büyürse, o ülkenin “ulusal” geliri o denli yükseliyor, ve daha ilginç, emperyalist sermayenin gaspettiği pek büyük değer kitlesi, “kişi başına düşen” ulusal gelirden payın *artışı* olarak gösteriliyor. Emperyalist sömürünün payı artıyor, ve bu artış, kişi başına düşen ulusal gelirden payın artışı olarak ifade ediliyor. “Sistem savunucuları”, halkı böyle aldatıyorlar, emperyalist sömürünün artışı, bu sömürülen değeri yaratan emekçi kitlelerin ulusal gelirden aldıkları “pay”ın artışı olarak, emekçi yığınlaraya yutturuluyor. *Üç:* ulusal gelir nedir? Eğer ulusal gelir, doğru olarak konmak gerekirse, ilkin, “gelir” konusunun doğru olarak konması gerekir. Brüt gelir, ücretler+kâr+ranta eşittir. Net gelir ise kâr+ranttan oluşur. Bir ülkenin geliri, ücretler+kâr+ranttan oluşmak gerekir. Eğer, ülkenin brüt geliri, ücretler+kâr+rant toplamından oluşuyorsa, burada, ücretler (ki ücretli işçilerin

* Bkz: Vahap Erdoğan, “Türkiye Kapitalizminin Ağırlaşan Toplumsal-Ekonomik Sorunları”, *Yeni Ülke*, n° 8, s. 25.

olduğu kadar, kendi üretim araçlarıyla üretimde bulunan emekçilerin, özellikle köylülerin ve esnaf ile zanaatçının gerekli geçim giderleri buraya girer) ile, sermaye ve rant sahipleri tarafından elde edilen kâr ve rantın büyüklüğü arasındaki orana bakmak gerekir. Burada, kâr ve rantın tümünün egemen sınıflara ayrıldığı, yani *toplum için* bir gelir oluşturmayıp, sermaye oluşturduğu gözönüne alınırsa, burada “kişi başına düşen ulusal gelir” sözü, bir safsatadan öte bir anlam taşımaz. Çünkü, bir kere “ulusal” değildir, yabancı sermayeye kaptırılarak yurtdışına akmaktadır; ikincisi, kişi başına düşen gelir olarak pay edilemez, çünkü bu gelirin çok büyük bir kısmına, küçük bir azınlık, sistemin yasallaştırdığı anlamda yasal olarak elkoymaktadır. Evet, ulusal bakımdan yaratılan toplam değer, eşit bir biçimde, nüfus sayısına bölünerek, kişi başına düşen ulusal gelir “hesabı” yapılmaktadır, oysa, gerçekte, artan bu gelirden, sermayenin aldığı pay, emekçi kitlelerin aldığı paya göre, gerek kitlesel bakımdan, gerek oran bakımından daha da arttığı halde, bunun, kişi başına düşen gelirde artış olarak yansımaları, yalnızca ve yalnızca, savunulan “kapitalist” sisteme özgü bir aldatmacadır. Ve vurgulayalım, bu aldatmaca, *kapitalist sisteme* özgüdür.

Dördüncüsü: “Kapitalist” sistemin savunucusu Ilıcak, kapitalist sistem ile sosyalist sistemi mi karşılaştırıyor, yoksa emperyalist sistem ile sosyalist sistemi mi karşılaştırıyor? İşte, önemli sorunlardan biri de bu. “Kapitalist” ülke diye, hangi ülkeler gösteriliyor: ABD, Japonya, İngiltere, Federal Almanya. Oysa, Latin Amerika ülkeleri “kapitalist” ülkeler değil mi? niçin Arjantin, Brezilya, Şili, Meksika, Bolivya değil de, ABD... Ve niçin Afrika ülkeleri değil de Almanya? Niçin Büyük Okyanus adaları değil de Japonya? Ve niçin Hindistan değil de, Pakistan değil de, İngiltere... Gözden kaçırılmak istenen şu: kapitalizm, bugün, kaçınılmaz olarak emperyalist sistemle bütünleşmektedir, ve bugün dünyada, kapitalist ülkeler, emperyalist sistemin içerisinde yerlerini alırlar. Emperyalist sistem ise ikiye ayrılır, emperyalist olan ülkeler, ve bu ülkelere bağımlı duruma getirilmiş bulunan bağımlı ülkeler. Bağımlı ülkeler, emperyalist ülkeler tarafından yalnızca sömürülmekle kalmamakta,

bu ülkelerin siyasal, kültürel, askerî bağımlılıkları kadar, ekonomileri de bağımlılık altına alınmaktadır. Dolayısıyla, bağımlı ülkelerin, ekonomik özerkliğe kavuşmaları için zorunlu olan üretim aracı üretimine geçilmesi *önlenmekte*, emperyalizme bağımlılık *sürekli* hale getirilmek istenmektedir. Bu bağımlı ülke yazarının, eğer şu kadarcık “milliyetçilik”i varsa, yani eğer ulusun çıkarlarını, bu ulusu sömüren emperyalizmin çıkarlarının üstünde görüyorsa, o yazarın, emperyalist ülkelerin ekonomik “üstünlüğünü” savunarak, kendi ülkesinin bu emperyalist sisteme bağımlılığını örtülü olarak savunması, olanaklı değildir. Ancak ve ancak emperyalizmin kendi ülkesinin sömürsünü gizleyenler ve çıkarları bu emperyalist sömürü ile bütünleşmiş olanlar, “kapitalist” sistem adı altında, kendi ülkelerinin ekonomilerinin bağımlılığını, emperyalizmin ekonomik vargılarını sergileyerek gizlerler ve bunların ulusun çıkarlarını savunmadıkları, tersine, ulusun çıkarlarıyla çatışan emperyalizmin çıkarlarını savundukları açıktır. Dolayısıyla, bir kez de bu nedenden ötürü, bunlar milliyetçi (ya da ulusalcı) değil, gayri-millî (yani karşı-ulusalcı)dırlar. Bunlar, ulusal çıkarları savunulara, ulusal bağımsızlık yandaşlarına, bu yüzden düşmandırlar. Bu ikiyüzlülüklerini, “milliyetçilik” maskesi altında gizlerler. *Özetleyelim:* Ilıcak, sosyalist sistem ile kapitalist sistemi değil, sosyalist sistem ile emperyalist sistemi karşılaştırmaktadır. Burada da doğru bir yöntem izlemez, çünkü emperyalist *sistem*, yalnızca emperyalist ülkelerden oluşmamaktadır, bunun yanı sıra, bir de bu sisteme bağımlı hale getirilen bağımlı ülkelerden de oluşmaktadır. Oysa Ilıcak, sosyalist sistem ile emperyalist ülkeleri (emperyalist *sistemi* bir bütün olarak değil, yani bu sistem içerisinde sömürülen ülkeleri dışalayarak) karşılaştırıyor. Doğaldır ki, kendisi, emperyalizme bağımlı bir ülkenin yazarı olarak, yaptığı tek şey vardır, bu ülkenin emperyalist sisteme bağımlılığını savunmak, yani emperyalizmin çıkarlarını savunmak.

Beşincisi: Sosyalist ülkelerde kişi başına düşen ulusal gelir düzeyinin “düşük” olduğunu göstermek için nesnel olmayan yöntemler kullanır. Kapitalist sistemin üstünlüğünü kanıtlamak için Fransa’yı, sosyalist sistemin kötülüğü-

nü kanıtlamak için, daha düne kadar Fransa'nın sömürge-
si olan ve otuz yıl boyunca emperyalizmin yangın alanına
çevirdiği Vietnam'ı gösterebilir. Kapitalist sistemin üstün-
lüğünü kanıtlamak için Japonya'yı ve Birleşik-Devletler'i,
sosyalist sistemin kötülüğünü kanıtlamak için daha düne
kadar Japonya ve Birleşik-Devletler'in yarı-sömürgesi Çin'i
örnek olarak göstermekte bir an duraksamaz. Bir kere, bu
noktayı saptamak son derece önemlidir: eğer, sosyalizm,
yalnızca Çarlık Rusyası gibi ekonomik bakımdan Batı Avru-
pa ülkelerine göre daha geri bir ülkede değil de, Batı Av-
rupa ülkelerinden birinde kurulmuş olsaydı, kuşku yok ki,
bu gelişmiş Batı Avrupa ülkelerinde sosyalizm, Çarlık Rus-
yasının ekonomik düzeyi üzerinde kurulan sosyalizmden çok
daha ileride olurdu. Lenin, "proletarya devriminin, ileri ül-
kelerin en azından birinde hemen zaferinden sonra, pek ola-
sıdır ki, ... Rusya, ... sosyalist anlamda bir kez daha *geri*
bir ülke durumuna gelecektir"* derken, ekonomik düzeyle-
ri bakımından farklı iki ülkede sosyalizmin kurulmasıyla,
bu ekonomik farklılığın iki sosyalist ülkede yansıyacağını
vurgulamaktaydı. Üçyüz yıllık bir kapitalistleşme ve sana-
yileşme sürecinde bulunan bir ülke ile, elli yıllık bir sosya-
listleşme ve sanayileşme sürecindeki ülke, birbirleriyle eko-
nomik açıdan karşılaştırılarak sistem karşılaştırması yapı-
lamaz. Ve bundan da önemlisi, üçyüz yıldan beri sömürgeci
ve emperyalist olarak sömürgeleri ve bağımlı ülkeleri sö-
müren bir ülke ile, bu sömürüye konu olan sömürge ve ba-
ğımlı ülke, ekonomik bakımdan birbirleriyle karşılaştırıla-
rak, sistem karşılaştırılması yapılamaz. Ana sorun şudur:
Bir ülke, *bugün*, emperyalist sistem içersinde kalarak, ve
bu anlamda kapitalist bir ülke olarak mı ekonomik bakımdan
daha iyi gelişebilir, yoksa emperyalist sistemden ayrılıp,
bağımsız ve sosyalizme doğru yolalan bir sisteme geç-
erek mi daha iyi gelişebilir? Çarlık Rusyası, kapitalist sis-
temde kalsaydı, bugünkü düzeyine ulaşabilir miydi? Batı
sermayesinin bekçi köpekliğini yapan, gericiliğin kalesi,
halkların hapisanesi Çarlık Rusyası olarak kalsaydı, bugün-
kü ekonomik düzeyine ulaşabilir miydi? Örnekleri değiştire-
lim: Cezayir, Fransa'nın sömürgesi olarak kalsaydı, bugün-

* V. İ. Lenin, "Sol" Komünizm, Bir Çocukluk Hastalığı, Ankara 1978, s. 6.

kü ekonomik düzeyine ulaşabilir miydi? Küba, Batista ve
benzeri ABD kuklalarının ülkesi olarak kalsaydı bugünkü
düzeyine gelebilir miydi? Vietnam ve Çin için de aynı so-
ruyu soralım. İki sistem arasındaki karşılaştırma, ancak,
belli bir ülke için yapılmak gerekir. Eğer, bugün belli bir
ülke, emperyalizmin sömürü alanı ise, bu ülkede "kapita-
lizm", o ülkenin emperyalizme bağımlılığının ve sömürül-
mesinin aracı olmaktan başka ne işe yaramıştır? Yok, bu
belli ülke sosyalist sistemi seçtikten sonra, bir yandan eko-
nomik bağımsızlığının yolunu açıyor, bir yandan ekonomik
bakımdan büyüyor, bir yandan yalnızca "sahte" bir ulusal
gelir *artışı* değil, gerçek bir ulusal gelir artışı gösteriyor ve
bir yandan da kişi başına düşen ulusal gelir, ulusal gelirden
egemen sınıfların aldığı yüksek payı ve çalışan sınıfların
aldığı düşük payı gizleyen (ve bu anlamda sahte) kişi
başına düşen ulusal gelir olmaktan çıkıyorsa, gerek kişisel
biçimde gerek toplumsal biçimde tüketilen bu gelir, gerçek-
ten *kişi başına düşen bir gelir* olur.

Altıncısı: "Kişi başına düşen ulusal gelir" tek başına ne
ifade eder? Hemen hemen hiçbir şey. Eğer belli bir kişi (ai-
lesiyile birlikte) yıllık gerekli geçim giderlerini diyelim 200
dolarla karşılıyorsa, ve bir kişiye (ailesiyile birlikte) düşen
ulusal gelir 200 dolar ise, bu kişi (ailesiyile birlikte), 200 do-
lar ulusal gelirden pay almıyorsa, burada, kişi başına düşen
ulusal gelir, ulusal gelirden aldığı pay, ve gerekli geçim
nesneleri için ödediği toplam arasında bir eşitlik olduğu
açıktır. Diyelim, kişiye düşen ulusal gelir 200 dolar, ve bel-
li bir kişinin ulusal gelirden aldığı pay 200 dolar olsun, ve
bu kişi (ailesiyile birlikte), gelirinin yüzde-onunu konut ki-
rası için harcıyorsa, geriye kalan onda-dokuzu, bellidir ki,
diğer geçim giderlerini karşılamaya yetecektir. Ya Türki-
ye'de olduğu gibi, bir yüksek dereceli memur, aldığı maa-
şın *tümünü* konut kirasına ödüyorsa, bu gelirin, 200 dolar
değil de 2.000 dolar olması ne ifade eder? Ve bugün Türki-
ye'de, yüksek dereceli bir memurun aldığı maaş, yalnızca
konut kirasını ödemekteyse, bu ülkenin sorunlarını tartış-
makta olan bir yazar, nasıl olur da sıkılmadan, Birleşik-
Devletler'de kişi başına düşen ulusal gelirin yüksek oldu-
ğunu öne sürerek, "sistem" savunuculuğu yapabilir? Ve,

bir aylık maaşını, konut kirası olarak ödeyen yüksek dereceli bir memur, ancak eşinin maaşıyla geçimini karşılamaya çalışırken, bir aylık mesaisi olarak kendisine ödenen maaşı, konut kirası olarak, bir daire *sahibine* ödediği, yani bu belli kişiye düşen ulusal “gelir”in, aslında, rantiyeye aktarılmış olduğu nasıl olur da sıkılmadan gözden gizlenebilir? Özetlenirse: kişi başına düşen ulusal gelir ile o ülkedeki geçim indeksi arasındaki oran gözönüne alınmadığında, gelir büyük görünse de, geçim giderlerini karşılamaya yetmiyorsa, orada, gelirin rakamındaki büyüklük ne ifade eder? Ve bir ülkede, kişi başına düşen gelir, yüzde-onluk basamaklarla artış gösteriyorsa, ama aynı ülkede gerekli geçim giderleri yüzde-yirmi, yüzde-otuz basamaklarla artıyorsa, o ülkede, gönençin gelişmekte olduğundan kim sözedebilir?

Sonuncusu: Ilıcak’ın, televizyonun “Siyasal Gelişmeler” konulu ve yalnızca Türkiye’de seçim-sonrası ortaya çıkan hükümet sorunu ile ilgili açık oturumuna getirdiği bu tür konuların anlamı nedir? Tek bir anlamı vardır: Türkiye’de, demokrasiden ve demokratikleşmeden rahatsızdır bu yazar. AP’nin oylarındaki 152 binlik bir artışı, “zafer” çığlıklarıyla niteleyerek, bunu, anti-demokratik özlemlerinin gerçekleştirilmesi için bir fırsat saymak. Ve bunun için de, bir yandan silahlı zorla, ve bir yandan da yeni kurulacak AP hükümetinin “yasa” değişiklikleriyle ve yeni “yönetimsel” uygulamalarla, devrimcileşen yığınların, devrimcileşen bilinçlenmelerini engellemek. Çünkü, bugün Türkiye, bir sistem “değişikliği” beklentisi içersinde değildir, ve bunun için *güncel* konu, kapitalizm mi, sosyalizm mi değil, faşizm mi demokrasi mi konusudur. Devrimcileşen yığınlar, demokrasiden yanadırlar, ve demokratik özgürlükleri için savaşım vermektedirler. Faşizmin kana buladığı ülkede, bu kargaşadan faşizm lehine kararlar çıkartılmak istenmekte, ve demokratik ve devrimci yığınların karşısına, “huzur” isteyen küçük-burjuva unsurların desteğini sağlayarak çıkmaya çalışmaktadırlar. Faşizmin “utangaç” savunucusu yazar, bugün sağa açılan CHP’nin yenilgisinin, AP’nin yengisi gibi yansıyan havasından, “faşizm” biçmek için vargücüyle yararlanmaya çalışmaktadır. Emperyalizmin savunuculuğunu “milliyetçilik” troya atıyla kitlelere sokuşturanlar, ülkenin iktisadi

bunalımını, faşizme dönüştürmek; bu bunalımın gerçek sorumlusu “sistem”i gizleyerek, emperyalist sömürü sistemini “kapitalist” sistem olarak gizleyerek, anti-emperyalist savaşımın cephesini daraltmak için vargücüyle çalışacaklardır. Sosyalistler, hâlâ darbelerini birbirlerine mi yöneltecektir, yoksa, tek bir parti oluşturarak, darbelerini, emperyalizmin bu savunucularına, bu faşizmin gizli-açık savunucularına mı yönelteceklerdir. Tarihsel sonucu belirleyecek olan, devrimcilerin, demokratların tutumu olacaktır.

DOĞANAY’IN FAŞİST KATİLLERCE ÖLDÜRÜLMESİ VE DEMİREL’İN TAKTİKLERİ ÜZERİNE

22 KASIM 1979

Diri, canlı bir yurtsever profesörü faşistler arabının içinde öldürdü. Faşizm ne denli ikiyüzlü ise, o denli sinsî, hilekâr, alçak ve korkaktır. Ve Doğanay da sinsice öldürüldü, alçakça öldürüldü, korkakça öldürüldü. Dört otomatik silahlı faşist ve arabının içersinde ve bu anlamda da eli kolu bağlı bir hedef olarak Doğanay. Bu olayın tahlil edilmesi gereken çeşitli yönleri var:

Birincisi: 20 Kasım Salı. Radyoda saat 13.00’te, Doğanay’ın öldürülmesi ilk haber olarak veriliyor. İkinci haber, evet ikinci haber MHP Genel Başkanı Türkeş’in, Doğanay’ın ailesine gönderdiği telgraftı. Bu davranışı çok iyi değerlendirmek gerekir. Çünkü, Doğan Öz öldürüldüğü gün, MHP Genel Başkanı, Öz’ün ailesine telgraf göndererek, olayı kınamıştı. Doğan Öz’ün katili yakalandı, bu, bir ülkücüdür, yani MHP ile hukuksal bakımdan organik bağı olmayan, “örtülü” bir MHP’lidir. Çünkü, MHP, bu katillerin, yakalandığı andan itibaren yanında olmuştur, bunları “kader kurbanı” olarak affettirmek istediği belgelerle açıklanmıştır. Şimdi, bu katillere, “idam” cezasını veren Sıkıyönetim “kadroları”nın değiştirileceğini telkin etmektedir. Ama Türkeş’in, Doğan Öz öldüğü gün, ailesine telgraf çekerek, bu insanlık düşmanlarını lanetlediği telgrafı ile Doğan Öz’ün öldürülmesinde rolü olduğu için bazı MHP yöneticileri hakkında suç duyurusunda bulunan mahkeme kararı, Türki-

ye demokrasisi tarihinin belgeleri arasında yer almaktadır.

Anayasa Mahkemesine bomba atılmıştır. MHP Genel Başkanı Türkeş, olayı demokrasi ve özgürlüklerimiz açısından vahim bir tehlike olarak nitelemiştir. Mahkemeyi bombalayan yakalanmıştır ve bu, bir “ülkücü”dür, yani “örtülü” bir MHP’lidir, ya da siyasal eğilimi bakımdan MHP’nin siyasetinin savunucusudur.

Abdi İpekçi öldürülmüştür. MHP Genel Başkanı Türkeş, bu cinayetin yalnızca bir insanlık suçu olduğunu söylemekle yetinmemiş, yalnızca demokrasiye ve özgür düşünceye karşı girilmiş “menfur” bir saldırı olduğunu söylemekle yetinmemiş, aynı zamanda bunun, Ermeniler tarafından işlenen bir cinayet olabileceği olasılığının güçlü olduğunu ileri sürmüştür. Abdi İpekçi’nin katili yakalanmıştır, ve katil, her ne kadar başlangıçta “siyasal” kimliğini saptırmaya çalışmışsa da, bir “ülkücü” olduğu, yani “örtülü” bir MHP’li olduğu ortaya çıkmıştır.

Bahçelievler katliamında yedi devrimci genç, hunharca öldürülmüştür. MHP yetkilileri bildiri yayınlayarak olayı kınamış, bunu sol fraksiyonlar tarafından işlendiği izlenimini yaymaya çalışmıştır. Katillerin bir kısmı yakalanmıştır ve hepsi de “ülkücü”dür, yani “örtülü” MHP’lidir.

Adana Emniyet Müdürü Yurdakul öldürülmüştür. MHP Genel Başkanı Türkeş, bu alçakça cinayeti “tel’in” etmekte gecikmemiştir. Ama Sıkıyönetim Komutanlığı, “sağ” görüşlü, yani “ülkücü” sanıkları aradığını ilân etmiştir.

Şimdi ise Ümit Doğanay’ın katledilmesi haberinden sonra, ilk haber olarak MHP Genel Başkanı Türkeş’in cinayeti “tel’in” eden telgrafı okunuyor. Ve bugün (yani 22 Kasım 1979), *Hürriyet*, polis, cinayeti, TİT’in, yani fanatik sağcı, Türk İntikam Tugayının işlediği olasılığı görüşünde olduğunu yazıyor. Elbet, bugün değilse yarın katiller yakalanacaktır, yakalanmasa bile, tarihin gizliliğine gömülmeyecektir. O zaman, bu telgrafın, *niteliği* üzerinde gene durulmayacak mıdır? Ve gene, bütün bu cinayetler, “bir avuç bölücü, komünist”in üzerine yıkılacak, cinayetlerin üzerine gitmek bahanesi altında, demokratik örgüt, kuruluş ve kişilerin üzerine gidilmesine birer neden mi olacaktır? Ve o zaman ne olacaktır? Ama önce ikinci noktaya eğilelim.

İkincisi: Dün (yani 21 Kasım 1979), Siyasal Bilimler Fakültesi Dekanlığı İİTT Akademisi ilânında şu satırlar vardı: “... en değerli öğretim üyelerimizden Prof. Dr. Ümit Y. Doğanay, *şaşkın ve amaçsız* katiller tarafından acımasız öldürülmüştür.” İşte Üniversitemizin olayı tanımlaması böylesine yürekler acısı. Doğaldır ki, tüm öğretim üyelerini, aynı yere koymuyoruz. Ama, faşist katiller tarafından öldürülen Doğanay’ın kendi fakültesi dekanlığının, faşistleri, “*şaşkın ve amaçsız*” olarak nitelemesi, Doğanay’ın öldürülmesinden daha çok düşündürücüdür, ve üniversitemiz, demokrasiye, bu kafayla sahip çıktıkları sürece, orada, demokrasinin boğazlanmasına bilinçsiz bir omuz verici olmanın öteye gidemezler. Böyle bir ifade, Türkiye’de, “demokrasi” açısından, son derece *kaygı* vericidir.

Üniversitemiz, kuşkusuz, içinde, her çeşit siyasal düşünceden insan barındırmaktadır. Ama Ümit Doğanay’ın öğretim üyesi bulunduğu fakülteden Ümit Doğanay’ın katledilmesi üzerine yayınlanan bir ilân metni, kuşkusuz, bu cinayetin siyasal *amacını* belirlemiş olmalıdır. Oysa, bu siyasal amaç, “*şaşkın ve amaçsız*” olarak nitelendirilmektedir. Doğanay kimdir ki, kimler tarafından öldürülmüş olsun! Doğanay, özünde, bir yurtseverdir, ülkenin demokratikleştirilmesi için savaşım veren ve her şeyden önce de bu anlamda ilerici bir kişiliği vardır. Canlıdır, etkindir, kişiliğinde, demokratikleşmeden yana eğilimleri simgelemektedir. Türkiye, faşist katliamlarla da ilk kez karşılaşmamaktadır. Türkiye’de demokratik güçler, bu konuda, oldukça *zengin* bir deneyime sahip olmuşlardır. Doğanay’ın kişiliği, siyasal kimliği, cinayetin nereden geldiğini, *o anda* açıkça ve kesinlikle saptamamıza olanak verecek kadar net ve belirgindir. Yurtseverdir, emperyalizmin ve onun yerli müttefiklerinin çıkarlarını savunan uşakları tarafından öldürülmüştür; kararlı bir demokrattır, demokrasi düşmanları tarafından öldürülmüştür; ilericidir, fanatik gericiler, yani faşistler tarafından öldürülmüştür. Siyasal uyanıklığı olan bir kimsenin ya da kuruluşun, Doğanay’a 26 el ateş edildiğini işittiği an, evet *o an*, onu *faşistlerin* katlettiğini söylemesi gerekir, ancak böyle bir uyanıklık, faşizmin, cinayetleri üzerinde, kitleleri kaosa ve yığınlığa sürüklemesine engel ola-

bilir. Doğanay'ın bedenine 23 kurşun isabet etmişse, burada, "şaşkın" ve "amaçsız" birtakım kişiler değil, "kararlı" ve "amacını pek iyi bilen" kişilerin bulunduğu açıktır. Eğer, faşizmin ne olduğunu bilmiyorsanız, olayın özünü anlayamazsınız. Eğer, faşizmin ne olduğunu bilmiyorsanız, demokrasiyi savunamazsınız. Ve üniversitelerimiz, bu olayların faşist hareketin bir parçası olduğunu bilmiyorsa, faşizmi bilmiyor demektir. Faşist hareketin, silahlı terör dahil çeşitli yöntemlerle, ülkede, emekçi sınıf ve katmanları ve onun ideolojisini olduğu kadar, demokrasi ve bağımsızlık hareketlerini önemli ölçüde baskı altına aldığı bir dönemde, üniversiteler bu baskının öznelereinden biri haline geldiği zaman bile, üniversiteler, toplumun sürüklenmekte olduğu sorunlardan kendini soyutlamaya yönelirse, bilimi, insanlığın ve toplumun güncel sorunlarından soyutlama eğilimine saplanırsa, orada, demokrasi adına son derece kaygı verici bir tablo var demektir. Unutmayalım ki, üniversite, faşizmin en ağır baskısı altında da "üniversite" adıyla var oldu. Ama, üniversite, toplumundan surlarla çevrili yahtık bir ülke değildir. Toplum baskı altında ise, üniversite de bu baskının altındadır. Toplum, düşünce, konuşma, yazma, örgütlenme özgürlüğünden yoksunsa, onun üniversiteleri de, bütün bu özgürlüklerden yoksun demektir. Düşünce özgürlüğü olmayan bir üniversite, gerçek anlamda üniversite değildir. Toplumun baskı altına alındığı bir ülkede, bu baskının köklerini araştırmayan, toplumu bir kaosa sürüklemekten kurtarmaya çalışmayan, ilerici, demokratik bir anlayışla, toplumun sorunlarını, bilimsel bir netlik ve sistem içerisinde kitlelere ulaştırmayan bir üniversite, sözcüğün özsel anlamında "üniversite" değildir. "Üniversite" serbest düşünmenin toplumda en iyi zirhlanmış kurumudur. Bu zirhin içerisinde, üniversite, ilericiğin ve demokrasinin kalesi olabilir, toplumla bütünleşebilir ve toplumun demokratik sorunlarını kararlı bir biçimde savunabilir. Üniversite, bir küçük-burjuva kokuşmuşluğu içerisinde, korkak, ürkek, pasif, zavallıca bir tutuma girebilir; ve faşist siyasal iktidara boyun eğebilir. Bunların hepsi de görünüşte üniversitedir, ama gerçek anlamda hangisine üniversite diyebiliriz? Cenaze törenleri düzenlemekle ve cenazelerde ürkek ve dikkatli konuş-

malarla, üniversite, kendine yaraşır "ciddiyet" ve "vekar"ı koruduğu maskesine gizlenmekle, gerçek görevini yapmış olur mu? Ülke, kentinden köyüne, mahallesinden sokağına, işyerinden üniversitesine değin faşist baskı ve tehdit altındayken, üniversite, faşist cinayetlerin ardından, yayınladığı bildirimlerle, görevini yerine getirmiş olmaz. Üniversiteler, hızla, zaman geçirmeksizin, demokrasiyi ve özgürlükleri, korumak ve ileriye götürmek amacıyla, toplumun her alanında ve her kesiminde araştırmalar yapacak biçimde, bir iç örgütlenmeye gitmek zorundadır. Faşizmin ne olduğunu, bilimsel açıdan araştıran, ve bunları seminerler, açık oturumlar, yayınlarla yığınlara ulaştıran bir iç örgütlenmeyi hızla tamamlamak zorundadır. Üniversite, yasama erki değildir, yargı erki değildir, yürütme erki değildir; ama üniversite, toplumsal bir "erk", toplumsal bir güçtür. Eğer, yasama erki ve ondan gücünü alan siyasal iktidar, faşistleşiyorsa, orada, toplumsal özgürlükleri korumada ve ileriye götürmede, üniversite, ciddi bir silkiniş içersine girmelidir. Ona zirhını giydiren toplumun sorunlarına bu açıdan yönelmelidir.

Saptamamıza gelelim: ne deniyor ilânda: "şaşkın ve amaçsız". Oysa faşizm, mali-sermayenin, en gerici, en azgın unsurlarının açık kanlı diktatörlüğüdür. Faşizmin, hangi sınıf ve katmanlardan güç aldığına değil, hangi sınıfa ya da hangi sınıf katmanlarına *hizmet* ettiğine bakmak gerekir. Emperyalizme karşıyız der faşizm, ama anti-emperyalist güçlerin acımasız düşmanıdır, emperyalizmin hizmetindedir. Kapitalizme düşmanız der faşizm, ama anti-kapitalist (yani sosyalist) güçlerin acımasız düşmanıdır, kapitalizmin hizmetindedir. Sömürüye karşıyız der faşizm, ama sömürüye karşı olanların (yani sosyalistlerin) amansız düşmanıdır, tüm sömürücülerin hizmetindedir. İkincisi, faşizm, emekçi sınıf ve katmanların çıkarlarına ve onların sınıf çıkarlarını gerçekleştirme amaçlayan kuruluşlarına ve ideolojilerine düşmandır. İşçiden, köylüden, esnaftan yanayız der, ama emekçilerin tüm ilerici meslek örgütlerine, demokratik kuruluşlarına karşıdır. Demokrasiden yanayız der, demokrasi aşıkıyız der, ama demokrasinin kararlı savunucularının amansız düşmanıdır. Üçüncüsü, faşizm, egemen sınıf-

ların en yüksek kesiminin çıkarlarını, burjuva toplumun ürünü olan burjuva demokrasisi koşullarında koruyamadığını görür. Çünkü burjuva demokrasisi, aynı zamanda işçi sınıfının örgütlenmesinin, İdeolojisini açıklamasının da demokratik koşullarını yaratmak zorundadır. Bu nedenle, faşizm, burjuva demokrasisinden emekçi sınıf ve katmanların yararlanmasını, yasal olmayan yollarla engellemek ister. Silahlı zor kullanarak, emekçi sınıf ve katmanların meslek örgütlerinin, demokratik kitle örgütlerinin faaliyetlerini engeller, kişinin demokratik hak ve özgürlüklerini baskı altına almaya çalışır. Toplumda, en zayıf bulunduğu alanlarda, en zayıf bulunduğu yerlerde, bu baskısını yaygınlaştırır. Siyasal iktidarı etkisi altına alarak ve ensonu siyasal iktidarı ele geçirerek, devlet görevi yapan kadroların faşistleştirilmesini hızlandırır, ve devlet kurumlarını faşistleştirerek, en yüksek egemenlik dönemine ulaşır.

Doğanay niçin öldürüldü? Kuşkusuz, Doğanay, demokratik özgürlükleri gerçekleştirmenin bir yalın savaşçısı olduğu için katledildi, yani bir yurtsever ve bir demokrat olduğu için, ve gene bu sorumlulukla savaşım verdiği için. Ve sonra, Doğanay, bu savaşımı, gerek üniversitede, gerek görev aldığı örgütlerde yürüttüğü için katledildi. Bir: düşüncelerinden dolayı, iki: faaliyetlerinden dolayı, üç: faaliyetini yürüttüğü kuruluşlardan dolayı, demek ki, "şaşkın ve amaçsız" kurşunların hedefi değildir Doğanay, faşist binçle, bilerek, amaçlı olarak katledilmiştir. Bunlar dar amaçlardır. Geniş amaçlar ise, şu noktalarda toplanabilir: toplumu baskı altına almak, toplumdaki demokratikleşme faaliyetlerini engellemek ve bunu gerçekleştirecek kuruluşları baskı altına almak, faaliyetlerini sınırlandırmak, geriletmek. İkincisi, Ecevit'ten Demirel'e geçen siyasal iktidarı baskısı altına almak. Dört biçimde baskısı altına almak. Ya cinayet işleyip, solu cinayet işlemeye çekmek, ve özünde, bu olayların yalnızca komünizmden kaynaklandığını söyleyen Demirel iktidarına, solu *ezmesi* için bir ortam yaratmak. Ya da, Demirel'in de bir "çözüm" olmadığını kitlelerde yaygınlaştırarak, bir "ara rejim"in koşullarını yaratmak. Üçüncüsü, olayları ellerinden geldiğince artırarak, Demirel iktidarının, yürütme erki kadrolarını faşistleştirdiği ölçüde,

olayları azaltarak, Demirel'e, yani faşistleştirmeye, kitleler gözünde saygınlık ve güç kazandırmak. Dördüncüsü, emperyalizmin, sürekli olarak, demokratikleşme hareketini engelleme amacına hizmet etmek. Peki ama, Doğanay'ın üniversitesinden gelen sese bakınız: "şaşkın ve amaçsız". Ancak, gerçekten şaşkın ve amaçsız insanların kullanabileceği iki sözcüktür bunlar.

Şimdi, üçüncü noktaya geçelim.

Üçüncüsü: Birinci noktayı bitirirken, şunu yazdık: "Ve gene bütün bu cinayetler, 'bir avuç bölücü, komünist'in üzerine yıkılacak, cinayetlerin üzerine gitmek bahanesi altında, demokratik örgüt, kuruluş ve kişilerin üzerine gidilmesine birer neden mi olacaktır? Ve o zaman ne olacaktır?"

Demirel, hem tek başına, ve hem de eski MC ortaklarının desteğiyle iktidardadır. "İki bela var" diyor, "anarşizm ve enflasyon". "Amansız mücadele açacağını", "kesin tedbir alacağını" söylediği "anarşi" ise, Demirel'e göre "komünizm"dir. Başından beri, şiddet olaylarının, esas nedeni olarak "komünizm"i görmüş, ve "komünizm belası"nın üzerine giderek, "anarşi"nin durdurulacağını savunmuştur. İkincisi, "sağcı" ya "milliyetçi"lerin, soygun yapmadığını, cinayet işlemediğini ileri sürmüş ve hatta Kahramanmaraş faşist katliamının ölüleri daha sokaklarda, evlerde iken, "bana milliyetçiler silah kullandı dedirtemezsiniz" diyerek kendi siyasal ideolojisini taçlandırmış bulunmaktadır.

Bu ideoloji nedir? Sanırız Demirel, yalnızca "komünist"lerin cinayet işlemediği görüşünde değildir. Ama, komünistler *olduğu* için cinayetler işleniyor demektir. "Komünistler" ve "komünizm" olmasa, "milliyetçiler"in cinayet işleminin de nedeni ortadan kalkacaktır demektir. "Komünistler" ve "komünizm" olmasa, o zaman, herkes, kendisinin anladığı anlamda "milliyetçi" olarak, ve herkesin "milliyetçi" olduğu bir ülkede, "milliyetçiler"in "komünist"lere karşı yürüttüğü silahlı savaşım da kendiliğinden ortadan kalkacaktır. Peki, komünizm nedir? Demirel'e göre, en yalın demokratından en yalın yurtseverine değin, herkes ve her kuruluş "komünist"tir. Peki, "anarşizm" nedir? Demirel'e göre, anarşizm, komünizmdir. Sorun bu denli kaba ve basittir. Anarşizmi önlemenin yolu da, komünizmi, yani ülkede, ilerici, de-

mokrat, devrimci, sosyalist, kişi ve kuruluş ne varsa, hepsi üzerinde baskı kurmak, onları kımıldayamaz hale getirmektir.

Şimdi, Demirel, kimlerin desteğiyle iktidardadır? Her şeyden önce MHP'nin desteğiyle. MHP ne diyor, ülke kan gölüne dönmüştür, ve bunu, "bir avuç bölücü ve komünist" yapmaktadır. Doğan Öz öldürülür, solcular savcığı vurdu derler. İpekçi öldürülür, solcular ya da ermeniler vurdu derler. Mamak ve Balgat katliamı olur, İçişleri Bakanı önlem almadı, katliamı hazırladı diye gensoru önergesi verirler. Bahçelievler katliamı olur, solcular, arkadaşlarını öldürüyorlar derler. Katiller birer ikişer yakalanır. "Şartlar ne kadar ağır olursa olsun mücadeleye devam edin" derler. Daha katiller polisteyken, milletvekillerini ve avukatlarını gönderirler. Yargılanır, mahkûm olurlar. Bir komünist savcığı öldürdüğü için bir "milliyetçi"ye idam cezası verildi diye yazarlar. Cezaevlerine resmen mektup yazarlar, af çıkaracağız derler. Şimdi bunlar, Demirel iktidarına güvenoyu sağlayan sandalyeleri belirlemişlerdir.

Demirel diyor ki, "anarşizmin nedeni komünizmdir", "sağcılar silah tutmamıştır", desteği bir parti diyor ki, kan dökenler "komünist"lerdir, "sağcılar", "milliyetçiler" cinayet işlemiyor, cinayetleri işleyenler, ülkede kargaşa çıkarmak isteyen komünistlerden başkası değildir. Peki, şimdi, Demirel iktidarı ne yapacaktır? Bir: Doğan Öz'ün katilini, "sağcılar silah tutmaz" diye, dışarı mı salacaktır; idam kararı Mecliste önüne geldiği zaman, "ben ailesine maaş bağlamak" için yasa çıkaracağım, bir "milliyetçinin" idamına karşıyım mı diyecektir; yoksa bütün bu dikenli işleri bir başka yoldan çözümlenmek için, cezaevinden dışarıya açılacak bir "yol"a gözlerini yumacak kadroları mı işe yerleştirecektir. Peki, o, pek "kasılmış" çehresiyle cenazesine katıldığı İpekçi'nin katilini ne yapacaktır? "Kaza kurbanı", "kader kurbanı" deyip, dışarı mı salacaktır, yoksa, sıkıyönetimin "kadrolarını değiştirip", kararı "tatlı"ya mı bağlayacaktır, ya da karar Meclise gelecek olursa, İpekçi'nin ruhuna mevlüt mü okuyacaktır? Peki, Kahramanmaraş katliamının faşist katilleri ne olacaktır? Yüzden fazla yurttaşın katillerini, gencecik kızların, bebeklerin katillerini, "komünist öldüren milliyetçiler" olarak af mı edecektir, "kadroları de-

ğiştirerek" canlarını savunanları katliamın sorumlusu olarak mahkûm etmeyi mi düşünmektedir, yoksa Meclise karar gelecek olursa, "kanun ve nizam hakimiyeti"ni sağlamak için, bir katliam da biz işlemeyelim diye, af mı edecektir? Peki, önlem almadan, katliama neden oldun diye gensoru vererek İçişleri Bakanını istifaya zorladıkları Mamak ve Balgat katliamlarının katillerini, bir bakanı düşüremediniz ama hükümetin düşürülmesine büyük katkınız oldu diye affedip sokağa mı salacaktır? Peki, Adana Emniyet Müdürü Yurdakul'un aranan "sağcı" katillerini ne yapacaktır? Polisi, komünist deyip "pol-der"lilerden ayıklayıp, "milliyetçi" deyip "pol-bir"lilerle doldurduktan sonra "tavşana kaç, taziye tut" diyerek ve "sağcı"lar zaten silah tutmaz ki vecizesine uygun, ve Yurdakul'un ailesine de maaş bağlanacağı için, vicdan rahatlığı içersinde, olayın unutulup gitmesine göz mü yumacaktır? Peki, faili meçhul cinayetlerin dosyasını açacağım diyor, şu 1 Mayıs 1977 katliamının dosyasını açacak mı? Ne yapacak Demirel iktidarı? Yoksa, "anarşi"nin tek nedeninin komünizm olduğunu söyleyerek, var gücüyle ilerici, demokrat, devrimci kuruluş ve kişilerin üzerine giderek, anayasal ve yasal olarak sağlanan hak ve özgürlükleri, "devlet" aygıtı eliyle, "fevkalade haller" gereği, tuz-buz mu etmeyi tasarlamaktadır. Bunun adı kuşkusuz siyasal terminolojide "faşizm"dir, eşyanın adını vermek isteyenler, buna elbette ki faşizm diyecektir. Ama Demirel, daha güvenoyu almadan ne diyor? Bu "faşizm"e, faşizm dersiniz, kargaşa yaratmış olursunuz! Evet böyle diyor. Faşizme "anarşizm", ve anarşizme "komünizm" denirse, kargaşa yaratılmış olmaz, ama "faşizme" "faşizm" denirse kargaşa yaratılmış olur. Ülkede "kargaşa" istemeyenler, demokrasiye "komünizm" ve faşizme de "demokrasi" demelidir. Kim demelidir, tüm bir ulus.

Evet, Demirel'in özenle oluşturmak istediği şey, sık sık yinelediği şu "milletçe beraber" sözlerinde görülebilir. Ecevit ve partisinin yönetici kadrosu, Demirel'e, siyasal cinayetleri "sağın da işlediği"ni kabul ettirmek için harcadığı çabayı, faşizme karşı harcasaydı, herhalde daha başarılı olurdu. Ama, Demirel, siyasal cinayetleri sağın işlediğini kabul etmemekte, MHP ile arasındaki ideolojik özdeşliği

uygun olarak kendi ideolojik tutumunda direnmekte siyasal amacını gizledi. Şimdi ise, tüm siyasal partileri (yani Mecliste üyesi olan tüm siyasal partileri), şiddet olaylarının üstüne gitmekte birleşmeye çağırıyor; ve gene tüm “ulusu” (elbetteki Demirel “devrimcileri” dışlıyor), şiddet olaylarının üstüne gitmek için birliğe (onun sözcükleriyle “beraberliğe”) çağırıyor. MHP'nin desteği ile “hangi” şiddet olaylarının üzerine gidecek? “Bana sağcılar silah kullandı derttemezsiniz” diyen bir parti başkanı, Başbakan olunca, hangi şiddet olaylarının üstüne gidecektir, gidebilecektir? Bunlar bellidir ve bilinmektedir. Şimdi, demokrat, ilerici ve devrimci güçleri “ezmek” için, tüm ulusu, kendisine yardımcı olmaya çağırıyor. Gerçekten de, “şiddet olaylarını” sona erdirmek için ulustan alacağı desteği, ilerici, demokrat ve devrimci güçleri ezmek için kullanmayı amaçlıyor. Bu konuda Demirel'in aldığı yol küçümsenemez. Çünkü:

Demirel, ara seçimlerden sonra, tüm 29 ilde, geçen seçimlere göre AP'nin 152 bin oy artışını, CHP'ye verilen oyların sandığa gitmemiş olması sonucu, oy artışında %15'lik bir artış gibi, kitlelere götürme olanağı bulduktan sonra, pek ilginç bir taktik izledi. Bu taktik, hükümet kurmaya talip olmamak, ama hükümet kurmaya *zorlanmak* biçiminde nitelendirilebilir. Kendisi dışında bir hükümet kuruluşunu “gayrimeşru” bir hareket olarak nitelemek, ve kendisinin de tek başına hükümet kurma olanağının bulunmadığını ileri sürmek. Ve kendisi dışındaki eski MC ortaklarını, dışardan koşulsuz, hükümeti kendisine kurdurma zorunluluğu ile karşı karşıya bırakmak.

Bu taktik o denli başarılı yürütüldü ki, örneğin, bizim koğuş arkadaşımız Mümtaz Soysal bile, nasıl “şiddet olayları”nın tartışıldığı açık oturumda “faşizm” sözcüğünü bir kez olsun anmayıp, Anadolu kent ve kasabalarında, gençlerin “kovboyculuk” —evet “kovboyculuk”— oynadığını söyleyerek, faşizmi, yeni yetişen gençlerin pek sempati ile izlediği ve bireysel yetenekleriyle silahını birleştirerek toplumu rahatsız eden kargaşaya ve haksızlıklara son veren kovboyculuk derekesine indirdiyse, bu kez de, halkın *tek bir* mesajı olduğunu, ve bu mesajın da AP'nin iktidar olmasından başka bir şey olmadığını kerelerce vurguladı. Güreşe

çıkış pehlivan Demirel'in, güreşten *kaçamayacağını* da vurguladı. Demirel, doğal ki, hükümet kurmayı ne denli istiyorsa, o denli kasıldı ve sağ da, (elhamdülillah) sol da, hadi hükümeti sen kurmalısın, buna zorunlusun diyerek, yalnızca hükümet olmasının önündeki engelleri kaldırmakla kalmadılar, Demirel'in, “sultanlık” yetkileriyle donatılmasının olanaklarını da sağladılar. Azınlık hükümeti biçiminde, solun bilinçli kesiminin sesini güncel olarak duyuramadığı, ama sosyal-demokrasi dahil solun da omuz verdiği örtülü bir MC, böyle gerçekleşti. Şimdi, Demirel, DİSK'e (yani işçi sınıfının devrimci örgütüne), TÖB-DER'e (yani memur örgütleri içerisinde en ilerici ve demokrat örgütlenmeyi simgeleyen öğretmenlerin demokratik meslek örgütüne), POL-DER'e (yani polis içerisinde egemenlik kurmuş bulunan faşist unsurlara karşı, polisin yasal görevlerini tam olarak yerine getirmeyi amaçlayan demokratik kuruluşa), kendi ideolojisine *uygun* biçimi vermek için, tüm ulusun birliğini, birlikte kendisine destek olmasını, “kan dökülmesine” son vermek amacıyla istiyor. Faşizm, ne denli kan dökerse, bu işin Demirel açısından daha da kolaylaşacağı anlaşılır bir şeydir. Bir zamanların ünlü fıkracısı Şinasi Nahit Berker'in deyişiyle, “Ha babam, de babam”, Demirel'i iktidara zorlarken, zaten iktidar tutkusuyla kavru lan Demirel, basireti bağlanmış bir demokratik cephenin hiç olmazsa sessizce seyrettiği akıl almaz bir destek ile, “sultanlık” kürkünü giymekte.

Toplumun çeşitli kesimlerinden gelecek eleştirileri örtmek için de, yeni bir taktik uyguluyor. Önce, basın pazarına, birtakım “sivri” adlar sürülüyor, ve “ılımlı” bir hükümet listesiyle, topluma yayılan eleştirileri bir kez daha, bir dalgakıran gibi kırıyor. Ama, daha güvenoyu almadan *Yankı*, “İlimli Bakanlar, Militan Bürokratlar” başlıklı bir yazı ile, ılımlı bakanlar listesinin bir taktik olduğunu sergiliyor.

Evet kimlerin kimleri öldürdüğü belli değil. Ama iki olgu birbirine karıştırılmaz. Türkiye'de, faşizm ve onun geliştirdiği faşist hareketler var. Ve Türkiye'de bir de “anarşizm” var. Faşizm, Türkiye ölçeğinde örgütlü. Bu örgütlenme, siyasal partisinden, yarı-yasal örgütlerine ve yasal olmayan örgütlerine değil, bir bütünün parçaları. Aynı ama-

ca varmak için, Türkiye'de, demokratikleşmeyi, devrimcileşmeyi engellemek, zor kullanarak baskı altına almak, özellikle emperyalist gericiliği, gerici küçük-burjuva ideolojileri kullanarak geniş kitlelere kabul ettirmek için, her alanda adım adım ilerliyor. Cinayetler, esas olarak bunların eseri. Baskılar bunların eseri.

Bir de "anarşizm" var... Bilimsel sosyalizmin ustalarının vurguladığı gibi, bilimsel sosyalizm ile anarşizm arasında koskocaman bir uçurum var. Egemen sınıfların gözlerden gizlemeye çalıştığı, egemen sınıfların ideologlarının ve politikacılarının gözlerden gizlemeye çalıştığı koca bir uçurum.

Türkiye'de gerçekten şiddet olayları önlenmek isteniyorsa, ilkin, faşizmi ve onun cinayetlerini görmeden, hiçbir şeyi çözemezsiniz. Ne var ki, faşizm, Demirel iktidarının, kendisine hizmet ettiği ölçüde bu hizmetlerini gerçekleştirmesi açısından, ömrünü uzatmak için ve ikincisi, devrimci harekete vurduğu ölçüde ve bu açıdan onu desteklemek için, cinayetlerini, *geçici* bir yöntem olarak azaltmaya yönelebileceği, burada, *özenle* gözönünde bulundurulmalıdır. İkincisi, Türkiye'de, gerçekten şiddet olayları önlenmek isteniyorsa, anarşizm ile sosyalizm arasındaki uçurumu silmek değil, bu uçurumu gözönüne alarak, anarşizmi "bahane" ederek, demokratik ve devrimci hareketlerin anayasa güvencesi altında bulunduğunun kabul edilmesi zorunludur. Yüzyıldan fazla bir zamandan beri kerelerce kanıtlanmıştır ki, "anarşizm" denilen hareketin arkasında, çok zaman egemen sınıfların parası, polisi, provakotörü çıkmıştır. Ve egemen sınıflar, anarşizmi, devrimci hareketi ezmek için beslemeye bir *yöntem* olarak sık sık başvurmuşlardır.

Bir yanda, faşist cinayetleri görmemek ve gözardı etmek, ve bir yandan da, o egemen sınıfların da beslediği olasılığı tarihsel olarak kanıtlanmış bulunan anarşizmi, demokratik ve devrimci hareketle bütünleştirmek. Bu anlayış, Demirel'in anlayışıdır, ve bu anlayışla, kan dökülmesinin önüne geçmek, ancak, faşist baskıyı, açık kanlı diktatörlük olarak taçlandırmakla olanaklıdır. Bunun adı faşizmdir, ve faşizm olarak bilinecektir. Bakalım günler ne getirecek.

Dün pazar günüydü. 25 Kasım, Pazar. Yolcumuz vardı. Saat 11'de bakkala gittim. Paket yapmak için bir kutu ve sicim ile başka şeyler aldım. Evde yol hazırlığını tamamladık. 13'e 10 vardı, kardeşim geldi. Saat 13'te önce kardeşim bir-iki paket aldı çıktı. Bir-iki dakika sonra, bir elimde valiz, bir elimde mukavva kutu, ben çıktım. Valiz ve kutuyu evin önünden 4-5 araba aşağıda park edilen arabanın yanına götürdüm, daha yere bırakırken, döndüm, dört kişi, biri belki 18-19 yaşında, diğerleri 17 yaşlarında, otobüs durağından bize doğru hızla geliyorlar. Ben hızla eve, yukarıya doğru yürümeye başladım. Sık sık dönüp bakıyorum. Otobüs durağı (a), park eden arabamız (b) ve ev (c), bir üçgen oluşturuyor. Onlar, a'dan b'ye doğru (aşağıya), ve ben c'ye doğru (yukarıya) gidiyorum. Tahminen üçgenin kenarları 30-35 metre. Birisinin elinde gazeteye sarılı bir şey var. 30 santim uzunluğunda. Biri ceketinin cebine soktuğu elinde, ceket altında bir şey tutuyor. Benim kendilerine bakıp, eve yürüdüğümü görünce, içlerinden biri, başı eğik, koşuşan gruba bir şey söylüyor, biraz yavaşlıyorlar. Ben evin giriş köşesine geliyorum. Onlar, arabanın bulunduğu b noktasından, hemen iki araba altındaki yol ağzına yani b' noktasına yürüyor. Ben, evin girişinde duruyor ve bakıyorum. Aşağıya doğru meyilli, ve onların girdiği yolağzında, yüksekçe bir duvar ve telefon kutusu var. Ben, yukardan başlarını, bir ağacın dalları arasından görüyorum, orada toplandılar. Biri, yolun karşısına, çöp bidonlarının yanına gönderildi. Çocuklar bu arada evden çıktı. Kardeşim, arabayı, yukarıya, evin girişine, yani c noktası önüne getirdi. Bizi oradan aldı. Elimizde valiz ve bağlı bir kutu olduğu için, yolumuzun, Yukarı Ayrancı üzerinden olması kesindi ve Yukarı Ayrancı'ya ancak, onların iki ağzını tuttukları dar yol ağzından geçmemiz gerekiyordu. Durumu gördüğümüz için, meydanın bir başka yolundan çıktık. Şunu da hemen söyleyeyim ki, meydana beş ayrı yol açılıyor. Bu, bize değişik çıkış yolları seçme olanağı sağladı.

Yolcumuzu gönderdik, döndük. Ama eve değil. Bir başka semte. Oradan, biri, durumu bir kez daha saptamaya

gitti. Orada, pusu yerinde bekliyorlardı. Üç ayrı araba ile değişik kişiler, üç-dört kez keşif yaptılar. Sık sık nöbet değiştiren dört kişi pusu yerinde, bekliyordu. Yeniden başkaları gitti. Aynı şekilde tesbit yapıldı. Birinde, çöp bidonları yanında olan birinin, çöp bidonlarının arasına koyduğu gazeteyi açtığı, içinden silah çıkardığı görüldü. Daha sonra, iki kişi, dairemizin bulunduğu apartmanın duvarında oturarak beklemeye başladı. Yol ağzına pusu kuranlar ile hemen arkadaki çay bahçesine geçen biri, sürekli ilişkisini sürdürdü. Eğer, kesin emin olmadığımız bir arabayı ve içersindeki saymazsak, yedi kişi, meydanın çeşitli yerlerinde, yer değiştirerek, bekliyordu.

Polise yakalatmak için, daha güvenilir bir yol seçildi. Bir gazeteci arkadaşımız, bir emniyet müdürü aramış, bulamamış. Bir CHP milletvekili aracılığıyla, yeni İçişleri Bakanına durum bildirilmiş. Saat 14.30-15.00. Telefon ile gerekli yerlere iletildi diye haber gönderildi. Gönderdiğimiz bir dost, a noktasına, otobüs durağına giderek beklemeye başladı. a noktasına, saat 17.00'de bir polis ekibi taşıyan minibüs geliyor, duruyor, içinden iki polis inip şöyle bir bakıp, gidiyorlar. Oysa, saat 17.00, ve biz saptadığımızdan bu yana 4 saat geçtiği halde, dört kişi b noktasında. Hava karar-maya yüz tutarken, pusu kuran kişiler, hiçbir şey olmamış gibi, dağılıyor.

Evet, saat 17.00'de, televizyon haberlerini dinliyoruz: Demirel güvenoyu almış ve İpekçi'nin katili Ağca tutuklu bulunduğu Sıkıyönetim Askerî Cezaevinden kaçmış. Olayın tertipçileri, Ağca olayının ardından, ve olayı daha büyük boyutlarda bir tedirginlik yaratacak olan yeni bir cinayet haberini de boş yere bekliyorlar. Çünkü tertip gerçekleşmedi. Ama, "katiller", ancak cinayeti işledikten sonra "katil" olacağı için, yakalanmadılar. Katil olsalar yakalanacaklar mıydı? O da kuşkulu. Demeçler ve üzüntüler, birer boş şeydir; demeçten önce, tertip halinde, suçüstü yakalatacak uyanıklığı göstermeyenler, demeçlerle cinayetlerdeki sorumluluklarını örebilecekler mi?

Şu da var: İstanbul'da, ırkçı olduğu bilinen yazarlardan biri öldürüldü geçen hafta. Ben, adını, yıllardan sonra ancak öldürülmesi dolayısıyla işittim. Aynı zamanda bir dergi

sahibi, ya da derginin yazarı olmalı ki, Demirel, bu dergiye de tel çekti. Ama şu gerçek ki, siyasal işlevini artık tamamlamış bir kişiydi. Bugün için ciddi bir etkinliği olduğu söylenemezdi. Pratikte, "misilleme" biçiminde görülen olaylar zincirine sürekli tanık oluyoruz. Biz, böyle durumlarda, kendi kendimizi denetimi bir kat daha artırıyoruz. Ve bir hafta boyunca bu fırsatı vermediğimiz anlaşılıyor, plan, pazar gününe kadar aksamış görünüyor. Ama şu, güçlü bir olasılık: önce, soldan öldürülecek kişi saptanıyor. Sonra, bu olaya, bir "misilleme" havası verecek, kendilerinden, ama hiçbir fonksiyonu kalmamış biri seçiliyor. Önce, kendi adamlarını öldürtüp, sonra, esas hedefe yöneliyorlar. Olaylar, bu bütünlüğü içinde ele alınacak mı? Demirel, hükümetteki sorumluluğunu kavrayacak, ve genel seçimlerde kendisi için tam bir yenilgi olacak eski politikasını sürdürecektir mi, yoksa, CHP'ye yaptığı çağrılarının ruhuna uygun olarak, "komünizmle mücadele" adı altında şimdiye değin omuz verdiği, ama şimdi kendisini de yiyecek olan yeni "frankştayn"ını, yemeye karar verecek mi? Bekleyelim, *göreceğiz*.

Bir de şu: MHP sözcüsünün, Demirel hükümeti programı görüşülürken, "marksist" yayınlara karşı sözlerinin konumuzla ilişkisi, hiç mi hiç dışlanmamalı.

OLAYLARI SAPTIRMAK ÜZERİNE

29 ARALIK 1979

Başbakan Demirel, dün, protestoları anarşinin kendisi olarak niteledi ve anarşiyi de öteden beri faşist katliamlarla özdeşleştirdiği bilinmektedir. Kahramanmaraş faşist "katliam"ı ve bu katliama tepkinin bir ifadesi olarak "protesto".. İki şey: "katliam" ve katliamın yıldönümünde "protesto"sü. Hangisidir esas olan, bugün "şiddet olayları", "terör", "cinayet", "anarşi" ve benzeri sözcüklerle adlandırılan, ve bütün bu olayların doruğu olarak Türkiye tarihinde yer alacak olan Kahramanmaraş faşist katliamı ve tezgâhlanan yeni Kahramanmaraş katliamları mıdır, yoksa bu katliamlara bir tepkiyi ifade eden protestolar mıdır esas olan? Ve siyasal iktidarın çözümlenmekle görevli olduğu hangi olay

ve olaylardır? Kahramanmaraş katliamı ve katliamlar mıdır, bu katliamlara karşı duyulan tepkiyi ifade eden protestolar mı? Önce sorunu doğru koyalım, sonra “tartışmak” kolaylaşır.

Siyasal iktidarın çözümlenmekle yükümlü olduğu nedir? “Katliam” ve “katliamlar” mı, bu katliamları, gerek cenaze törenlerinde, gerek yıldönümlerinde “protesto” etmek mi? Hangisi, hangisinin nedenidir? Katliam ve cinayetleri protesto mu, katliam ve cinayetleri doğurmuştur; yoksa protestolar, katliam ve cinayetlerden dolayı mıdır? “Anarşi”nin, “terör”ün, “cinayetler”in kaynağı, kökeni nerededir? Bizzat katliamın kendisinde mi, yoksa bu katliamların protestosunda mı?

Eğer, katliamın kendisini, açıkça ve adıyla ortaya koymazsanız, ve eğer katliamı planlayanları ve gerçekleştirenleri, tam da Kahramanmaraş olayları devam ederken “bana sağcılar cinayet işledi dedirtemezsiniz” diye kamuoyunun gözünden gizlemeye çalışırsanız, tam da Kahramanmaraş olayları devam ederken solu “fitne” olarak niteler ve katliamdan solu sorumlu tutarsanız, ve tam da Kahramanmaraş katliamı davasını, CHP ağırlıklı hükümet iktidarda iken, “siyasal iktidarın bu davayı kendi siyasi davası haline getirdiğini” söylerseniz, toplumda biriken “teпки”yi, demokratik yolla, olumlu bir biçimde “boşaltma” yerine, bu tepkiyi toplumu taşırma noktasına vardırarak bir siyasal tutum içersine girerseniz, ve sonra da, bu protestoyu “anarşi”nin kaynağı olarak, bir başka deyişle, protesto edilen “katliam”ın kaynağı olarak ifade etmeye kalkışırsanız — orada, olaylar, kaynağından ve kökeninden yalnızca saptırılmakla kalmaz, bu olayları yaratanlara da cesaret vermiş olursunuz.

Biz, düşüncelerimizi yineleyelim: Türkiye’de, ideolojik anlamda birbirinden farklı iki tür şiddet olayı var: biri “faşizm”, diğeri “anarşizm”. Faşizm, Türkiye ölçeğinde örgütlüdür, ve adları, görevleri birbirinden ayrı, ama tek bir örgütsel sistem içersinde, cinayetler, katliamlar planlamakta ve gerçekleştirmektedir. İkincisi anarşizmdir. Anarşizmi, sosyalizmden özenle ayırmak gerektiği gibi, devletin canını ve siyasal inancını korumadığı ya da koruyamadığı için,

kendi canını ve siyasal inancını bizzat korumak durumunda bırakılan devrimcilerin tutum ve davranışlarından da ayırmak gerekir. Biz, halk çocukları olan erlerin, bekçilerin, kolluk görevlilerinin öldürülmesinin, ve bu tür cinayetlerin ve soygunların, sosyalizm ile, işçi sınıfının davasını savunmakla ilgisi olmadığını açıkça söylüyor ve bunun “anarşizm” olduğunu vurguluyoruz. Ama demokratik hakları kullanmayı, ve bunun içersinde, katliamların protestosunu, ne anarşizm ile ve ne de anarşist hareketlerle bir tutabiliriz, aynı yere koyabiliriz. Esas olan şudur: birincisi, faşist cinayetler ve katliamların protestosu, bu faşist cinayet ve katliamların yerine konarak, olaylar, özünden saptırılmaz; ikincisi, bu tür protestolar, anarşinin kaynağı ve kendisi olarak gösterilemez.

Eğer olayların kökenine içtenlikle inilmek isteniyorsa, olayların adını koymak zorunluluğu vardır. Bunlardan biri, “faşizm”dir. “Sağ görüşlü”, “sağ eylemci”, “sağ şiddet eylemci” değil, açıkça “faşist” demek zorunluluğu vardır. Çünkü “sağcı” olmak ayrı bir şeydir, faşist olmak ayrı. Biz, sağcı olmayı yeğlemiyoruz, ama sağcı olana düşüncelerinden dolayı, inançlarından dolayı *kin* duymayız, bir ölçüde ve bir anlamda ona saygı da duyarız. Sağcı olmak ayrı bir şeydir; her toplumda, sağcı olmanın niteliği değişmekle birlikte, her zaman sağcı da olacaktır. Sağcı olmak, toplumun devrimci gelişmesini ve hatta evrimleşmesini benimsemek demektir. Faşist olmak ise, toplumun demokratikleşmesini ve devrimleşmesini, kurumlaşmış silahlı zor yoluyla önlemeye çalışmak, baskı altına almaya çalışmak demektir. “Faşist” ile “sağcı”yı aynı yere koymak, faşistleri, toplumda geleneksel duygu, düşünce ve inançların ağır bastığı kesimlerle *bütünleştirmek* demektir. Faşistleri, “sağ görüşlü” olarak nitelemek ise, hem faşizme geniş bir kitle desteği sağlamak, hem demokratik ve devrimci hareketin karşısındaki cepheyi genişletmek ve hem de faşizmi, geniş yığınlardan gizlerken, yenilebilir olanı, geniş yığınlarla bütünleştirerek, yenilmesini güçleştirmek demektir.

Bunun gibi, anarşizmi, “sol görüşle” özdeşleştirmek, demokratik ve devrimci hareketi ezmek için, gerici iktidara, cinayetlerin üzerine gider gibi, soygunların üzerine gider

gibi gitmesine olanak sağlamak demektir. Bu oyuna düşmemek, demokratların ve devrimcilerin tarihsel görevi olmak gerekir.

Noktalayalım: faşist katliam ve cinayetleri protesto, demokratik bir savaşım biçimidir, anarşi değildir. Bu üç kavram (ve olgu) birbirinden ayrıdır, faşist katliamın protestosunu, anarşi olarak nitelemek ve faşist katliamın yerine “protesto”yu, onu da “anarşizm” adıyla koymak, faşist katliamları örtmek ve dolayısıyla, olayları, faşistçe bir yöntemle saptırmak demektir. Faşist katliamları protesto eden binlerce insanı, şiddet olaylarıyla savaşım görüntüsü altında, açığa almak, ailelerinin sofralarına getireceği bir somun ekmeği, karda-kışta sobalarına atacağı bir kucak odunu elinden almak, “zulüm” değil de nedir? Zulmün, babasız, koca-sız, anasız bıraktığı yüzlerce yurttaşın acısını yüreğinde duyan insanlara, bu tür yöntemler uygulayarak, toplumu huzura kavuşturacağını söylemek ise, zulüm ve baskı değildir de nedir? Şudur: onbinlerce öğretmeni açığa alarak, buralara birçoğunun lise diplomalarının bile sahte olduğu kerelerce söylenmiş olan faşistleri atayarak, özellikle büyük kentlerdeki okulları faşist “baskı” altına almak demektir. Zaten, muhalefetteyken “zulüm” ve “işkence” diye yaygara koparanların, iktidara geldiklerinde halka gerçekten vereceği iki şeyi vardı: biri zulüm, öteki işkence.

VAHAP ERDOĞDU

SERMAYENİN YENİ BUNALIM STRATEJİSİ VE SEKSENLİ YILLARIN BEKLENTİLERİ

1

Geride bıraktığımız yetmişli yılları toplumumuzun gelişme tarihi yönünden en çetin, en bunalımlı bir evre olarak nitelendirmek için önemli nedenler vardır. Bu nedenlerin başında sınıf savaşımının altmışların ortalarından başlayarak, giderek yeğınleşen bir tempoyla bugünkü boyutlarına ulaşmış olması olgusu vardır. Ancak bir iç savaşın ölçüleriyle kıyaslanabilecek boyutlarda yürütülen bu sınıf savaşımında, halkımız en özverili, en seçkin binlerce evladını kurban vererek yetmişli yılların sayfalarını kapatıyor.

İkinci neden ise, onbeş yıldan beri süren bu savaşımında taraflar arasında varolan ve giderek de büyüyen dengesizliktir. Egemen güçler kesimi derli toplu ve disiplinli bir cephe oluşturmuş ve bunu güçlendirmişken, halk yığınları ve onların siyasal örgütleri birleşip toparlanacakları yerde, dağınık ve bölük pörçük halde bulunmaktadır. Bir başka deyişle, güçlü bir düzenli ordu karşısında, dağınık, başıbozuk bir savaşım içerisinde seksenli yılların kapıları aralanmaktadır.

Bu iki temel olguyu oluşturan koşullarda herhangi bir değişme sözkonusu olmadığına göre, bunalımın aynı yoğunluğuyla seksenli yıllara da aktarılacağı hemen söylenebilir.

Kuşkusuz, Türkiye toplumunun yaşadığı bu bunalımı emperyalist sistemin içine düştüğü genel bunalımın dışında değerlendirmek olanağı yoktur. Aynı dönemde dünya kapitalizminin, "para bunalımı", "petrol bunalımı", "enerji bunalımı" gibi terimler altında, birbirlerinden bağımsız, yalıtık küçük bunalımlar olduğu yolundaki özel çabalara karşın, sistemin tümünü kapsayan yapısal bir genel bunalımın var olduğu artık kimsenin yadsıyamayacağı bir olgudur. Seksenler dünyasında onulmazlığı daha da açık seçik hale gelecek olan bu olguyu gözardı ederek çözümler aramak sağlıklı değilse, kesenkes gözboyamacılıktır. Daha açık söylemek gerekirse, bunalımın çözümünün kapitalizmin varlığıyla bağlantılı olduğu gerçeği, Türkiye ile birlikte pek çok ülkede gündeme gelmektedir. Seksenli yıllara, şahın kendisine mezar bile bulamadığı bir dünya ortamında, petrol şeyhlerinden, en monarşik yönetimlere kadar ABD emperyalizminin en bağlı yandaşlarının kapitalist-emperyalist sömürüye kafa tuttuğu bir ortamda, bugüne dek sürdürülen uluslararası alışkanlıkların, geleneklerin bir anda yokedildiği koşullarda giriyoruz. Dünya güçler dengesindeki değişmeler, genelinde gericiğe ve karşı-devrime pek elverişli görünmüyor. ABD emperyalizminin Nikaragua'da kırk yıldır desteklediği en acımasız diktatörlerden biri olan Somoza rejiminin devrilmesi, en gelişkin ABD silahlarıyla donanmış, sınırsız petrol dolarlarını diktatörlüğünü sürdürmek için kullanan, akılalmaz işkenceler, yığınsal katliamlar düzenleyen SAVAK'ıyla, saray muhafız ordusuyla, desteklenen Şahın İran'dan sökülüp atılması, yalnızca bu gerçeği kanıtıyor. İnsanlık tarihini bütün insanlığın ortaklaşa yapmaya giriştiği bir döneme girmiş bulunuyoruz. 20. yüzyılın şu son yarısında Afrika'nın en kuytu köşelerinden, Asya'nın en yabanıl steplerine kadar, yeryuvarlığımızın her yanı, insanlığın geleceğini belirleyecek olan bir savaşımın bilincini filizlendiren birer siyasal alana dönüşmüştür. Aynı tekne ve ortaklaşa olarak yoğrulan bu oluşum, yivmeli bir sürece girmiş olmasına karşın, önünde daha aşılması gereken pek

çok önemli engellerin olduğu da gözden uzak tutulamaz.

Doğmakta olan yeninin, ölmekte olan eskinin yerini alması uzun erimli bir savaşımı gerektirir. Çünkü her yeni, eskinin bağrında yetişir, gelişir. O nedenle yeninin varlığı belli bir süre eskinin varlığına bağlıdır. Eski yerini yeniye terkederken, varolma savaşımını en yeğin düzeyde yürütmek zorundadır. Tarihin yörüngesinin düz bir çizgi doğrultusu izlemeyişi diyalektik gelişmenin bu değişmez kuralına bağımlı olmasından ötürüdür. Dolayısıyla dünyanın devrimci gidişinin önünde aşılması gereken daha pek çok engel vardır.

Kapitalist emperyalizmin sürekli kan kaybedişi, dünya üzerindeki etkinliğinin gözle görülür biçimde azalışı karşısındaki çaresizliği, sonun başlangıcının belirtileridir.* Kuşkusuz, bu son, bugünden yarına tamamlanabilecek bir süreç değildir. Toplumların gelişme tarihlerinde zaman kavramı, günler, aylar, yıllarla değil, on yıllarla, elli yıllarla ölçülür. Bu gerçek gözönünde tutulduğunda, kapitalist-emperyalist sistemin birbirini izleyen bunalımları, onun sonunun yakınlaştığı anlamına gelmez. Bunalımlar bütün sistemi sürekli olarak aşındırmakla birlikte, sistemin şurasında, burasında bazı geçici iyileşmeleri, kısa erimli toparlanmaları, canlılığı da birlikte getirebilir. Ama bu toparlanma daha çok baskı, daha çok şiddet, daha çok sömürü ile atbaşı gider. Bu varolma savaşımının vazgeçilmez yasasıdır.

2

Türkiye kapitalizmi yetmişli yıllar boyunca varolma savaşımı vermiştir. Hemen belirtmek gerekir ki, bu varolma savaşımı kendine içerden yönelmiş güçlü bir saldırı ya da tehdidin sonucu değildir. Uluslararası kapitalist sistemin yakalandığı hastalığın Türkiye'de dışavurmasıdır. O nedenle egemen sınıflar, hastalığın reçetesini dışardan aramak zorunda kalmışlardır. Ne tür bir iktidar gelmiş olursa olsun,

* ABD emperyalizminin sözcülerinin İran'da Şahın devrilmesinden sonra "Türkiye'den Singapur'a dek, İsrail dışında, ABD'nin güvenebileceği tek ülke kalmadı" yakınmaları bu çaresizliğin çarpıcı bir ifadesidir. (The New York Times). Bu sözler ABD'nin her İsraili yahudiye yılda 1.000 dolar açıktan yardım etmesinin nedenini de açıklamaktadır. (Mario Offenber, "New Imperial Order'in Middle East", The Marxist Review, Vol XIII, n° 1, July 1979, s. 33.)

farklı eğilimde görünen iktidarların uluslararası sermaye merkezlerinin direktifleri dışına çıkmamış olmalarının nedeni de budur. Koşullar değişmediğine ve yaşanmakta olan bunalımın ağırlığı herkes tarafından kabul edildiğine göre, bundan sonraki iktidarların da başka türlü davranmaları için hiçbir neden yoktur.

Peki bu reçetenin niteliği nedir? Olay, "Enflasyon, devalüasyon", "ekonomik, stabilizasyon" gibi, sokaktaki yurttaşın anlayamayacağı, burjuva ekonomi biliminin bir dizi karmaşık terimleri içersinde sunulmaktadır. Ama bu terimleri günlük dile çevirdiğimizde anlamları çok açık olan, emekçi sınıflarının eti ve kemiğiyle yaşadığı kapitalist sömürünün dayattığı kavramlar olduğunu kolayca görürüz. Uluslararası sermaye merkezlerinin "önlemler paketi" adı altında hazırladıkları bu reçetelerin, kapitalizm adına geçici de olsa, düzeltici etkileri de yok değil. Özellikle Şili, Arjantin, Brezilya gibi Latin Amerika'nın askeri diktatörlüklerinin bağınazlıkla uyguladıkları bu önlemler, kapitalizmin tepetaklak gidişini engelleyen sonuçlar getirmiştir. Örneğin Şili'de 1975'teki enflasyon oranının %350'den 1979'da %35'e indirilmesini kapitalizmin sözcüleri "20. yüzyılın ekonomik mucizesi" olarak değerlendirmektedirler.* Ama aynı çevreler bu mucizenin özgürlüklerin ortadan kaldırılması, Pinochet rejiminin emekçi sınıflar üzerindeki kanlı baskı ve zorbalığının sonucu olduğuna hiç değinmiyorlar.

Aynı reçetelerin Türkiye'ye de uygulanması ile benzer mucizelerin yaratılacağından hiç kuşku yoktur. Uluslararası kapitalizmin merkezlerinin "Üçüncü Dünya"ya uygulanabilir bir model olarak "Chicago Okulu" adı verdikleri ideologlarının geliştirdikleri bu reçete, gümrük duvarlarının yıkılması, devlet yatırımlarının olabildiğince kısıtlanması, ücretlerin dondurulması, özel girişimin sınırsız desteklenmesi, yabancı sermayenin özendirilmesi ve bunlara bağlı olarak para değerinin sürekli düşürülmesi gibi, tarihin çöplüğüne yüzyıl önce atılmış olan serbest ticaretin yeniden canlandırılmasına dayanmaktadır.

Toplam ihracat gelirleri yalnızca petrol dışalımına yetmeyen bir Türkiye. Petrol dışalımının yanında hammadde

ve aramalarıyla dışarıya bağımlı sanayi gereksinmesini karşılayacak bir dışalım zorunluluğu. Birikmiş borçların artan faizleri. Bunun yanında yağını bile içerde üretemeyip dışardan almak zorunda kalan bir ülke. Kısaca her yıl giderek kabaran bir ödemeler dengesi açığını kapatmak için dışardan borç almak zorunda olan bir ekonomik işleyiş. Böylesine bir düzeneğin işlerliğinin tek ve biricik yolu, uluslararası sermaye merkezlerine yeni borçlanmalardır. Ancak bu merkezler parayı belli koşullar altında vermektedir. Bu koşullar "önlemler paketi" adı altında iktidarlara dikte ettirilen yukarıda değinilen modelin uygulanmasından başka bir şey değildir. Dolayısıyla bu, ekonominin iplerinin bu merkezlere teslim edilmesinden başka bir şey değildir. Ekonominin yönetiminin bu ellere geçmesi, siyasal yönetimin de iplerinin bu ellere geçmesi demektir. Türkiye Cumhuriyeti'nin İMF'nin bir şubesi gibi çalışmasında, maliye bakanlarının İMF ve Dünya Bankası yetkilileri önüne devletin en gizli belgelerini sergilemelerinde bu nedenle anlaşılacak bir şey yoktur. Başbakanlara gelince, onlar da kimlikleri ne olursa olsun, bu ekonomik önlemlerin siyasal gereklerini yerine getiren yerel resmî memurlar olmaktan öteye gidemezler.

Demek oluyor ki, emperyalizmin Türkiye kapitalizmini bunalımdan kurtarma modelinin iki yönü vardır. Birincisi ekonomik yönü, bir başka anlatımla kaynak aktarma, yani enflasyon, devalüasyon, ücretlerin dondurulması, tarım ürünlerine düşük taban fiyatları uygulanması gibi, başta ücretliler olmak üzere tüm emekçi yığınlar üzerindeki sömürünün artırılmasıyla açığın kapatılması yoluna gidilmesi. İkincisi ise bu uygulamanın zorunlu bir sonucu olarak, ağırlaşan yaşam koşullarının yığınlarda uyandıracacağı tepkilerin bastırılması için siyasal baskının yoğunlaştırılması, emekçi sınıfların demokratik haklarının kısıtlanması.

Bu iki yönlü önlemler sistemi birbirlerine koşut olarak yürütülmediği sürece, Türkiye gibi ülkelerde bu model içinde kapitalizmin kurtulma şansı yoktur. Ancak böylesine bir modeli uygulamak da her babayiğidin harcı değil. Hele de Türkiye gibi geniş yığınların demokratik kazanımlarının bilincine vardığı, emekçi sınıfların, yakın geçmişte edindiği

* Business Week, November 26, 1979, s. 127.

deneyimlerle canlılığını giderek artırdığı elli milyonluk büyük bir ülkede hiç değil. Türkiye'nin yetmişli yıllarda ortalama her dokuz ayda bir başbakan değiştirmesinin temelinde yatan olgu budur. Başbakanlar değişmiştir ama Türkiye kapitalizminin bu kördüğümü bir türlü çözülmemiş, tersine yeni düğümler eklenerek daha da çözülmez hale gelmiştir.

Türkiye kapitalizminin varolma ya da yokolma sorunu olduğu için, bu düğümün çözülmesi gerekmektedir. Ama kim çözecektir ve nasıl çözecektir? Egemen sınıflar bu sorunun yanıtını çoktan vermişlerdir. Düğümü bir kılıç darbesiyle çözebilecek bir İskender arayışı içersine çoktan girmişlerdir. Aslında bu arayış mülk sahibi sınıfların, düzenin ağırlaşan bunalımları karşısında öteden beri genel bir kural haline gelen otoriteye duyulan özlemin dışavurmasıdır. Türkiye'nin böylesine bir bunalım içersinde olduğunu egemen sınıflar tam bir birlik içersinde gizlemeye bile gerek görmediklerine göre, otoriteye olan özlemlerini de açığa vurmaktan sakınmamaktadırlar. Koşulların dayattığı bu ortamda, faşizme duydukları özlemlerini yaşama aktarmak için büyük bir sabırsızlık içersindedirler. Kabul etmek gerekir ki bu amaca her gün biraz daha yaklaşmaktadırlar. O nedenle, kim ne derse desin, bugün faşizm dünyada hiçbir ülkede Türkiye'deki kadar gündeme getirilmiş değildir. Ve dünyanın hiçbir yerinde, faşizm bu denli açık ve pervasızca kanlı oyununu oynayamamaktadır.

Ne var ki, faşizmin gündeme getirilmiş olması başka şeydir, faşizmin kanlı yönetimini elli milyonluk Türkiye gibi bir ülkede gerçekleştirmesi başka şeydir. Faşizm yetmişlerin başlarından beri gündemdedir. Yığınların bilinci ve kararlılığı karşısında, geçici bir ara dışında, egemen sınıfların istekleri kursaklarında kalmıştır. Bugün, o günlerin tadı damaklarında kalmış özlemini gerçekleştirmek için, başladıkları noktadan yeniden başlamak ve geçmiş oldukları o eski yoldan bir daha geçmek istemektedirler. Yani aynı suda ikinci kez yıkanmak istemekte, olmayacak olanı gerçekleştirmek istemektedirler. Ama faşizmin özü, olmayacak olanı gerçekleştirmek hevesidir. Geçmişte bu böyle olmuştur, bugün de böyledir. Yetmişli yılların şu son günlerinde egemen sınıfların sözcülerinin söylediklerine şöyle bir kulak

verilecek olsa, eski bir türkünün, çok uzaklarda olmayan bir türkünün, yetmişlerin başlarında moda olan bir türkünün yinelendiğini görmemek olanaksız. Egemen sınıfların o zamanki basınına bir bakın, bir de bugünkü basınına. Sanki on yıl önce yazılanların yeni bir baskısı yapılıyor. Neden? Olmayacak olanı gerçekleştirmek, kapitalizmi faşizmle kurtarmak için. Ama tarihin tekerinin geri çevrileceğini sanmak, hele de yankıları yığınların kafalarından silinmemiş bir dönemin, karşıtepkî doğurmadan geri getirileceğini sanmak gene yalnızca faşizme yaraşır bir anlayış biçimidir.

İşte Türkiye egemen sınıflarının anlayamadığı da bu olgudur. Aynı ekonomi politikayı uygulamalarına karşın, yerli egemen sınıfların Ecevit'e karşı Demirel'i üstün tutmalarının nedeni budur. Birincisi uluslararası merkezlerin dayatmalarına mevcut demokrasinin çerçevesi içersinde siyasal bunalımı hafifletici bir yol izlerken, ikincisi mevcut demokrasiyi de hiçe sayarak, siyasal bunalımı derinleştirici bir yolun yolcusu olmuştur. Deneyimsiz, tezcanlı, burunlarının ucunu görmeyen yerli egemen sınıfların Demirel iktidarını eteklerine ziller takarak karşılaşmasına karşın, feleğin çemberinden geçmiş, güngörmüş Batı kapitalizminin sermaye merkezleri Demirel iktidarını biraz kuşku ve temkinle karşılaşmışlar, dahası Ecevit'e sağladıkları açık desteği, Demirel'den esirger görünmüşlerdir. Bu tutumun nedeni emperyalizmin faşizme karşı olmasından değildir. Tersine, faşizm emperyalizmin bağrında büyütüp beslediği şımarık çocuğudur. Ancak yakın geçmişin deneyimleri, Türkiye gibi ülkelerde bunalımın derinleşmesiyle sonucun nereye varacağı pek kestirilmeyen, daha doğrusu kestirilen toplumsal değişmelerin olabileceğini göstermektedir. Somoza örneği, Şah örneği ortadadır. Hele de Orta Doğu gibi "İslâm radikalizmi" adını verdikleri hareketlerin emperyalizmin korkulu rüyası haline geldiği bir bölgede, pek çok toplumsal çelişkilerin yumaklandığı Türkiye'yi istenmeyen yollara sürükleyeceği korkusu, faşizme açık bir desteği engelleyen başlıca etkindir. Batıda, İslamcı görünümdeki MSP'ye karşı gösterilen olağanüstü tepkinin kaynağını da aynı yerde aramak gerekir. (Kimi çevrelerin MSP'yi "yeşil komünist" olarak adlandırmaları hiç de raslantı sayılmamalıdır).

Emperyalist tekellere göbek bağlarıyla kenetlenmiş olan Türkiye kapitalizminin kârlarını en yüksek düzeye çıkarabildikleri Ecevit iktidarından vebadan kaçır gibi kaçmasına karşılık ağababalarının Ecevit iktidarına karşı cömert sayılabilecek bir tutum takınmış olması, ilk bakışta çelişkili bir durum sergilemektedir. Örneğin hemen hemen Batının belli-başlı tüm sözcüleri yeni başbakan Demirel'in "anti-komünistliğine ve NATO destekçiliğine" tam bir güvenlikle bakılabileceğini, ama Türkiye'nin içersine düştüğü bunalımı gideremeyeceği görüşünde birleşmektedirler. Dolayısıyla iş para vermeye gelince aynı güvenilirliği göstermemektedirler. Öte yandan bunalımın derinleşmesi de olası sonuçları açısından Batının daha temkinli olmasına neden olmaktadır. O nedenle bu ikilemin çözümünü, Batı, içerdeki temsilcileriyle çoktan beri öne sürdüğü geniş tabanlı bir AP-CHP hükümetinde arar olmuştur. Ne varki bu önlemin gerçeklik kazanması, içerdeki güçler dengesi yönünden olanaksız görünmektedir. Geriye erken seçim yoluyla çok güçlü bir AP iktidarı düşü kalıyor. Gerçekten de bu da bir "düş" olmaktan öteye gitme şansına sahip değildir, çünkü Ecevit'in geçtiği yollardan geçecek olan Demirel'in, erken bir seçimle ondan farklı bir sonuç alması beklenemez. Kaldı ki 14 Ekim seçimleri de öylesine abartıldığı biçimde şahlanan kıratın yarışı zaferle bitirmesinden çok, alanı boş bulmuş sahipsiz bir beygirin tırısını andırmaktadır. AP'nin 1977 seçimlerine göre seçim yapılan illerde toplam olarak 150 bin artmıştır. Sağın aldığı toplam oylardaki artış ise yalnızca 70 bindir. İki buçuk yıllık süre içersinde yeni seçmenlerin de katıldığı gözönünde tutulduğunda, sayısal yönden, artış yerine bir gerileme olduğu söylenebilir. Seçime katılma oranının yüzde 71 olduğu ve 1977 seçimlerindeki seçmen sayısından bile 1,5 milyon daha az seçmen yazıldığı da hesaba katılacak olursa seçime katılmayanlar yanında büyük bir seçmen yığınının seçimler karşısında kayıtsız kaldıkları görülür. Demek oluyor ki, seçimlerde "Türkiye'nin sağa kaydığı" gibi yorumlar gerçekliği yansıtmamaktadır. Tam tersine, geniş yığınların, sağa kaymış olan CHP de dahil, tüm sağ partilerin yazboz tahtası haline getirdikleri parlamentoya karşı sessiz, ama anlamlı bir tepkisi sözkonusudur. Eğer 1979 Ekim ara seçim-

lerini değerlendirmek gerekirse, sağın teknenin dibini kazdığı ve sağın tam bir seçim seferberliği içinde seçim potansiyelini son damlasına kadar kullanmasına karşın ancak görelili bir üstünlük sağladığı sonucu çıkar, bir başka sonuç da çıkmaz.

Ne var ki, sağ bu sonucu, solun da bilinçsiz desteğiyle, en iyi bir biçimde kullanmasını bilmıştır. Odalar Birliği Başkanı Mehmet Yazar alınan bu sonucu "Türk seçmeni, insan haysiyetinin ve özgürlükçü demokrasinin teminatı olan Hür Teşebbüs'e itimat ve itibar eden politikaları mükâfatlandırmıştır" biçiminde değerlendirmiştir.*

"İnsan haysiyetinin ve özgürlükçü demokrasinin teminatı" olan bu "Hür Teşebbüs"ün, istifçilik ve karaborsacılığı benzersiz boyutlara ulaştırdığı (gerçek budur) Ecevit hükümeti dönemini lanetlerken Demirel'i etekleri zil çalarak karşılaması, "insan haysiyetine" ve "özgürlükçü demokrasiye" olan bağlılığından değildir kuşkusuz. Çünkü insan haysiyetini ve özgürlükçü demokrasiyi bölünük derecesine varan bir bağlılık tutkusuyula savunan Ecevit hükümetine karşı gazetelerde milyonlarca liralık ilan-davetiyelerle "etkili" çevrelere çağrılar yapmış olanlar bu "Hür Teşebbüs"tür. Aslında bu "insan haysiyeti" ve "özgürlükçü demokrasinin teminatçılarının" özgürlük ve demokrasiye karşı işledikleri suçların dosyaları oldukça kabarıktır. 12 Mart faşizminin demokrasiyi ve özgürlükleri bir hukuk profesörünün cübbesine sarmalayıp biryerlere tıkıştırdığı dönemde ülke ölçeğinde düzenlenen süre avlarının başarılı avcılarını ödüllendiren gene bu "Hür Teşebbüs erbabı" olmuştur. "Hür teşebbüsün" suçunu kanıtlamak için sabıkalarını sıralamaya gerek yok. Çağdaş burjuvazinin temel özelliği haline gelen özgürlük ve demokrasi düşmanlığını, Türk burjuvazisinde daha yalın ve açık biçimde gözlemlemek için gizlemek gereği bile duymadıkları niyetlerine bakmak yeterlidir.

Seçime de, parlamentoya da ne denli sahip çıkar görünürse görünsün, burjuvazi için bu kurumlar, kendi çıkarları doğrultusunda işlerliğini sürdürdüğü ölçüde bir değer taşır. 14 Ekim seçimleri eğer "hür teşebbüsün" isteği doğrultusunda ters düşen bir sonuç verseydi, yani AP, MHP ve MSP

* Ankara Sanayi Odası Bülteni, Sayı 35, Kasım 1979, s. 6.

gibi partilerin karşısında CHP 1977 seçimlerinde gösterdiği başarıyı (olmazdı ya!) gösterseydi, o zaman "insan haysiyetinin ve özgürlükçü demokrasinin teminatı" olan "hür teşebbüs" "milletimizin güvenine mazhar" olamadığı için, "özgürlükçü demokrasi" ve "insan haysiyeti" de tehlikeye girmiş olacak ve "ülkesiyle ve milletiyle bölünmez bir bütün olan Türkiye Cumhuriyetine yönelen" bu tehlikeyi "bertaraf etmek üzere" kimbilir ne şamatalar koparılacaktı. Şimdi böyle bir sonuç olmadığına göre, "hiç kimsenin kuşku olmasın ki Türk Sanayicileri ve iş adamları 14 Ekim seçimleri ile Yüce Türk Milletinin kendilerine tevcih ettiği görevi üstlendikleri tarihi sorumluluğun bilinci içinde yerine getireceklerdir."*

İşte bu "tarihi görevi yerine" getirebilmek için, 9 Kasım 1979 tarihinde Ankara'da biraraya gelen Türkiye Odalar Birliği, Türk Sanayici ve İşadamları Derneği, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Türkiye Ziraat Odaları Birliği ve Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu yönetim kurullarından oluşan Türk Hür Teşebbüs Konseyi öneriler adı altında yeni hükümetin programının ilkelerini saptamışlardır. Bu ilkelerin bellibaşlıları şunlardır:

"Kamu İktisadi Teşebbüsleri, üretim özelliklerine göre küçük ünitelere ayrılarak, serbest piyasa kuralları içinde çalışacak şekilde şirketleştirilmeli, böylece politik baskı ve etkilerden kurtarılmalıdır. Bu şirketlerden halkın ve özel sektörün ilgi duydukları, bedeli mukabilince, bunlara devredilmeli, diğerleri ise zaman içinde tasfiye edilmelidir. KİT benzeri yeni kuruluşlar asla yaşatılmamalı. Kamu, enerji, demir-çelik, yol, liman gibi alt yapı yatırımlarına ağırlık verilmelidir.

"Gerçek ücret artışları, milli gelir ve verimlilik artışına bağlanarak yeni bir genel ücret politikası oluşturulmalıdır.

"Hür teşebbüsü tedirgin eden mevzuat ve uygulamalardan vazgeçilmeli, özel yatırımların etkin şekilde teşvikini temin için mevcut teşvik tablosu yeniden düzenlenmelidir.

"Ekonomimizin finansman ihtiyacını karşılamak için dış kredi imkânlarından azami yararlanılmasına elverişli

* Ankara Sanayi Odası Bülteni, s. 4.

bir ortam hazırlanmalıdır.

"Ülkemizin batı entegrasyonu içindeki yerini alabilmesi için AET içindeki son gelişme hareketleri de dikkate alınarak tam üyeliğe yönelen kesin adımlar atılmalıdır."*

Görüldüğü gibi "Türk Hür Teşebbüsünün" asıl derdi bunalımı hafifletmek değil, tersine toplumun tüm üretim kaynaklarını kayıtsız şartsız kendi denetimine almak, yığınların ağırlaşan yaşam koşullarını daha da dayanılmaz hale getirmek pahasına, kârlarını en yüksek düzeye çıkarmaktır. Bunalımın derinleşmesi "Hür Teşebbüsün" umurunda bile değildir. Dahası bunalım tekelleşmenin bir ürünü olduğu kadar, tekelleşme de bunalımın bir sonucudur. Öyle olunca, 1960'lardan beri hızlı bir tekelleşme sürecine giren Türk sermayesi, bunalımı, gelişmesinin bir koşulu saymıştır. Uluslararası pazarlarda rekabet edebilmek gücü olmadığı için, kendi çöplüğünde ötmek zorunda kalan Türk burjuvazisi, tekelleşmenin başka bir yolunu da bulamamaktadır.

Şimdi sermayenin öngördüğü modele daha yakından bir bakalım. Sermaye iktisadi devlet kuruluşlarının kârlı olanlarının kendisine devredilmesini, yani bu kârın doğrudan kendine devredilmesini istiyor. Sonra zararda olduğu söylenen, oysa ekonominin düzenlenmesinde, işsizliğin azaltılmasında, fiyat denetiminde düzenleyici işlevi olan kuruluşların "tasviye" edilmesini istemektedir. Bunun anlamı bunalımı derinleştirmek olan işsizliğin ve enflasyonun artırılmasıdır. Karşılığı ise sermayenin yeni kâr alanlarının yaratılmasıdır. Devletin ise kendisi için gerekli olan enerjinin, demir-çeliğin devlet eliyle sağlanması, ürettiği malları taşıyabilecek, pazarlayabilecek yol, liman, hava alanı gibi büyük yatırımlarla uğraşması isteniyor. Peki bunları devlet ne ile yapacaktır? Emekçi yığınlardan alacağı vergilerle. Bu da yeterli değil. Kârın yükselebilmesi için ücretlerin denetim altında tutulması Koç'un daha açık deyiimiyle dondurulması. Bu önlem de, bunalımı azaltan değil, ağırlaştırıcı bir etken.

Sonra, "hür teşebbüsü tedirgin eden" her türlü özendirici önlemler alınması, Adam Smith'e taş çıkaran bir ticari serbestlik istiyor. Bu da yetmiyor, devletin güvencesi

* Bülten, s. 7.

altında (yani devlet hesabına) dışardan kredilerin sağlanarak, kendi emrine verilmesi. Ama "hür teşebbüsümüz"ün gene de kendine güveni yok, onun için yabancı sermayenin hiçbir sınırlama konmadan imdadına koşması ve herhangi bir tehlikeye karşı sırtını dayayacağı dış tekellerle bütünleşme sürecinin hızlandırılması için AET'ye katılmak yolunda acele edilmesini istiyor.

Bunlar sağlanınca Türkiye'nin güllük gülistanlık olacağını savunan tekelci Türk sermayesi, ekonomik bunalımın toplumsal bunalıma dönüşmesinin önlenmesinin de otoriter bir yöntemle olabileceğini hiç aklından çıkarmıyor. Yukarıda belirtilen toplantıda İşveren Sendikaları Konfederasyonu Genel Başkanı Halit Narin ülkenin içinde bulunduğu "iki önemli sorunun anarşi ve ekonomik darboğazlar olduğu" teşhisini koyduktan sonra bu sorunların "nedeninin katı bir biçimde uygulanan devletçilik ve hür teşebbüsün engellenmesinden" ve "devletin özellikle ideolojik amaçlı dernekçilik akımına yeterince eğilmemesinden" kaynaklandığını öne sürmektedir. Öyleyse "katı bir biçimde uygulanan devletçilik" uygulaması terkedilir, "hür teşebbüsün engellenmesi" sürdürülmez, bir de yurttaşın demokratik haklarının en sıradan olanı, dernek kurmak hakkı bile elinden alınrsa Türkiye kurtulur.

Ne var ki bu önlemler "Şili mucizesi" modelini pek andırmaktadır. Ama Ecevit'i Allende'ye benzetmek için çok zorlanan egemen çevrelerin, böyle bir "mucizeyi" gerçekleştirmek için de pek zorlanmaları gerekmektedir. Neredeyse sözcüğü sözcüğüne yeni hükümete dikte ettirdikleri bu programın uygulanmasının *birinci adımı* Demirel'in başbakanlığa getirilmesiyle gerçekleştirilmiş bulunmaktadır. Demirel'e verilen bu görevle de yetinilmeyip, ne olur ne olmaz kaygısıyla onu yakından kollamak için, en yetenekli temsilcilerinden birini ona müsteşar yapmakla da kalmayıp, DPT'nin başına da getirmişlerdir. *İkinci adım* ise, Demirel'in tek ve son seçenek olduğu inancının yaygın bir biçimde başarıyla yerleştirilmiş olmasıdır. Demirel, "Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en büyük bunalımını" çözmek gibi son derece önemli bir tarihi görevi üstlenen "büyük kurtarıcı" kimliğini benimseyerek, ve pek çok çevreye de benimseterek iktidara

gelmiştir. Eğer bu "büyük kurtarıcı" üstlendiği bu tarihsel görevi yerine getirmez ise, "son Türk devleti" yeryüzünden silinecektir! Demirel hem "türklüğün" hem de "İslam'ın" "en büyük düşmanı komünizme" karşı savaş naralarıyla ortaya çıkmıştır. Sorun "türklük" ve "İslam'lık" açısından konulunca, "anarşi"nin anlamı da kendiliğinden 'komünizme' dönüşmektedir. "Faşizm" ise "türklüğün" ve "İslam'ın" kurtarılması savaşı ile bütünleşmektedir. O nedenle, Demirel'in komünizme karşı savaşına karşı çıkmak, anarşizmi savunmak anlamına gelmektedir. Demirel'in inancına göre buna "faşizm" denilecekse, o zaman "kaos" savunulmaktadır. Bu mantık nedenlenmesi, Demirel'in ağzından faşizmi tek seçenek olarak ortaya koymaktadır. Böylece Demirel faşizmin mantığı içersinde *üçüncü adımını* da rahatça atabilmiştir. Devleti saran komünist sızmalarını önlemek için bir gecede 67 ilin vali ve emniyet müdürlerini değiştirmesi, savaşın ilk baskını olarak başarıyla düzenlenmiştir. Ardında bütün devlet kadrolarının komünizme karşı savaşacak militanlarla doldurulması, TRT, Anadolu Ajansı, Sıkıyönetim gibi stratejik mevzilerin ele geçirilmesi planı adım adım uygulama alanına konmuştur. Bu kadrolaşma toz dumanı içerisinde, yani kadroların nerelerden ve nasıl geldiklerini bir araştıran olsa, her halde çok ilginç sonuçlara varır.

Kırk yıllık Türkiye tarihinde (ki bu dönem kapitalizmin tırmanış dönemi olarak da tanımlanabilir) oyunun kurallarını hep burjuvazi belirlemiştir. Bu kuralların içinde oynadığı sürece oyunu kazanan gene hep burjuvazi oldu. Bu dönemin ilk yirmi yılı burjuvazinin yarattığı "komünizm heyulasına" karşı amansız bir anti-komünizm karabasanının bütün ülkeyi bir baştan bir başa bunaltıcı bir biçimde baskı altında tutması ile geçti. Her taşın altında bir komünist aramak öylesine bir alışkanlık haline gelmişti ki, yılın kurak gitmesine bile komünistlerin neden olduğuna geniş yığınları inandırabiliyorlardı. Burjuvazi ne zaman kuyruğunu bir yerlere sıkıştırırsa, büyük bir cayırıyla "komünizm tehlikesi" feriyadını koparmayı alışkanlık haline getirmişti. "Komünizm tehlikesi" burjuvazinin bunalımının siyasal simgesi olagelmiş, bunalım yoğunlaştıkça anti-komünizm yaygarası da o ölçüde artırılmıştır. Vatan satıcılığı mahkemelerle kanıtla-

nan Menderes bile komünistleri vatan satıcılığı ile suçlayabilmişti.

Son yirmi yılda da oynanan oyun aynıdır. Yalnızca adı değişiktir. Anti-komünizm silahı geriye tepmeye başlayınca, yığınlar komünizmin gerçek anlamını kavramaya başlayınca, bu kez yeni bir terim, onunla eşanlamlı olarak kullanılan bir terim kullanılmaya başlandı. Bu terimin adı *anarşizmdir*. Egemen sınıflar bütün kötülüklerin kaynağının anarşizm olduğuna herkesi inandırmaya çalışmaktadırlar. Yağ kuyukları, petrol, kömür yokluğu, döviz darboğazı, iflas bayrağını çekmiş bir merkez bankası, her şey, her şey anarşiden kaynaklanmaktadır. Eğer anarşi “yokedilirse” (burjuvazi bu terimi pek sevmektedir), ülke sülman olacaktır. Peki nasıl yokedilecektir bu “anarşi”? Sokaklarda sürdürülen kanlı terörü toplumun her kesimine yaygınlaştırarak, toplumu her katmanıyla korku ve umutsuzluğa sürükleyerek ve ülkeyi bir sağırılar ve dilsizler beldesine dönüştürerek. Bir başka deyişle demokrasi denilen ve Türk egemen sınıflarının bir türlü kendilerine yakıştıramadıkları o yabancı giysiyi parçalayıp yerine faşizmin kara gömleğini geçirerek. Türk egemen sınıflarının komünizm, anarşi çılgınlıkları arkasında gizledikleri olgu demokrasiyi yadsımak özelemlerinden gelmektedir. Bu çevrelerin sürekli olarak anayasalardan, yasalardan yakınmalarının, burjuva devletin temel kurumlarıyla çelişkiye düşmelerinin temel nedeni budur. Burjuva devletinde, görünüşte birbirlerinden bağımsız, ama özünde burjuva devlet aygıtının belirleyici, düzenleyici ve uygulayıcı öğeleri olarak birbirlerine ve devlete bağımlı bir bütün oluşturan yasama, yargı ve yürütme erklerinin yürütmede toplanması çabası, salt bu biçimsel demokrasinin “lüksünden” kurtulmaktan başka bir şey değildir. Demirel’in kişiliğinde tekeli sermayenin atmaya planladığı *dördüncü adım* da budur. Ama bu adımın atılabilmesi için anarşi edebiyatını burjuvazi daha bir süre bütün heycanı ile yaşatmak zorundadır. Ancak ondan sonra tekeli sermaye, dolaylı olarak denetim altında tutabildiği devletin öteki kurumlarını da doğrudan denetim altına alabilecektir. İşte bu nedenle egemen sınıfların “anarşiye” büyük gereksinmesi vardır.

Gerçekten de anarşi içi dışına çevrilmiş bir burjuva ideolojisidir. O nedenle marksizmle taban tabana zıt, küçük-burjuva bireyciliğine dayanan bir anlayıştır. Öyle olunca marksistlerin anarşiyi beslemesi, desteklemesi söz konusu değildir. Anarşizme, bireysel teröre, küçük-burjuva serüvenliliğine, her yerde olduğu gibi, Türkiye’de de marksistler açıkça karşı çıkmışlar ve bu eğilimlere karşı tutumlarını hiçbir kuşkuyla yer vermeyecek biçimde belirlemişlerdir. Ama egemen sınıflar bunu çok iyi bilmelerine karşın, anarşiyi, bireysel terörü, sosyalizmle, komünizmle eş tutmakta direnmektedirler. Bu tutum, tekeli burjuvazinin hem anarşizmin kaynağı hem de gerçek destekçisi olduğunun en çarpıcı tanıtıdır.

Öte yandan anarşizm, faşizmin planlı kanlı eylemlerini gizleyebilmek, dikkatleri yanıltıcı yönere çekmek için de kullanılmaktadır. Duvara yazılan bir sloganı engellemeye çalışan bir askere, bekçiye, polise çevrilen silah, faşizmin benzeri görülmedik toplu katliamlarını unutturmaya yetmektedir. Nereden kaynaklandığı bile belli olmayan, sorumsuz, spontane tepkiler, akıl almadık cinayet planlarını gözlerden saklayabilmektedir. Kuşkusuz, burjuvazi ortalığın toz duman olmasından, bilinçsizlikten fazlasıyla yararlanabilmektedir. Bugün bu toz duman içinde, faşizm kanlı amaçlarını demokrasi, parlamentarizm, “özgürlükçü demokrasi” örtüsü altında gerçekleştirmeye çalışırken, anarşizm de marksizm-leninizm etiketini yakasına yapıştırarak, kendini küçük-burjuva bireyciliğinin her türlü serüvenliliğine kaptırmıştır.

Özetle söylemek gerekirse, Türkiye’de egemen sınıflar yeni bir toplumsal bunalımı alabildiğine derinleştirmek stratejisini bilinçli olarak benimsemişlerdir. Ancak bu bunalım stratejisini kendi varlığı için zorunlu gören yerli tekellilere karşın, bunalımın varacağı sonuçların neler getirebileceğini kestiremeyen uluslararası tekeller daha temkinle davranmak gereğini duymaktadır. Salt bu temkinden ötürüdür ki, kendine daha uzak gördüğü Ecevit iktidarını, kendine yakın gördüğü Demirel iktidarına yeğler gözükmektedir. Ecevit’in izlediği Batıya karşı görece olarak daha kişilikli politika, Batının militarist-tekeli çevrelerini kuşkulandırmasına kar-

şın, bunalımı hafifletici, toplumsal patlamaları önleyici, hat-
ta uzun vadede Türkiye kapitalizmini kurtarma politikası*
Orta Doğunun ve Türkiye'nin iç kuvvet dengeleri açısın-
dan en azından şimdilik ehveni-şer olarak kabul edilmek-
teydi. Öyle ki Ecevit'i Orta Doğuda potansiyel bir lider gör-
mek isteyen çevreler az değildi.**

Demirel'in vurguna, spekülasyona, kapkaça, karaborsaya
dayanan politikasının Türkiye kapitalizminin tekelci kes-
minin kısa sürede büyük sermaye birikimi sağlaması yanın-
da, kapitalizmin öteki kesimlerini yıkıma ve bunalıma sü-
rüklemesine karşın, Ecevit'in uzun erimde Türkiye kapi-
talizmini dengeli bir biçimde ve bunalımı hafifletici ekono-
mi politikasının, Türkiye'deki kapitalist düzen açısından daha
güvenilir olduğu bir gerçektir. Bu gerçek iki yıllık Ecevit dö-
neminde alınan önlemlerle, döviz rezervlerinin artması, ih-
racatın önemli sıçramalar göstermesi, ithalâtın denetim al-
tına alınması, işçi dövizlerindeki artış gibi olumlu sayılabi-
lecek sonuçlarda açık bir biçimde görülebilir.

Ecevit Hükümetinin Ortadoğu ve sosyalist ülkelerle baş-
lattığı çok yönlü ticarî ilişkiler, Ortak Pazarın tekstil ürün-
lerine koyduğu sınırlamalar nedeniyle ne yapacağını şaşır-
an tekstil sanayicilerine rahat bir nefes aldırtabilmişti. İran,
Sovyetler Birliği ve Irak'a önemli ölçüde tekstil ürünü sata-
bilmek olanağını sağlayan gene Ecevit iktidarı oldu.

Petrol ihraç eden ülkelerin yıllık 19 milyar, yalnız Suudi
Arabistan'ın yılda 3 milyar dolarlık tarım ürünü ithal et-
mek zorunluluğu bu ülkelere tarım ürünü ihracatında önem-
li bir rekabeti getirirken, Türkiye herhangi bir güçlükle kar-
şılaşmaksızın, İran, Irak, Libya, Cezayir ve Suudi Arabis-
tan'a istediği kadar tarım ürünü satma olanağına kavuş-
muştu. Öyle ki, Libya, Cezayir, Irak'a yapılan buğday sa-
tışları ABD'yi bile rahatsız eder olmuş, ABD Kuveyt'te salt
bu amaçla yeni bir satış örgütlenmesi oluşturmuştur. Ne

* Bülten, s. 7-8.

** Ecevit'in iktidara gelişinin ilk dönemlerinde Batı'nın politik çevreleri-
nin önemli bir bölümü oldukça kuşkulu yorumlar yapmışlardı. Öyle ki Ecevit'i
NATO'nun Çavuşskosu olarak görenler bile vardı. Ancak zaman içinde bu
kuşkunun yersizliği ortaya çıktı. Ecevit kendini içerde destekleyen yığınların
güvenini yitirmek pahasına, emperyalist çevrelerin güvenini kazanabilmek için
özel bir çaba gösterdi. Önemli ölçüde bu güveni kazanmakla birlikte, iç des-
teğini de o ölçüde yitirecekti.

var ki CHP'nin kendi içindeki tutarsızlığı, iktidardaki be-
ceriksizliği, 14 Ekim seçimleriyle yığınların desteğini CHP'-
den geri çekmesi, Ecevit'i iktidardan uzaklaştırırken, Demirel'i bir tür oldu bitti ile iktidar koltuğuna oturtmuştur. Şim-
di Demirel sermayenin öteki partilerini de ardına alarak
bunalımı hızlı bir biçimde derinleştirme yolunda ilerlemek-
tedir. Bu yolun sonunun yeni toplumsal patlamalara vara-
cağını şimdiden söylemek için pek çok neden vardır. Bir
ölçüde sermayenin öteki büyük partisi durumuna gelmiş
bulunan CHP ise iktidardan düşmenin sersemliğini üzerin-
den atmış değildir. Seçimlerde yediği beklenmedik darbe
ile ne yapacağını şaşır-
an CHP, yenilgiyi öylesine benimser
gözükmektedir ki, henüz toparlanmak şöyle dursun, gide-
rek daha da dağılmakta ve güçsüzleşmektedir. Bu durum
sermayeden yana iktidar boşluğunu daha da genişletecek
niteliktedir.

3

Sermaye cephesinde durum budur. Sermaye cephesini
adım adım yakından izlemek, onun oyunlarını bozmak açı-
sından olduğu kadar ona karşı savaşımın doğru stratejisi-
ni ve taktiklerini belirlemek açısından da son derece önem
kazanmaktadır. Ama açık yüreklilikle kabul etmek gerekir
ki, sermayenin açtığı iktidar boşluğunu emeğin doldurması
şimdilik çok uzak bir olasılık olarak görünmektedir. Türkiye
solunun böyle bir seçenek olması için, her şeyden önce, ken-
di içindeki sorunlarını çözüme bağlaması ve sermayenin sal-
dırılarını savuşturacak güce ulaşması gerekmektedir.

Yukarıdan beri söylenenlerin ışığında Türkiye'nin sek-
senli yıllara bir iktidar boşluğu içinde girdiği sonucu apaçık
ortaya çıkıyor. Gene toplumdaki güçler dengesine bakıldı-
ğında faşizmin yakın bir gelecekte bu boşluğu doldurmak
için tek aday olmanın rahatlığında olduğu bile söylenebilir.
İç ve dış koşullarda gözlemlenen çok beklenmedik de-
ğişmelere karşın, Türkiye halkının faşizmin tırmanışı karşı-
sında edindiği son derece zengin deneyimlere karşın, faşizmin
adım adım ilerlediğini, devletin tüm kuruluşlarını belirli
bir plan içinde ele geçirdiğini, toplumdaki önemli mevziler-
de ayağını yerleştirecek yerler kazandığını gözardı etmemek

gerekir. Hepsinden de önemlisi, faşizmin, emekçi sınıfların kendi üzerlerine düşeni yapamamasının cezası olarak gerçekleştiğini, sonunda bu cezayı geniş yığınlarla birlikte en çok emekçi yığınların çektiğini hesaba katmak gerekiyor.

Bu yakından da yakın tehlike karşısında Türkiye solu, bugün dünden daha çok önem kazanan bir görevle karşı karşıyadır. Bu görev, en yakın tehlike faşizm karşısında, işçi sınıfının, köylü yığınları ve ezilen öteki halk kesimlerinin sağlam birliğinin ve bunlarla demokratik ve ilerici güçlerin işbirliğinin gerçekleştirilmesidir. Üstesinden gelinmesi kaçınılmaz bir zorunluluk haline gelen bu ivedi görevin altını çizdikten sonra, bu görevin yerine getirilmesi için nelerin yapılması gerektiği açık yüreklilikle tartışılmalı ve kısa sürede asgari müştereklerde birleşilmelidir.

Hiç kuşkusuz bir birleşmenin *birinci adımı*, faşizm olgusunun emekçi halkımızın karşısında bulunan ve demokratik kazanımları tehdit eden birincil tehlike olduğu konusunda görüş birliğine varılmasıdır. Böylesine bir görüş birliği, faşizmin ne olup ne olmadığı konusunda, bir başka deyişle faşizmin tanımı konusunda ortak bir anlayışa varmakla olanaklıdır. Aslında faşizmin ne olup, ne olmadığı yakın geçmişin dünya tarihinde milyonlarca insanın açlığı, sefaleti, yokoluşu pahasına insanlığın yaşadığı somut deneyimlerle sergilenmiştir. Yaşanılan bu büyük gerçeği unutup, Amerika'yı yeniden keşfedercesine, orijinal teoriler icad etmek hevesine kapılanların dışında, faşizmin niteliği konusunda genel anlamda bir görüş birliği olduğu söylenebilir. Kaldı ki faşizm tanımında görülebilecek ufak tefek ayrıntılar faşizmin gerçek niteliğini değiştirmez ve bunu faşizmin özelliğine vermek gerekir. Çünkü faşizm, belirlenmiş ve kaplanmış bir olgu değildir. Değişik dönemlerde ve değişik ülkelerde faşizm farklı özellikler göstermiştir. Her farklı ülkede ve her farklı dönemde faşizm, genel olarak dünya siyasal güçler dengesi, özel olarak da o ülkenin siyasal güçler dengesi ve ilişkileri içerisinde değerlendirilmelidir. Onun için faşizmin değişik tanımları yapılmış ve değişik biçimlerde yorumlanmıştır. Kitle tabanını küçük-burjuvazinin oluşturmasından ötürü, faşizmi bir küçük-burjuva teorisi olarak yorumlayan reformist görüşler, darbeci özelliğinden

ötürü bonapartçılık olarak yorumlayan troçkist görüşler, toplumsal görünümünden ötürü sosyal-faşizm damgasını yakıştıran sosyal-demokrat görüşler yanında, faşizmin burjuva demokrasisi ile eşanlama geldiğini öne süren sekte görüşler de vardır. Bütün bu tanımların dışında, faşizmin "malî sermayenin en gerici, en şoven, en emperyalist unsurlarının açık, terörcü diktatörlüğü" biçiminde formüle edilen Kominternin tanımı vardır. Tanımlardaki bu farklılıklara karşın, faşizmi, öteki diktatörlüklerden ayırdeden belirleyici özellikler taşır:

Faşizm emperyalizm döneminin bir ürünüdür. Özellikle tekelci kapitalizmin tekelci devlet kapitalizmine geçiş döneminin bir olgusu olduğu Almanya ve İtalya örneğinde açıkça görülmektedir. Bu, faşizmin malî sermayenin yapısında var olduğunu ve tekelleşme sürecinin hızlanmasında varlığını duyurmaya çalıştığını göstermektedir.

Tekelci kapitalizmin sermaye büyümesini hızlandırmak, kârlarını en yüksek düzeye çıkarabilmek için, kendisi için kârlı olmayan ama zorunlu olan yatırımları devlete yaptırmak, devleti yağlı bir müşteri haline getirmek ve böylece devleti kapitalizmin doğrudan aracı ve ögesi haline getirmek için tekelci kapitalizmden tekelci devlet kapitalizmine geçiş için faşizm en etkili araçtır. Savaş kısırtıcılığı ve yayılma politikası bu nedenle faşizmin belirleyici bir niteliği olmuştur.

Bunlara bağlı olarak faşizmin devleti hem bir amaç olarak görür, hem de iktidarına ulaşmada devleti, her türlü gücünden, özellikle de silahlı gücünden yararlanacağı bir araç olarak görür. O nedenle devleti ele geçirmek faşizmin uzun erimde gerçekleştirmeye çalıştığı bir süreçtir.

Faşizmin ayırdedici özelliklerinden bir başkası da, yığınsal desteği sağlama yolundaki sürekli çabasıdır. Faşizm, toplumun çeşitli kesimleri arasında, özellikle de küçük-burjuvazi arasında kendine bir taban bulmaya çalışır. Bu amaçla, köylülüğe, zanaatkârlara, memur ve hizmetlilere, hele de büyük kentlerde sınıf dışı kalmış unsurlara başvurur. Kapitalizmin acımasız yasaları ile toplumsal konumlarını yitirmiş, umutsuzluk içerisinde eski düzenlerini yeniden kurmak için didinen öğelerin umutlarından yararlanır. Ka-

pitalizmin her türlü ahlâksızlığına son vereceğine, her türlü düzensizliği yokedeceğine, herkesi iş gücü sahibi yapacağına, toplumun olanaklarının herkese eşit olarak sağlanacağına bu kesimleri inandırmaya çalışır. Bu yolla işçiler arasında bile taraftar kazanır. Küçük-burjuvazinin kapitalistleşme umudu ile, proleterleşme korkusunu birleştirir, bunlardan en iyi biçimde yararlanma yollarını arar. Bu nedenle faşizmin *kitle* özelliğini iyi kavramak gerekir. Faşizmin tehlikesi de bu özelliğinden kaynaklanır, ama ölümü de gene bu özelliğinde yatar.

Faşizmin belirgin özelliklerinden biri de azılı bir anti-komünist oluşudur. Özellikle yığınların devrimci kabarışını kırmak, küçük mülk sahiplerini korkutmak için yalan ve demagojiye dayalı bir komünizm korkusu yaratarak, toplumdaki en demokrat ve liberal unsurları bile safdışı bırakmaya çalışır.

Faşizmin en etkin silahı demagoji ve yalandır. Irkçılığı, şoven milliyetçiliği, dinsel ideolojiyi, anti-komünizmi bu amaç için kullanır. Kimi zaman azılı bir anti-emperyalist, anti-kapitalisttir, kimi zaman emperyalizmin ve kapitalizmin savunuculuğunu kimseye bırakmaz. Kimi zaman demokrasiden yanadır, kimi zaman demokrasinin topluma düzensizlik, başıbozukluk getirdiğini öne sürer. Kimi zaman iktidarın karşısındadır, kimi zaman yanında. Tıpkı küçük-burjuva ideolojisi gibi, faşizmin ideolojisi belirsizliği, şekilsizliği temsil eder. Küçük-burjuvazinin sınıf kaypaklığı ile, faşizmin kaypak ideolojisinin uyumlu düşmesinin nedeni budur.

Yalan ve demagoji yanında, şiddet ve zorbalık da faşizmin bir başka özelliğidir. Şiddet ve demagoji, zorbalıkla yalan faşizmde içiçe geçmiştir. Faşizm zaman zaman yığınlar üzerine korku salarak, zaman zaman uydurma haber ve demagoji ile kendine taban oluşturmaya çalışır. Faşizm küçük-burjuva serüvenciliğinin bireysel terörcülüğü yerine, yığınsal ve geniş yankılar uyandıracak şiddet ve terör yolunu seçer.

Klasik faşizmin bu özellikleri, şu ya da bu ölçüde, günümüzün neo-faşizminde de vardır. Neo-faşizm, klasik faşizmden, tam anlamıyla toplumsal ve siyasal tutuculuğuyla

ayrılır. Neo-faşizm toplumdaki bütün tutucu unsurları birleştirir. Burjuvazi. neo-faşizmi parlamento içerisinde olduğu kadar hükümet içerisinde de, sürekli olarak yedek bir güç halinde tutar. Bunahımın ekonomik alandan çok, toplumsal ve psikolojik alanda başgösterdiği zamanlarda, bu yedek gücü harekete geçirir. Ama yeri gelmişken belirtelim ki, neo-faşizmin her türlü tutuculuğa sarılmış olması ile sıradan bir tutuculuk başka şeylerdir. O nedenle her sağcıyı faşistlikle damgalamak ne denli yanlış ise, her faşisti sağcılıkla damgalamak o denli doğrudur.

ŞİMDİ kaba çizgileriyle özetlemeye çalıştığımız faşizmin, günümüz Türkiye'sinde açık bir tehlike haline gelen faşizmin, eylem, niyet ve özelliklerine bakıldığında, büyük bir benzerlik içerisinde olduğu konusunda genel bir görüş birliği olduğu rahatlıkla söylenebilir. Eğer gerçekten de bu tanımlar üzerinde bir görüş birliği varsa, o zaman faşizme karşı savaşımın strateji ve taktikleri üzerinde de görüş birliği sağlanabilir.

Faşizm burjuva demokrasisinin yadsınması, yerine zorbalığa ve kanlı teröre dayalı açık bir diktatörlüğün konması olduğuna göre, toplumun çok büyük bir kesiminin nesnel olarak faşizmin karşısında olması pek doğaldır. O nedenle bütün demokratik güçlerin faşizm tehlikesi karşısında uyanık tutulması, faşizmin gerçek niteliğinin yığınlarla inatla anlatılması gerekir. Bu görev Türkiye işçi sınıfına düşüyor. İşçi sınıfı hem en devrimci sınıf olduğu için, hem de faşizmin hedeflerinin başında geldiği için, anti-faşist savaşımın bayrağını elinde tutacaktır. Geçmişte bu böyle olmuştur. İtalyan faşizmine karşı direnen 350 bin partizanın 210 binini işçi sınıfı devrimcisi idi. Ölen 69 bin kişinin 40 binini işçi sınıfı temsilcisi idi. Fransız anti-faşist direniş hareketinde 75 bin işçi sınıfı devrimcisi ölmüştü. Hiç kuşkusuz bu bugün de böyle olacaktır. İşçi sınıfı bu görevini yerine getirirken en geniş anlamıyla demokratik güçleri yanına alacaktır. Dar bir uvriyerizm anlayışıyla, işçi sınıfının kendini öteki emekçi sınıflardan soyutlaması, faşizm için en elverişli ortamı hazırlar. Devrimcilik adına girişilecek dar grupçuluk anlayışı, sekter tavırlar işçi sınıfına değil, faşizme yara-

mıştır. Faşizmi altetmenin yolu, onu alabildiğince, toplumdan yalıtılmak, ona destek olabilecek güçleri tarafsızlaştırmak, küçük-burjuvazinin çeşitli kesimlerini, gençliği, demokratik öz taşıyan, parti, kuruluş, örgüt ve kişileri desteklemek, onları yalnız bırakmamak tutumundan geçer.

Faşizme karşı ideolojik alanda verilecek savaşımın büyük önemi vardır. Günümüz faşizminin en çok sarıldığı kavramlar, ırkçılık, aşırı miliyetçilik, dinsel inançlar gibi, toplumun özellikle geri kesimlerinin kolaylıkla bağlanabileceği düşsel ülkülerdir. Faşizmin böylesine uçlarda oynamasına bir tepki olarak, halkın haklı olarak övünçle bağlı bulunduğu birtakım tarihsel değerlere, geleneklere, halkın kendi yarattığı tarihine, kültürüne ve inançlarına sekte bir tutumla dudak bükme, küçümseme, faşizmin ekmeğine yağ sürer, yalan ve demagojisi için zengin bir cephane haline gelir. Dolayısıyla faşizmin kullanabileceği bu tür bütün silahları etkisiz kılmak ya da onun elinden almak son derece önem kazanmaktadır.

Kısacası faşizme karşı savaşımın en etkili yönteminin, demokratik kitle çizgisinin doğru saptanması ve bu çizgi doğrultusunda bütün demokratik güçlerin birleşik hareketinin sağlanması olduğunun ve bunun da son derece incelik, titizlik ve sabır isteyen bir görev olduğunun kavranılması zorunluluğu vardır. Tarihin olumsuz yargılarından kurtulmak için, Türkiye solunun tarihin ve toplumun ona yüklemiş olduğu özveriyle bir bütünleşmeye gitmesi bu yolda atılacak *ikinci adımdır*. Geçirdiğimiz son on yılda bu doğrultuda pek çok şey söylenmiş olmasına karşın, somut adım atılmadığını içtenlikle kabul etmek gerekir. Üstelik solun kendi arasındaki didişmesinin 14 Ekim seçimleriyle yığınların karşısındaki bir didişmeye dönüştüğü, seçim olanaklarının yığınların siyasal eğitimi ve faşizmin gerçek yüzünün sergilenmesi amacıyla kullanılacağı yerde (birkaç konuşma dışında), yığınların önünde televizyondan karşılıklı suçlamalar ve gereksiz karalamalar yönteminin yeğlenmiş olmasının istenilen sonucu vermediği görülmüştür.

Solcuların kendi arasındaki birliğin gerçekleştirilmesi, *üçüncü adımı* gündeme getirecektir — işçi sınıfının bütünlüğünün sağlanması. Değil siyasal düzeyde, sendikal düzeyde

bile işçi sınıfının bütünlüğü sağlanamamıştır. Tersine, bütünlüğü sağlamak yerine, daha da dağınıklaşmak süreci ağır basmaktadır. Bu sürecin ivedilikle durdurulması ve işçi sınıfının birliği yolunda çok yönlü çabalar gösterilmesi gerekir.

Bundan sonra atılacak *dördüncü adım* ise işçi sınıfı ile köylü yığınları arasındaki organik birliği kurmaktır. Böyle bir birliğin tüm nesnel koşulları vardır.

Sonuncu adım olarak da kurulan bu işçi-köylü birliğinin demokratik ve ilerici güçlerle işbirliğini gerçekleştirmektir. İlerici ve demokratik güçlerle gerçekleştirilecek bu işbirliğinin sağlam temeller üzerine oturtulması, bu güçlerin sınıfsal konumlarını ve niteliklerini doğru değerlendirmekle olanaklıdır. Bir kez daha vurgulayalım ki, bu işbirliğinin tek ölçütü, bu güçlerin demokrasiden yana olup olmamalarıdır. Açıktır ki bunların tutarlı birer demokrat olmalarını beklemeye de kimsenin hakkı yoktur. Onları tutarlı çizgide tutacak olan gene demokrasinin en tutarlı savunucuları olan işçi sınıfı olacaktır. Örneğin sosyal-demokrasinin başarısızlığını salt onlara bağlamak, onun sağa kaymasını kayıtsız bir eleştirel gözle değerlendirmek, yalnızca sağ sosyal-demokrat kadroları değil, onlarla birlikte büyük bir kitleyi de, demokratik savaşımın dışına itmek olur. CHP'nin başarısızlığı hiç kuşku yok ki solun başarısızlığıyla yakından ilgilidir. Bugünün koşullarında solun siyasal bir alternatif olmaktan uzak oluşu, onun sağında bulunan demokratik güçlerin sağa kaymasına neden olmaktadır. Daha da kötüsü, eğer sol bu durumunu sürdürürse, bunların egemen güçlere teslim olmasını hiç bir güç önleyemez.

Türkiye bir 12 Mart deneyimi yaşamıştır. 12 Mart faşizmi yığınların kararlı direnişiyle kırılmıştır. Kuşkusuz yeni 12 Martlar kalkışmaları karşısında daha da deneyim ve bilinç kazanmış yığınları bulacaktır. Ama yığınların kazanımı kadar faşizmin de deneyimi ve kazanımları olmuştur. Bu kazanımların başında faşizmin yığın desteğini sağlamak yolunda önemli adımlar atılmış olması, sağcı parti ve örgütler içersinde yuvalanmış olmasıdır.

Demokratik güçlerin başarısı bu yuvaların yığınlardan yalıtılmasına ve faşizmin çirliçiplak yığınların karşısına konulmasına bağlıdır.

LENİN'İ ELEŞTİRME ÖRTÜSÜ ALTINDA
MARKSİZMİ YADSIYOR

I. FAŞİZM, SİYASAL PARTİLERİN SEÇİM
PROPAGANDA SAATİ, VE
AYBAR'IN TUTUMU ÜZERİNE

14 Ekim 1979 Senato üçte-bir yenileme ve milletvekili ara seçimleri dolayısıyla, üç "sosyalist" parti, radyo ve televizyonda konuştu. Bu "sosyalist" partilerden biri de, Sosyalist Devrim Partisiydi; ve bu partinin lider kurucusu ve "eski" başkanı Mehmet Ali Aybar, radyo ve televizyonda, partisine ayrılan propaganda saatinde, iki gün arka arkaya konuşarak, partisinin "seçim propaganda"sını yaptı. Faşist cinayet ve katliamların en yüksek düzeye çıktığı bir dönemde ve ülkede, ve hatta, sosyalizmin "kuruluşu"nun halkın yakın bir beklentisi olmadığı, ama "demokrasi mi, faşizm mi" ikilemi karşısında bulunduğu, faşist cinayet ve katliamlar kadar, faşist propagandanın da kitleleri yılgınlığa, umutsuzluğa, kaosa sürüklediği bir dönemde ve sırada, bu eski TİP'in "eskimiş" lideri ve "Sosyalist" Devrim Partisinin "eski" genel başkanı, "seçim propagandası" için partisine tanınan "yasal" hakkı, Lenin'e ve leninizme karaçalmak için kullandı. Faşist partinin konuşmacıları, bir yandan kendi cinayetlerini, "komonist" diye heceledikleri devrimcilere

yüklemeye çalışırken; sözde liberal burjuvazinin ama özünde işbirlikçi ve emperyalist sermayenin temsilcisi durumunda olan ve bu yönüyle de, temsilcisi olduğu sınıfa hizmet etmek ve faşizme omuz vermek durumunda bulunan bir parti, tüm faşist cinayet ve katliamları bir eliyle örter ve bir eliyle bütün olaylardan "komünist" dediği tüm ilerici, demokrat ve devrimcileri sorumlu tutmaya kalkışırken; "Sosyalist" Devrim Partisinin "eski" başkanı, radyo ve televizyon konuşmalarında, milyonlarca insanın karşısında, Lenin'e, ve dolayısıyla onun adıyla da özdeşleşmiş bulunan "leninizm"e karaçalarak, nesnel olarak, faşist partilerin demagojisine, ikiyüzlü değirmenine su taşıdı. "Sorumlu"luk yerinde olan bir insan, sorumluluğunu, yani o andaki görevinin *ne olduğunu bilir*. Seçim propagandasına ayrılan saatlerin, ne için ayrıldığını da bilir, ve burada ne konuşması gerektiğini de bilir. Böyle bir saat kendisine ayrıldı diye, burada, bir pastacı, nasıl pasta yapıldığını anlatmaya kalkışmazsa, bir "sosyalist" parti sözcüsü de, "seçim propagandası" için ayrılan saatte, sosyalist hareketin bir "iç" sorunu olan "teorik" bir sorununu, her siyasal düşüncenin içinde barındığı yığınların önüne getiremez, getirmeye hakkı yoktur. Çünkü, konunun kendisi, özünde, dar anlamda, bir propaganda *konusu* değildir, değişik siyasal düşüncedeki insanların ortak konusu hiç değildir; teorik bir konu, sosyalistler "arasındaki" bir konudur ve o ölçüde "bilimsel" sayılmak gereken bir konudur. Bilimsel sosyalizmin teorik konuları, hele "sonradan" seçime katılma hakkı tanınan bir partinin sözcüsü tarafından, propaganda konuşmalarının ana konusu yapılmaya kalkılırsa, burada biraz düşünmek gerekir. Bu tür konuların konuşulma yeri, burada ileri sürülen görüşlerin, en azından bunları dinleme durumunda bulunan yığınların "ortak" konusu olması ya da en azından dileyen biri tarafından, aynı *araçlarla* "yanıtlanma" olanağı bulunan bir yer olması gerekir. Aybar'ın kendi sözcükleriyle söylemek gerekirse, bu "kepaze yöntem", ancak, "totaliter" düşünceli, "despot" zihniyetli kişiler tarafından benimsenebilir bir yöntemdir. Çünkü, gazetede, dergide, kitapta yer alan bir yazıya, bu yayın türlerinden birisi aracılığıyla yanıt verilebilir; ama devlete ait olan ve yayını da

devlet tekeline bulunan ve en az yirmibeş milyona aynı anda seslenebilen bir yayın aracılığıyla, hele, partilerin "seçim propagandası" saatinde, bu "anti-leninist" yayını, aynı araçlardan yararlanarak yanıtlamak olanağı, bizim bakımımızdan yoksa, bu yayın aracı, böyle bir amaç için kullanılamaz.

Ancak, dünya devrimci hareketi içerisinde, Türkiye devrimci hareketi içerisinde, yerini, nerede olduğunu, nerede bulunduğunu, sorumluluğunu, görevini bilmeyen biri, böyle bir yol seçebilir, ve hele, orada, "sözlü" olarak konuşma yaparak, ancak *yazılı* metin üzerinde tartışma yapılabilecek konuları, tartışma olanağından dışlayabilir.

II. TARTIŞMA YÖNTEMİ VE AYBAR'IN TARTIŞMA YÖNTEMİNİN ÖZELLİĞİ ÜZERİNE

Kendi pek sığ, pek kaba ve o ölçüde tutarsızlıklarla dolu yazılarını, tek "bilimlik" (—sözcük kendisine aittir—) yazılar kabul eden Aybar, yalnızca kendi yazılarını okuyarak varlığa varabilen birtakım "yazar"lar tarafından övülebilir; ama gerek Aybar'ın yazılarını, gerek bu yazılara verilmiş yanıtları okuyarak, doğru bir karar verebilecek okur kitlesi az değildir, ve geleceği belirleyecek de onlar olacaktır; ve bizim, yazılarımızı, ne Aybar için, ne de yalnızca Aybar'ın yazılarını okuyarak bizim hakkımızda varlığa varacak "yazar"lar için yazmadığımız açıktır; doğru olanı, gerçek olanı öğrenme tutkusu olan okur için yazıyoruz.

Bu nedenledir ki, ilkin, şu "Lenin usta der ki.." safasından başlayalım. Aybar'a göre, biz, "Lenin usta der ki.." diyormuşuz. Gene bizim yazımızı okumadığı pek iyi anlaşılabilir bir başka dergi yazarı da, Aybar'ı eleştirdiği pasajlarda, Aybar'ın sözlerine sahip çıkarak, "Aybar'ın muarızlarına göre üstünlüğü" olduğunu söylüyor, ve "anti-leninist" olduğunu söyleyen birine karşı, "Lenin der ki" diye çıkanların kendilerini gülünç duruma düşürdüğünü ileri sürüyor. Bir kere, biz, yazılarımızda, Aybar'ın yazdığı gibi, "Lenin usta der ki", "Lenin usta şöyle diyor" diye bir ifade kullanmadık. Lenin, kuşkusuz, devrimcilerin öğretmeni, ustasıdır; ama biz, "Lenin usta" diye bir ifade kullanma-

dık. Ama, bu "anti-leninist"e karşı, Lenin'den, zorunlu olarak metinler aktardık. Çünkü, bir kere, bu anti-leninist yazar, Lenin'in, devrimin nesnel koşullarını yadsıdığını, devrimde iradeye ağırlık verdiğini yazmaktadır. Bu, Lenin'i, bir marksist olmaktan bir "anarşist" derekesine düşüren bir karaçalmadır, ve bu karaçalmanın, ancak Lenin'in metinlerine başvurularak, bir karaçalma olduğu gösterilebilirdi, ve biz de öyle yaptık. İkincisi, çünkü, bu anti-leninist yazar, Lenin'in emperyalist dönemde, her üklede "sosyalist devrim" olabileceğini ileri sürdüğünü yazar. Bu, Lenin'i, bir marksist olmaktan, bir serüvenci anarşist derekesine düşüren bir karaçalmadır, ve bu anti-leninist yazar, ancak Lenin'in metinlerinde yeralan, "ulusal kurtuluş savaşı", "burjuva demokratik hareket", "devrimci-ulusal hareket" terimlerini "sosyalist devrim" olarak *anlar* ya da tahrif ederse, bu yanlış anlama ya da tahrif, ancak, Lenin'in metinlerine başvurularak kanıtlanabilirdi ve biz de bunu Lenin'in metinlerini aktararak kanıtladık. Bunun başka bir yolu, başka bir yöntemi yoktur. Anti-leninist Aybar'ın, Lenin'e karaçalmalarını, Lenin'i tahrif etmesini, Lenin'in metinleriyle değil de, diyelim Proudhon'un, ya da Trotski'nin metinleriyle kanıtlayacak değildik elbette.

Aybar'ın, o bize, "seviyesiz, terbiyesiz, küstah" diyen Aybar'ın, pek seviyeli yöntemleri var. Bir kere, *Cumhuriyet*'te yayınlanan yazısını eleştiren *herkesi*, ya "Sovyet yanlısı" ya da "Pekin yanlısı", veya ya "Moskovacı" ya da "Pekinci" diye karalamaya kalkışıyor. Kuşku yok ki, "Pekinci" ya da "Moskovacı" olanlar vardır, ve bunlar, bu niteliklerini saklamak gereğini bile duymamaktadırlar. Ama, Aybar'ın, kendisini eleştiren herkesi, "Sovyet yanlısı" ya da "Pekin yanlısı" olarak nitelemesinin, hele bize verdiği yanıtta, bizim, "bağnaz din adamından farksız tepkiler" gösterdiğimizi, "düşünmenin karanlığı içinde" bulunduğumuzu, "gerçekten marksist olmayan, bilime sırt çevirmiş kafa" olduğumuzu ileri sürerek "Moskovacısının da, Pekincisinin de kafa yapılı bir konuyu bilimsel olarak tartışmaya elverişli değildir" (s. 142 ve 143)¹ demesinin anlamı nedir? Dolayısıyla,

¹ Sayfa numaraları Aybar'ın kitabına ilişkindir: Mehmet Ali Aybar, *Markizm'de Örgüt Sorunu — Leninist Part. Burjuva Modelinde Bir Örgüttür*, 1979.

bize, bu “karaçalmalar”dan biri düşüyor mu, ve bize, Aybar, “Moskovacı” ya da “Pekinci” olarak, bunlardan biriyle, üstü örtülü de olsa karaçalmıyor mu? Bir başka dergiye verdiği yanıtta, “... teorik tartışmalara girmek, Türk yoldaşlarının yetki sınırları dışındadır. Teori sorunları Moskova’daki efendilerin karar vereceği işlerdendir” (s. 190) diyerek, “Moskovacı” olmaktan ne anlaşılması gerektiğini açıklarken, ve tek “bağımsız” düşüncenin kendisi ve kendisi gibi düşünenlerin olduğunu ileri sürerken, ama bizim “bir konuyu bilimsel olarak tartışmaya elverişli kafa yapısına” sahip olmadığımızı, çünkü “Moskovacısının da Pekincisinin de kafa yapılarının” böyle bir şeye elverişli olmadığını ileri sürerken, bize, karaçaldığı açık değil mi?

Aybar’ın bu “seviyeli” yöntemi yeni edinmediğini, TİP Genel Başkanlığı dönemini izlemiş olanlar iyi bilirler. Eski TİP’in parti kulislerinde, “önemli ifşaat”larda bulunarak “Gizli Komünist Partisinin TİP’in içine sızdığı”nı söyleyen Aybar’ın gene aynı günlerde, Parti Genel Yönetim Kurulu toplantısında partiden ihraç etmek istedikleri üyeler için, “Bunlar Türk mahkemelerinde komünizm propagandası yapmaktan mahkûm edilen Mihri Belli’nin hücrelerine dahil olup, ondan emir almaktadırlar. ... Biz bu taktikleri biliriz, bunlar komünist taktikleridir.” diyen (*Politika*, 9 Ekim 1967) Boran’la birlikte hareket ettiğini ve bu anlatımın ikişer arasında kolektif olarak oluşturulmuş bulunduğunu kim bilmez? Şimdi, anti-leninist bir kampanya başlattığı, Lenin’e ve leninizme karaçaldığı için, eleştirilerimizi, “akıl ve bilim yoluyla” yanıtlamak yerine, “çocukça karalamalarla” yanıtlama yolunu seçiyor, bununla da yetinmiyor, dün olduğu gibi bugün de “karaçalma”ya, eskilerin deyişiyle “müfteriliğe” devam ediyor.

17 Aralık 1966 günü, TİP Merkez Yürütme Kurulu üyesi Boran’ın, bir konferansta “Pekin’in ve Moskova’nın direktifleriyle hareket edenlerin” bulunduğunu söylemesinden kısa bir süre sonra, Mao Çe-tung’dan yayınladığımız bir kitap hakkında dosyada olumlu bilirkişi raporu varken, acele telgraf ile İstanbul’dan yeni bir rapor alınarak, ve 3 Şubat 1966 günü tutuklanarak, evimizin ve büromuzun, apayrı bir özenle aratılmasının asıl nedenini, bilenler bilir. Şim-

di Aybar, aynı yöntemi, yeni bir biçimde deneyerek, bu kez, bizi, en azından, “Moskovacı ya da Pekinci” sınıflandırması içersine koyarak, “bilimlik” bir karaçalma yöntemini yineliyor. Bizim yöntemimizin ise, “sosyalist dünyaya aşılana ortaçağ zihniyeti” olduğunu söylüyor. Ortaçağ zihniyeti, bir bakıma bu söze damgasını vuran engizisyonla, karaçalmayla ve muhbirlikle özetlenebilir. Ve bu niteliklerin “çağdaş” özelliklerini Aybar’da bulmak dün olanaklıydı, bugün de olanaklıdır. Ama biz şunu belirtelim ki, yazılarımızı okuyan okurun bildiği gibi, biz, ne “Moskovacı”yız, ne “Pekinci” ve ne de bu anlamda bir başka şeyci. Pekin’in, Lenin’in terimleriyle sosyal-emperyalist, yani özünde emperyalizme hizmet eden, ama kendisine sosyalist diyen bir siyaset içersinde bulunduğunu, daha geçen yazımızda, bir dipnotta yazdık. Sovyetler Birliği’ne, bu ilk sosyalist devrimi yapmış Lenin’in ülkesine saygı duymayı, bu ülkede şu ya da bu tarihte izlenmiş ve izlenen her siyasal tutumu savunmak gibi bir anlayış olarak ele almak, ve hele bu ülkeden “talimat” alan bir anlayış gibi nitelenmek, dürüst bir davranış olabilir mi? Türkiye’de geleneksel “Moskof” düşmanlığını, Kurtuluş Savaşı sırasında, İngiliz emperyalistleri ve onun yerli ortakları, “bolşevik” düşmanlığına, ve dün ABD emperyalistleri ve onun iç ortakları “anti-komünizm’e dönüştürmekte büyük başarılar elde etmişlerdir. Dün TİP Genel Başkanı olarak, daha dün Sosyalist Devrim Partisi Genel Başkanı olarak Aybar, emperyalizmin ithali anti-komünizmi, yeni biçimde, “bilimsel tartışma” maskesi altında, anti-leninizm biçiminde sunuyor. Yaptığı, özünde anti-komünizmdir. Bu teori düşmanı, bu bilimsel sosyalizm düşmanı, bu bilimsel sosyalizmin yapıtlarının düşmanı olduğu pek iyi bilinen Aybar’ın, bilimsel sosyalizmin klasiklerini boykot eden, teorinin yetersizliğini, sosyalizmin temel ilkelerinin artık geçerli olmadığını ileri süren eski TİP’in eski genel başkanı Aybar olduğunu kim bilmez. Bu teori düşmanı olduğu pek iyi bilinen Aybar’ın, 1966’larda en iyi diktatörlüğün, en kötü demokrasilerden daha kötü olduğunu, yani proletarya diktatörlüğü ve burjuva demokrasisi kavramlarının gerçek anlamlarını gizleyip, burjuva diktatörlüğünü savunanın TİP’in eski genel başkanı Aybar olduğunu kim bilmez. Bugün, tam da

emperyalizmin ve egemen sınıfların gönüllü bir görevlisi gibi, anti-komünizmini, anti-leninizle gizleyerek, “bilimsel tartışma” örtüsü altında, bize “Moskovacı” ya da “Pekinci” diye karaçalmasının gönüllü bir “muhabirlik” olduğunu, en azından bizim, kendi düşüncelerimizi dile getirmediğimizi, getiremediğimizi söylemek istediğini kim anlamaz.

Aybar’ın “terbiyeli” yöntemlerinden biri de şu: *Bağımsız Türkiye*’ye verdiği yanıt şöyle başlar: “Yazı imzasız. Kişiliğini gizleyerek imzasız *ihbar* mektubu gönderir gibi, bilimsel tartışma yapılmaz.” (s. 132.) Bize verdiği yanıt ise “Yeni Ülke’ye Yanıt” başlığını taşır, ve altındaki notta şunları yazar: “Yeni Ülke’nin, ekim, kasım, aralık 1978 günlü, 5 No’lu sayısında Lenin’in yadsınması... başlıklı yazı.” (s. 142.) *Yeni Ülke*, bir parti, ya da örgüt dergisi değildir, bir inceleme dergisidir, ve yayınladığı *tüm* yazılar imzalıdır. Kendisini eleştiren yazı da imzalıdır ve imza yerinde bizim adımız yazılıdır. Bizim yazımıza verilecek yanıt, bize verilir, dergiye değil, böyle “bilimsel tartışma yapılmaz”. İkincisi, tartışma konusu olan yazının başlığı, tırnak içersinde ve tam yazılır. Şöyle: “Lenin’in Yadsınması ya da Aybar, Marksizmi Çarpıtıyor.” Aybar’ın yaptığı gibi tartışılan yazının adı bile doğru ve tam olarak verilmeden “bilimsel tartışma yapılmaz”. Üçüncüsü, tartışmaya girdiği yazarın “kişiliği”, “imzası” *gizlenerek* (ki, bir partinin yayın organı durumunda ve imzasız yazı yazmayı ilke edinen bir dergideki imzasız yazıyı bu olayla karıştırmamalı) “bilimsel tartışma yapılmaz”. Hele, tartışılan konu ile yazarın mesleği arasında bir ilişki yoksa, yazarın mesleği anılarak “bilimsel tartışma hiç yapılmaz”. Üstelik, yazarın mesleği, resmî, yasal adı ile “veteriner hekim” ise, “veteriner hekim” terimini değil de, mesleğinin adından *çok*, argoya intikal etmiş bulunan ve “kabalık” anlamında kullanılan “baytar” sözcüğü kullanılarak, “bilimsel tartışma” hiç mi hiç yapılamaz. Eğer Aybar, “baytar” sözcüğünü içtenlikle mesleğimin karşılığı anlamında kullansaydı, buna bir şey demezdim. Ama o, benim mesleğimin —ki, öğretim yılı bakımından, Aybar’ın öğretim yılından bir yıl da fazladır— adını, mesleğimden soyutlayarak, argodaki anlamında “kabalık” ifade ettiği için seçmiştir, ve bana olan “kin”ini, “öfke”sini, “hırs”ını, mesleği-

me “hakaret” için bir araç yapmıştır. Bir mesleği, pek önemli bilimsel buluşlarıyla dünyada saygın bir yeri bulunan bir mesleği, hele özsel içeriği bakımından geniş halk yığınlarına hizmet amacını taşıyan ve buna karşılık, mensuplarının her zaman mütevazı bir yaşam sürme durumunda bulunduğu bir mesleği, eski adından dolayı aşağılamaya kalkışan bir insan, bırakın sosyalist olmayı, burjuva anlamda bile bir tartışma ahlâkından yoksun demektir, böyle bir ahlâk anlayışıyla, “bilimsel bir tartışma yapılamaz”.

Aybar’ın “terbiyeli”, “seviyeli” yöntemleri yalnızca bu kadar mı? Değil elbette. Belki de sayfaları sınırlı olduğu için “Aybar’ın bütün savlarını burada yanıtlamak olanaksız” diyen bir dergiyi “tartışmadan kaçmakla” niteleyen Aybar, bizim için şunları söyler: “Yazarın 70 sayfalık yazısı aslında bize yanıt değildir. Konumuzla ilgisiz ya da dolaylı olarak ilgili olduğu söylenebilecek (kendiliğindenlik) gibi, (dışardan bilinç götürme gibi), (istenççilik) gibi, (emperyalizm döneminde devrim) gibi konularda, Lenin’in görüşlerinin, elde metin, savunusundan ibarettir. Örgütlenmeye ayrılan beş on sayfa da terbiyesizce kaleme alınmış olanlar bir yana, öylesine yüzeyde görüşlerdir ki, ciddiye alınamaz..” (s. 155-156.) Aybar’ın konuyla ilgisiz ya da dolaylı olarak ilgili olduğunu söylediği bütün bu konular, onun *Cumhuriyet*’te yayınlanan yazısında, Lenin’e karaçalmak için ortaya getirdiği konulardır, hepsi de Aybar’ın *yazısıyla* doğrudan ilgili konulardır. Şimdi kendisi, tartışmadan kaçmak için, tartışma açtığı konuları, konu dışı sayıyor. Örneğin, yayınlanan beş yazısından biri “Lenin’in ve Marx’ın Devrimle İlişkin Görüşleri Farklı” başlığını taşır, ve burada, Lenin’in, devrimde, iradeye ağırlık verdiğini, ve gene Lenin’in emperyalist dönemde her ülkede “sosyalist devrili” olacağını söylediğini ileri sürer.

Bir şey daha. Aybar, tartışmaya konu olan *Cumhuriyet*’teki yazısını, kitabının başına alıyor ve *Cumhuriyet*’teki yazısına karşı yazılan yazılara verdiği yanıtları arka arkaya sıralıyor. Ne var ki, bilimsel tartışma yöntemine hiç de yakışmayan yeni bir yöntem getiriyor. Diyor ki, *Cumhuriyet*’teki yazıları burada yeniden yayınlarken, “kimisi bölümleri genişlettim” (s. 5). Üzerinde tartışılmış olan yazılarını

yayınlarken, Aybar'ın bu yazıları "genişletmeye" hakkı yoktur. Bu, tartışmada bilimsellik ilkesine aykırıdır. Tartışma konusu yapılan yazılar, bu açıdan okura sunulduğunda, *olduğu gibi* yayınlanır, tartışmaya katılanlara karşı ve dolayısıyla okura karşı saygının en basit kuralıdır bu. Yazar, yazısını geliştirmek istiyorsa, o zaman, bunu, ya yeni yazılar ile yapar ya da hiç olmazsa genişletilen yerler, notlarla belirtilir. Biz, Aybar'ın kitabında yer alan yazıyı değil, *Cumhuriyet*'te yayınlanan yazıyı eleştirdik. Ve Aybar'ın yanıtını okuyanlar, ancak *Cumhuriyet*'teki yazı ile bizim yazımızı okuyarak doğru bir vargıya varabilir. Dahası var. Örneğin Aybar diyor ki, yazımın "kimi bölümlerini genişlettim". Şu anda *Cumhuriyet*'teki yazı yanımızda yok. Ama, elimde, benim yazımın bulunduğu *Ülke*, n° 5 var. Orada, Aybar'ın, *Cumhuriyet*'te yayınlanan yazılarından birinin başlığı şöyle: "Lenin'in ve Marx'ın Devrime İlişkin Görüşleri Farklı". Şimdi, kitabında, bu başlık şöyle olmuş: "Lenin'in Devrim Görüşü Marx'inkinden Farklı mı?" Burada "genişletme" değil, "değiştirme" var. Sözlük tutkunu Aybar, "farklı" sözünün, "farklı mı?" sözünden farklı olduğunu bilecek kadar, ve bunun bir "genişletme" değil, "değiştirme" olduğunu bilecek kadar bilgilidir sanırım. Metnini değiştirerek sunan Aybar'ın bunu yalnızca bu başlıktan ötürü bile olsa "genişletme" olarak adlandırması, bilimsel tartışmaya yakışan bir yöntem değildir.

III. ÖRGÜT OLARAK PARTİ VE DEVLET

Aybar'ın konusunu ele alışı oldukça çapraşık. Özünde genel olarak "örgüt"ü mü konu ediniyor, yoksa örgüt olarak "parti"yi mi, bunu, berrak olarak anlamak olanaksız. *Cumhuriyet*'teki yazısında, genel olarak örgüt sorununa girmez, örgüt olarak özsel özellikleri bakımından bir bakarsanız "parti"yi, bir bakarsınız "devlet"i eleştirir. Biz, "leninist" örgüt sözü ile "parti"yi mi, "devlet"i mi kastettiğinin çoğu zaman pek belli olmadığını, "leninist örgüt" ile "parti"yi eleştirirken, kimi yerde belirtmeden "devlet"i de eleştirdiği için, Aybar'ın "devlet ile partiyi birbirine karıştırdığımı" yazmıştık. Diyor ki Aybar, "sözü edilen genelde örgütlenme biçimleridir. Devlet de, parti de, ticaret şirketleri

de, sendika ve dernekler de, bu genel 'model'den kaynaklanan ve elbet aralarında farklar da bulunmakla birlikte, esasta aynı temel ilkelere dayalı, aynı özellikleri taşıyan ve aynı nitelikte ilişkiler yaratan örgütlerdir. Yazarın felsefe ile, hukuk teorileriyle birazcık yakınlığı bulunsaydı, Devletle partinin karıştırıldığı gibi, bilgi dağarcığının hafifliği dolayısıyla ciddi sorunlar sandığı saçmalıkları, peş peşe sergilemez, eleştiri olarak ileri sürmezdi." (s. 174-175.)

Doğaldır ki, "devlet" ile "parti"nin, *aynı* temel ilkelere dayalı, *aynı* özellikleri taşıyan, *aynı* nitelikte ilişkiler ürettiğini söyleyebilmek için sözcüğün tam anlamıyla "saçmalamak" ya da "devlet" ile "parti"yi birbirine karıştırmak gerekirdi. "Parti" ile "ticaret şirketini", örneğin "Sosyalist Devrim Partisi" ile, diyelim "Koç"lu ya da "Sabancı"lı bir şirketin aynı temel ilkelere dayalı olduğunu, aynı özellikleri taşıdığını ve aynı ilişkiler ürettiğini "ifşa" edebilmek için de aynı şeyi söyleyebiliriz. Bırakalım bu örgütlerden ikisini birbirleriyle karşılaştırmayı, bir tekini kendi içinde karşılaştırmak bile, Aybar'ın neyi ne denli bildiğini tamtlamaya yeter. Örneğin, örgüt olarak "sendika"nın, diğer şeyler yanında, "işveren" sendikalarını ve "işçi" sendikalarını kapsadığı açıktır. Şimdi, Türkiye İşverenler Sendikası ile Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonunun "elbet aralarında farklar bulunmakla birlikte, esasta aynı temel ilkelere dayalı, aynı özellikleri taşıyan ve *aynı nitelikte ilişkiler yaratan*" sendikalar olduğunu söyleyebilmek için, doğaldır ki, yalnızca "saçmalamış" olmak gerekir, ama biz bu "saçmalıkları" eleştirmeye kalkıştığımızda, Aybar, bizim, felsefe ile, hukuk teorileriyle yakınlığımız olmadığı için, bilgi dağarcığımızın hafifliği dolayısıyla bunları "ciddi sorunlar" sanarak ele aldığımızı, "saçmaladığımızı" söyleyebilir.

Aybar, bize yanıt verirken, *Cumhuriyet*'teki yazısında, "devlet"in ya da "parti"nin değil, genel olarak örgütün sözkonusu edildiğini yazıyor. Oysa *Cumhuriyet*'teki yazısının genel başlığı "Leninist Parti 'Model'i ve Sosyalist Örgütlenme"dir; *Cumhuriyet*'teki yazısını ana öge yaptığı kitabı ise, üstte (36 punto ve iki satır olarak) "Marksizm'de Örgüt Sorunu" ve kapağı kaplayan (60 punto ve altı satır olarak) "Leninist Parti Burjuva Modelinde Bir Örgüttür" başlıklarını

taşır ve esas vurgulanan ikinci başlıktır. Yani Aybar, esasta, genel olarak örgüt konusunu, ve hatta genel olarak "parti" konusunu almamıştır, "leninist parti"yi konu aldığını, kitabının başlığında açıklamıştır. Genel olarak örgüt konusunu ele aldığını, yani özel olarak herhangi bir örgütü, dolayısıyla "devlet"i, "parti"yi, "ticarî şirket"i, "sendika"yı, "derneği" konu almadığını söylüyor bize yanıtında. Ola ki doğrudur, ama yazısının başlığındaki "Leninist Parti 'Model'i"ni, kitabının "Leninist Parti Burjuva Modelinde Bir Örgüttür" ana başlığını kendisi koymuştur. Bu başlıklar altında, genel olarak örgütün değil, özel olarak "parti"nin irdeleneceği, irdelenmesi gerektiği açıktır. Ve böyle bir başlık altında, "devlet" sözü edilmeden, "devlet"e ilişkin örgüt eleştirildiği zaman, devlet ile parti birbirine karıştırılmış olur.

a) "Tüm Örgütler", Egemen Sınıfların Çıkarına Hizmet Etmez

Aybar, bize verdiği yanıtta der ki, *Cumhuriyet*'teki yazımda üç tezi işledim. Birincisi ve ana tez, "her üretim tarzının kendisine özgü bir örgütlenme biçimi yarattığıdır". (s. 148.) İkinci tez, "Kapitalist örgüt 'model'inin, sermayenin yoğunlaşmasına ve merkezileşmesi hareketine paralel, merkezi, dikine hiyerarşili ve tepeden inme disiplinli biçimde olduğudur". (s. 149-150.) Üçüncü tez, "merkezci, dikine hiyerarşili, tepeden inme disiplinli, leninist "parti 'model'i, proletaryaya özgü bir örgüt biçimi olmayıp, klasik burjuva 'model'inde bir örgüt"tür. (s. 150.)

Okur, böyle bir tasnifin, *Cumhuriyet*'teki yazısında değil, bize verdiği yanıtta yapıldığını gözönünde bulundurmalıdır. Daha önceki yazımda gerektiği ölçüde ele aldığım için de, benim, burada, ikinci kez, proleter devrimci partinin marksist niteliklerini belirlemeye girişmem, bazı yinelemelere yolaçabilir. Ama, gene de, bu yazımın çerçevesi içerisinde, yani Aybar'ın bize verdiği yanıtta eksik bir yer bırakmamak için, onun "örgüt teori"sini birkaç noktadan eleştirmeyi sürdürmenin gereği var:

Aybar, birinci tezini açıklamayı şöyle sürdürür: "İnsanların, belirli bir amaçla işbirliği etmelerini sağlayan, düzen-

li örgütlere örgüt denir: Birleşmiş Milletler Örgütü, devlet, parti, sendika, şirket, dernek vb.. Kabile, Ulus gibi, istencimizden bağımsız tarihsel gelişme içinde ortaya çıkmış varlıklar da, geniş anlamda birer örgüttür. İster istencimizden bağımsız, ister istencimize bağlı olsun, TÜM ÖRGÜTLER, üretim tarzının amacına, yani son çözümde EGEMEN SİNİFİN ÇIKARLARINA HİZMET EDER." (s. 148-149, —*Büyük harfle vurgulamalar benim.*)

Aybar, "parti"yi, "sendika"yı, örgüt olarak niteliyor, doğrudur, örgüttür. Ve "tüm örgütler", yani tüm partiler, tüm sendikalar diyor, son tahlilde "egemen sınıfın çıkarlarına hizmet eder". Diyelim parti, sosyalist bir partidir, devrimci bir partidir; egemen sınıflar burjuvazidir, yabancı burjuvazidir, büyük toprak sahipleridir. Ve şimdi, bu devrimci örgütler ile bu egemen sınıfları, Aybar'ın tümcesindeki yerine yerleştirelim, şöyle bir sonuç ortaya çıkacaktır: "Tüm sosyalist partiler, tüm devrimci partiler, burjuvazinin, yabancı burjuvazinin (emperyalizmin), büyük toprak sahiplerinin çıkarlarına hizmet eder". Doğaldır ki, tüm sosyalist partiler yerine, Aybar'ın partisini, "Sosyalist Devrim Partisi"ni koyarsanız, "Sosyalist Devrim Partisi, burjuvaziye, emperyalizme, büyük toprak sahiplerine hizmet eder" gibisinden bir sonuç çıkarırız. Olasıdır ki, doğrudur, ama, bunun yerine, Lenin'in kurduğu Rus Sosyal-Demokrat İşçi Partisini, ya da Marx ve Engels'in Birinci Enternasyonalini korsanız, Rus Sosyal-Demokrat İşçi Partisinin çarlığa, Rus büyük toprak sahiplerine ve Rus burjuvazisine hizmet ettiği, Birinci Enternasyonalin burjuvaziye hizmet ettiği sonucu çıkar ki, burada, Aybar'ın "örgüt teorisi"nin "simgeleşmiş" özünü buluruz.

Tüm örgütlerin "üretim tarzının amacına, yani son çözümde egemen sınıfın çıkarına hizmet ettiğini" söyleyen Aybar, bizi ne denli "dogmacı", ne denli "Aristoteles usta der ki..." biçiminde mekanik mantıkçı olarak nitelendirirse nitelesin, kendisi, ancak ve ancak diyalektik düşünceden yoksun olduğu için, böyle akıl almaz saçmalıklar karalar. Çünkü, üretim tarzını, yalnızca tez olarak ele alan, onun kendi içerisinde bir de antitezi bulunduğunu düşünemeyen bir kafaya sahiptir. "Örgüt yansız bir nesne değildir. Biçi-

mi ile bir yanlıdır, onu yaratmış olan üretim tarzına bağlıdır.” (s. 149) derken, sınıflı toplumlarda üretim tarzı, yalnızca egemen sınıflardan oluşmuş gibi, örgüt teorisi kurar. Oysa, sömürüye dayalı sınıflı toplumlarda, üretim tarzları, bir de sömürülen sınıf ve katmanları içerir. Bunların da birer savaşım örgütü olabilir, ve bu sınıflarla birlikte olmuştur da. Bugün toplumda, işçi sınıfının savaşım örgütleri vardır. Bunlar, burjuvaziye karşı ekonomik ve burjuva iktidara karşı siyasal savaşım veren devrimci sendikalar; ve işçi sınıfının, ideolojik savaşımını veren devrimci partilerdir. Bu sendika ve partiler, burjuva toplumun bağrında, kapitalist üretim tarzının egemenliği ortamında doğar. Bunlar, içlerinde doğdukları üretim tarzına ve son çözümlemede bu üretim tarzının egemen sınıflarına hizmet etmez, aksine, bu üretim tarzını değiştirmeye, bu egemen sınıfların egemenliğine son vermeye hizmet ederler.

b) *Leninist Parti, Çarlık Rusyası Koşullarında Oluşmuştur, Sosyalist Üretim Tarzı Koşullarında Değil*

Şimdi Aybar'a kulak veriniz, der ki, her örgüt, “onu yaratmış olan üretim tarzına bağlıdır”, “üretim tarzı değişince, örgütlenme biçimi de değişir” (s. 149). Bu nedendir ki, kapitalist üretim tarzının yarattığı örgüt modeli, “sermayenin yoğunlaşması ve merkezileşmesi hareketine paralel, merkezci, dikeyine hiyerarşili ve tepeden inme disiplinli biçimdedir” (s. 150), ama, “leninist parti modeli”, aynı “kapitalist örgüt modeli” gibi, “merkezci, dikine hiyerarşili, tepeden inme disiplinli”dir, bu ise, “proletaryaya özgü bir örgüt biçimi olmayıp, klasik burjuva modelinde bir örgüt”tür. (s. 150.)

Okur, burada, sanırım, Aybar'ın, “leninist parti modeli”ni, yani genel olarak “örgüt”ü değil, “parti” olarak örgütü ele aldığını görmektedir, ve leninist parti, gene okurun bildiği gibi, *esas olarak*, 1900'lerde doğmuş, ve siyasal iktidarı ele geçirmek amacıyla, Çarlık döneminde ve Şubat devriminden sonra burjuva iktidarı koşullarında savaşmış devrimci sınıfın partisidir. Bu partinin özelliklerinin, Rusya'nın özel koşullarından doğduğu, ve özel koşullardaki değişikliklerle birlikte partinin örgütlenme özelliklerinin de

değişiklikler geçirdiği bilinen bir gerçek.

Şimdi, Aybar'ın, kendi “teorisi” ile “vargı”sını karşılaştırabiliriz. Yineleyelim: Her üretim tarzı, kendine özgü örgütü yaratır. Kapitalist üretim tarzı koşullarında, örgütün, kapitalist üretim örgütlenmesinin özelliğini taşıması gerektiğine göre, leninist partinin, özünde ve esasında, feodal-emperyalizm koşullarında, burjuva ilişkilerin egemen duruma gelmeye başladığı bir ülkede, merkezî feodalizme uygun olduğu kadar, sermayenin merkezileşmesi ve yoğunlaşmasına paralel bir örgüt olması kaçınılmaz değil midir? Ve burada, Aybar'ın “teori”sine göre, “kapitalist örgüt modeli” ne denli merkezci, ne denli dikine hiyerarşili ve ne denli tepeden inme disiplinli ise, aynı üretim tarzı içersinde doğacak olan işçi sınıfının devrimci partisinin, (konunun özelliği gözönüne alınırsa) leninist partinin, o denli merkezci, dikine hiyerarşili olması gerekmez mi?

Aybar'ın diyalektikten yoksun mantığı, gene Aybar'ın bütün vargılarını silip süpürmeye yeter. Çünkü “leninist parti”, iktidarı, burjuvaziden devrimci proletaryanın eline geçirmesinin bir aracı olan partidir her şeyden önce. Bu partinin sosyalist devrimden sonra, proletarya diktatörlüğünden sonra, biçimini ve işlevini, aynen koruduğu sanısı ise, bir safsatadan başka bir şey değildir. Devrimci proletaryanın partisi, devrimden önceki amaçlarının ve görevlerinin yerine, doğaldır ki, devrimden sonraki amaçları ve görevleri koyar. Ama “parti”, örgüt olarak “parti”dir, devrimden önceki parti, devrimden sonra devlet haline gelmediği gibi, onun “parti” özelliği de değişmez. Görevleri ve amaçları değiştiği için, örgütlenme biçiminde değişiklikler olması da doğaldır, kaçınılmazdır.

Örgütlenmenin bu “ilk” ve ilk olduğu kadar da “orijinal” teorisyeni, daha önceki yazımızda da belirttiğimiz gibi, leninist örgütlenme ile, kimi yerde partiyi, kimi yerde devleti, ama daima “leninist parti modeli”ni eleştiriyormuş gibi eleştirerek birbirine karıştırır; gene bir önceki yazımızda belirttiğimiz gibi, devrimi gerçekleştirmenin aracı olarak devrimci parti ile sosyalizmi gerçekleştirecek proleter devletin ideolojik organı olarak partiyi de —her ikisi de “örgüt” olduğu ve her ikisi de “parti” olduğu için olsa gerek—, bir-

birine karıştırır. Dahası, sosyalizmi gerçekleştirecek proleter devlet ile onun ideolojisini belirleyecek olan partiyi birbirine karıştırmakta da sakınca görmez.

Nitekim, feodal ve burjuva toplumda, yönetsel bakımdan feodalitenin ağır bastığı, üretim bakımından kapitalist üretim tarzının egemen duruma gelmekte bulunduğu bir toplumsal ortamda yaratılan leninist partinin, bir yandan kapitalist üretim tarzına uygun "model"de bir parti olması gerektiğini söyler, ve bir yandan da, sosyalist üretim tarzına henüz geçilmediği halde, bu partiyi, sosyalist üretim tarzına uygun "model"de bir parti olmamakla suçlar.

c) Sosyalist Üretim, Küçük Üretime Dönüş Değildir

Aybar, ünlü üçüncü tezinde, "leninist parti 'model'inin, proletaryaya özgü bir örgüt biçimi olmayıp, klasik burjuva 'model'inde bir örgüt olduğunu" söyler. Kapitalist üretim tarzında sermayenin yoğunlaşması ve merkezileşmesi hareketine paralel olarak, kapitalist örgüt "model'i, merkezci'dir. Oysa sosyalist üretim tarzına geçilince, sermayenin yoğunlaşması ve merkezileşmesi hareketi... sahi ne olacaktır? Üretim araçları sermaye olmaktan ve üretilen ürünler meta olmaktan çıkacağına, ya da belirli bir süre sonunda çıkması gerektiğine göre... sahi ne olacaktır ki, sosyalist üretim tarzında, kapitalist üretimin merkezci, dikine hiyerarşili örgütlenmesinin yerini, piramit biçimindeki bu kapitalist üretimin yerini, "proletaryaya özgü bir üretim biçimi"ne uygun "içiçe daireler olarak düşünülebilen" üretimin örgütlenmesi almış olsun? "Dikey" yerine "yatay", "piramit" yerine "daire". Peki ama niçin? Kapitalist üretim tarzında, sermayenin olduğu gibi, üretimin de merkezileşme ve yoğunlaşması, bu "dikine pramitleşme", sosyalist üretimde, yatay ve içiçe dairelere mi dönüşecektir?

Oysa sorun böyle konulamaz. Bu tür "teoriler" in, marksizmle, bilimsel sosyalizmle bir ilgisi olmadığı açıktır. Biz daha önceki yazımızda, *Kapital*'den şu ünlü pasajı aktarmıştık: "... üretim araçlarının merkezileşmesi ve emeğin toplumsallaşması, en sonunda, bunların kapitalist kabuklarıyla bağdaşamadıkları bir noktaya ulaşır. ... kapitalist üretim sürecinin bizzat kendi mekanizması ile eğitilen, *birleştirilen*

ve örgütlenen işçi sınıfının başkaldırmaları da genişler, yaygınlaşır."² Ve bu pasajın ardından, Aybar'ın yüzeysel bulup, ciddiye alınmaz dediği, kitabının arka kapağında da, ortaya attığı tezlerin gerçekte tartışılmadığını söylediği yazımızda, şu satırlar yer alır: "Üretimin merkezileşmesi, yalnızca sermayenin değil, üretimde yer alan emeğin de, belirli merkezlerde toplaşmasına yolaçar. Ve kapitalist toplumda, burjuvazi kadar, işçiler de bu merkezleşmenin içersindedirler, onun bir ögesidirler. Burjuvazinin örgütlenmesini, üretimin örgütlenmesiyle *açıklamak*, proletaryanın örgütlenmesini, onun bizzat katıldığı üretimden soyutlamak, hiçbir yönden savunulamaz. Eğer üretimde bir merkezleşme varsa, iktisadi yerel pazarlar parçalanıyor, ulusal bir birlik oluşuyorsa, orada, işçi sınıfı bünyesinde de, biçimsel olarak bir ulusallaşma, ve o ölçüde bir merkezleşme olması gerekir."³

Konuyla ilgisi olan her okur bilir ki, bilimsel sosyalizm, burjuva toplumda, üretim ilişkilerinin üretici güçlerin engeli haline gelmesini, emeğin toplumsallaşması ile, ama buna karşılık üretim araçlarının burjuva mülkiyeti ile, özel mülk olarak kalması ile açıklar. Üretici güçlerin engelinin ortadan kaldırılması demek, üretim araçlarının merkezleşmesinin ve dolayısıyla emeğin toplumsallaşmasının kaldırılması değil, aksine, üretim araçlarının özel mülkiyetinin ortadan kaldırılmasıdır. Yani, emek nasıl toplumsal ise, üretim araçları da toplumsallaştırılır. Yoksa, kapitalist üretimin gelişmiş evrelerinde merkezleşmiş bulunan üretim araçları, sosyalist üretime geçişle birlikte parçalanarak küçük mülkiyete dönüştürülmez. O zaman, teorik olarak prudoncu anarşizm batağına, ve ekonomik bakımdan da, büyük ölçekli üretimden küçük üretime, yani geriye gidişe yolaçarınız.

Merkezleşmiş üretim araçları, sosyalizme geçiş ile, merkezi olmaktan çıkarılmaz, yalnızca üretim araçlarının mülkiyet biçimi değişir. Yani özel mülk iken, toplumsallaşır, toplumsal mülkiyet haline gelir. Eğer, burjuva toplumda, üretim araçlarının merkezileşmesi, "dikine" ve "pramit" biçiminde ise, bu, üretim araçlarının özel mülkiyetinin top-

² Karl Marx, *Kapital*, Birinci Cilt, s. 782.

³ *Ülke*, n° 5, s. 64.

lumsal mülkiyete dönüştürülmesiyle, “yatay” “içiçe daireler” biçimine dönüşmez. Ve onun için de, kapitalist üretim tarzında, üretim araçları, ne denli merkezileşmiş ise, sosyalist toplumda, bu merkezileşme daha da büyük boyutlara ulaşmak zorundadır. Şu var ki, üretim araçlarının yaygınlığına yoğunlaşması, toplumun, “herkese gereksinmesi” kadar üretebileceği bir noktaya ulaşılmasını simgeler, ve biz de, daha önceki yazımızda bunu şöyle vurgulamıştık: “Sosyalist evreyi, geçiş evresini aşmış, özgür insanı yaratmış bir topluma varmış gibi örgütlenme modelleri çiziyorsun, ama ne var ki, sosyalist örgüt bütün bu geçişi gerçekleştirmek için gerekli, ve ondan sonra ise, senin söylediğin örgüte gerek olmayacaktır artık.”⁴ Evet, o zaman Aybar’ın söylediği örgüte gereksinme olmayacaktır, çünkü, devletin siyasal işlevi sönecek ve buna bağlı olarak diğer örgütlerin ve siyasal örgüt olan partinin de işlevi sönecektir.

d) *Leninist Parti ve Proleter Devlet, Sosyalist Üretim Tarzının Kendisinin Yarattığı Örgütler Değildir*

Aybar, yazısının ana tezi olarak, “her üretim tarzının kendisine özgü bir örgütlenme biçimi yarattığı”nı (s. 148) ve üretim tarzının değişmesiyle birlikte, bu örgütlenme biçiminin de değişmesi gerektiğini söyler. Daha yukarda da belirttik ki, devrimci işçi sınıfının partisi, burjuva üretim tarzının bağrında oluşur ve yaratılır. Bunun gibi, proleter devlet ya da proletarya diktatörlüğü, sosyalist iktisadi örgütlenmenin üstyapısı olarak, sosyalist üretim tarzının kendisinin bir üstyapısı olarak oluşmaz, doğrudan, proletaryanın iktidarı burjuvaziden almasıyla yaratılır. Ve proletarya diktatörlüğü ya da proleter devlet, devrimci işçi sınıfının, sosyalist örgütlenmeyi yaratmak için yararlandığı bir aygıttır. Yani, sosyalist üretim tarzının *kendisi*, ne işçi sınıfının devrimci partisini, ve dolayısıyla leninist partiyi yaratmıştır, ne de proleter devleti ya da proletarya diktatörlüğünü. Tersine. İşçi sınıfının devrimci partisi, sosyalist örgütlenmeyi gerçekleştirmek ve sınıfsız toplumla birlikte sınıf egemenliğine son vermek için, burjuva toplumun bağrında olu-

⁴ Bkz: *Ülke*, n° 5, s. 76.

şur, ve işçi sınıfının iktidarı ele geçirmesiyle birlikte ve hemen —ki burjuva üretim tarzı *halen* mevcuttur, sosyalist üretim tarzı *henüz* yoktur— proleter devleti kurar; bir başka deyişle, proleter devlet ya da proletarya diktatörlüğü, sosyalist üretim tarzının ekonomik temelinden doğmaz. Sosyalist üretim tarzından ve giderek sınıfsız toplumdaki doğacak olan, proletarya diktatörlüğünün sönmeye, yani devletin siyasal işlevinin ve onunla birlikte siyasal partisinin sönmeye başlamasıdır.

Şimdi sorun şudur: Proletarya diktatörlüğü, sosyalizmin temel örgütlenmesinin kendisinden mi doğmuştur, yoksa, sosyalist örgütlenmeyi gerçekleştirmenin bir aygıtı mıdır? Kuşku yok ki, sosyalist örgütlenmeyi gerçekleştirmenin bir aygıtıdır, ve bu işlevini tamamladığı, yani sosyalizmden sınıfsız toplum evresine geçişi tamamladığı zaman, bu aygıtın siyasal işlevi de söner. Devlet bir üstyapı kurumudur, ama proletarya, bu aygıtı, elinin altında *hazır bulur* (Engels), ve bu aygıt aracılığıyla sosyalist örgütlenmeyi gerçekleştirmeye koyulur.

Birincisi: devrimci işçi sınıfının partisi, sosyalist üretim tarzından doğmaz, sosyalist üretim tarzını gerçekleştirecek olan proleter devletin kurulmasının önceden oluşturulan aleti ve aracıdır. Bunun gibi, proleter devlet ya da proletarya diktatörlüğü, sosyalist üretim tarzı temelinden doğmaz, kapitalist üretim tarzından sosyalist üretim tarzına geçişin ve sosyalist üretim tarzını sınıfsız topluma dönüştürmenin bir aygıtıdır. Eğer proletarya diktatörlüğü, sosyalist üretim tarzı temelinden doğan, onun bir üstyapısı olsaydı, bu üretim tarzını koruyan ve ona süreklilik kazandırmak isteyen bir aygıt olması gerekirdi. Tersine, o, nasıl sosyalist üretim tarzının kurulmasının tarihsel göreviyle görevli ise, aynı şekilde, sosyalist üretim tarzının sona erdirilmesi tarihsel göreviyle de görevlidir.

İkincisi: Aybar, leninist partiyi ve proleter devleti, “sosyalist üretim tarzına” uygun ve bu üretim tarzının yaratmadığı bir örgütlenme olarak ele alırken, şu şematik mantığı ileri sürer: “toplumun üretim tarzı değişince, örgütlenme biçimi de değişir” (s. 149). Aybar’a göre, “her üretim tarzı kendine özgü bir örgütlenme biçimi yarattığı”, sosya-

list üretim tarzının da kendine özgü bir örgütlenme "model"i yaratması gerektiği halde, bu engellenmiş, bunun yerine, birer burjuva örgütlenme "model"i olan "parti", leninist parti olarak ve "devlet" proletarya diktatörlüğü olarak alınarak, eski ilişkiler üretilmeye devam edilmiştir.

Oysa biz hemen yukarıda açıkladık ki, leninist parti, burjuva toplumun bağrında doğmuştur, ve proletarya diktatörlüğü, sosyalist üretim tarzı tarafından yaratılmış değildir, sosyalist üretim tarzını yaratmak amacıyla kurulmuştur. Ve öyle de olmak zorundadır. Ama bunların, özünde, nasıl kapitalist üretim tarzı "model"inde örgütler olduğunu söylemek olanaksızsa, aynı biçimde kapitalist üretim tarzını yeniden üreten örgütler olduğunu söylemek de o denli olanaksızdır.

e) *Aybar'ın Örgüt Teorisi, Marksizmden Değil, Prudoncu Barışçı Anarşizmden Kaynaklanır*

Öyleyse Aybar, "leninist parti 'model'i, burjuva modelinde bir örgüttür" derken, özünde neyi kastediyor? Aybar, özünde, şu ünlü "güleryüzlü sosyalizmi"ni, bu kez değişik bir kiske altında sokuşturmakta, ve proleter devleti, "leninist parti modeli" örtüsü altında yadsımaktadır. Çünkü, proletarya diktatörlüğü teorisi, okurun pek iyi bildiği gibi, Marx ve Engels tarafından oluşturulmuştur. Engels, "Marx'ın Ölümü Üzerine"de, 1883'te, şunları söylüyordu: "Proletaryanın zaferinden sonra, yenen işçi sınıfının kullanmak üzere hazır bulduğu tek örgüt, asıl bu devlet örgütüdür."⁵ Bu devlet örgütünün, özünde, yenen işçi sınıfının elinin altında hazır bulduğu tek örgüt olması, yenen işçi sınıfının, sınıfsız topluma geçişe değin, geçici olarak, kullanacağı örgüt olması, Aybar'ın söylediği gibi, sosyalist üretime geçişle birlikte, örgütlenme modelinin merkezi olmaktan çıkarılması anlamında ele alınamaz. Aksine, hazır bulduğu devlet aygıtı, proleter devleti gerçekleştirmesinin aygıtı olarak, merkezi olmak, hadi Aybar'ın terimleriyle söyleyelim "dikeyine hiyerarşili" olmak zorundadır. Aksi halde, proleter devletin "devlet"i ortada kalmaz, ve sonuç, prudoncu anar-

şizme noktanır.

Sosyalist üretim tarzına ve sınıfsız topluma özgü örgütlenme, sosyalist üretim tarzının gerçekleştirilmesi ve sınıfsız topluma geçiş oranında gerçekleşir; bu ise, sonuçta, devletin siyasal işlevinin sönmesi kadar, bir "siyasal örgüt" olan partinin de sönmesi demektir. Aybar'ın örgütlenme konusunda kavrayamadığı şey, burada düğümlenmektedir. O, bir yandan, devrimci sınıfın siyasal partisinin burjuva toplumun bağrında doğduğunu, ve bunun, devrimci sınıfı iktidarı ele geçirmesinin aygıtı olduğunu yadsırken, ve öte yandan, proletarya diktatörlüğünün işlevinin sosyalist üretim tarzını gerçekleştirmek ve bu toplumu sınıfsız topluma dönüştürerek bir sınıf diktatörlüğü olarak kendi diktatörlüğünün de sönmesinin koşullarını geliştirmek görevi bulunduğunu yadsırken, özünde, işçi sınıfının devrimci partisini de, proleter devleti de yadsımış olur. Ve sonuç olarak, "güleryüzlü sosyalizm" in bu kasıntı suratlı temsilcisi, "leninist örgüt" eleştirisi altında, marksist proleter devleti yadsıdığını gizleyebileceğini sanır.

Okuyalım Aybar'ı: "Örgüt üretim tarzına göre işlevleri olan ve bunları yerine getirecek biçimde kurulmuş bir makinedir. Makinenin çarkları, kurulu olduğu biçimde işler. Hep aynı görevi yapar. Örgüt yansız bir nesne değildir. Biçimi ile bir yanlıdır, onu yaratmış olan üretim tarzına bağlıdır. Bundan dolayı toplumun üretim tarzı değişince, örgütlenme biçimi de değişir ve belirli bir üretim tarzına özgü örgütlenme 'model'i, bir başka üretim tarzına aktarılınca, 'makine' gene eskisi gibi işler, eski işlevlerini yerine getirir." (s. 149.)

Kuşku yok ki, zor maddî temeli değil, maddî temel zorunlu belirler ve Engels'in vurguladığı gibi, zor, iktisadî durum tarafından belirlenir; zor, üretime bağımlıdır, iktisadî yaşam biçimine, iktisadî gücün koşullarına ve araçlarına bağlıdır.⁶ *İktisadî gücü elinde bulunduran, onun koşullarını ve araçlarını da elinde bulundurur. Eğer, iktisadî güç, bir sınıfın, burjuvazinin elindeyse, siyasal zor, yani devlet aygıtı, burjuvazinin elindeki zor aygıtıdır. Bu ikti-*

⁵ Marx, Engels, Lenin, *Anarşizm ve Anarko Sendikalizm*, Ankara 1979, s. 212.

⁶ Bkz: Friedrich Engels, *Anti-Dühring*, Ankara 1977, s. 277, 284, 300, 301, 384, 511.

sadı gücü, burjuvazinin elinden, proletarya aldığı ve toplumsallaştırdığı zaman, sınıfların kendisini ortadan kaldıracak olan proletarya, bu aygıtı, bu görevini yerine getirmek için ele geçirir ve *kullanır*. Bir başka deyişle, Aybar'ın öne sürdüğü gibi, kapitalist üretim tarzından sosyalist üretim tarzına geçişte, proletarya, eline geçirdiği zor aygıtını, merkezî aygıtı kaldırıp atmaz, yani onun *biçimini* değiştirmez, sınıfsal özünü, içeriğini değiştirir. Ne zamana değin? Sınıfsız toplumu kurana değin.

Ve gene kuşku yok ki, sosyalist devrimin başlangıç tarihinden sınıfsız topluma geçişe değin, uzun bir evreyi kucaklayacak olan süreç, başı ve sonu bakımından, nicel farklılık gösterir. Başlangıçta, devlet aygıtı, yenilen sınıfın iktisadî ve manevî gücüne oranlı olarak daha büyük bir baskı aracıdır ve sınıfsız topluma geçişe yaklaştıkça bu baskı o denli farkına varılamaz hale gelir. Bir başka deyişle, devletin siyasal işlevi sönmeye yüz tutar.

Şimdi Aybar'ın sözlerine bir kez daha dönebiliriz. Aybar, "Örgüt, üretim tarzına göre işlevleri olan ve bunları yerine getirecek biçimde kurulmuş bir makinedir. Makinenin çarkları, kurulu olduğu biçimde işler. *Hep aynı görevi yapar.*" (s. 149.) diyor. Bundan daha gülünç bir örgüt "teori"si olamaz. Burjuva diktatörlüğünün aygıtı makine, proletaryanın elinde proletarya diktatörlüğünün aygıtına dönüşür. Burjuva diktatörlüğünün aygıtı olarak, kapitalist ilişkiler üretirken, proletarya diktatörlüğünün aygıtı olarak, sosyalist ilişkiler üretir. Çünkü "makine"nin, üretimde olduğu gibi, kendisi değil, kimin elinde (mülkiyetinde) olması önemlidir. Aygıt olarak "devlet" in kendisi, "hep aynı görevi" yapmaz. Devlet, burjuvazinin elinde, burjuvazinin baskı aracı, proletaryanın elinde proletaryanın baskı aracı haline gelir.

Devam edelim: burjuva toplumlarda olduğu gibi, Türkiye'de de, siyasal partiler, burjuva toplumun başlıca iki sınıfının gelişmesiyle birlikte, sınıf partileri olarak oluşurlar. Bugün, ne kadar, işçi sınıfının *tek bir* partisi yoksa da, "sosyalist" partilerin ne denli devrimci proletaryanın temsilcisi olup olmadıkları tartışılrsa da, bunlar genel bölünmede, işçi sınıfının şu ya da bu ölçüde ideolojisini savunan

partiler olarak değerlendirilmek gerekir. Buna karşılık burjuvazinin sınıf çıkarını, emperyalist burjuvazinin sınıf çıkarını, küçük-burjuvazinin sınıf çıkarını temsil eden partiler de vardır. Şimdi, tüm bu "parti"lerin, aynı görevi gördüklerini, aynı egemen ilişkileri ürettiğini söyleyebilmek nasıl bir safatadan öte geçmezse, yalnızca burjuva üretim tarzı içersinden doğdukları için, tüm partilerin, burjuva ilişkiler ürettiğini söyleyebilmek de, saçmalıktan başka bir şey değildir. Bir yanda burjuvazinin egemenliğini pekiştirmeye çalışan, ve öte yanda bu egemenliği zayıflatmaya ve değiştirmeye çalışan, nicel değişmeyi, bilinçli olarak, birbirine *karşıt* yönlerde doğru hızlandırmak isteyen bu örgütleri, salt "parti" adını taşıdığı için, kimin elinde ve kimin çıkarını savunursa savunsun, aynı işlevleri yerine getirmekle niteleyebilmek, akla aykırıdır, bilime aykırıdır, diyalektik materyalizmin ve dolayısıyla bilimsel sosyalizmin temel ilkelerinin yadsınmasıdır.

Daha yukarda belirttiğimiz gibi, bugün Türkiye'de, işveren ve işçi sendikaları vardır. İşveren sendikaları da "sendika"dır, işçi sendikaları da "sendika"dır. Bunların her ikisinin aynı ilişkileri ürettiğini söyleyebilmek için, insanın, toplumun bağrında geleceğin toplumunu yaratacak olan nicel değişikliğin ve nicel birikimin zerresinden haberi olmamak gerekir. Devam edelim: bugün Türkiye'de, işçi sendikaları içersinde, siyasal açıdan üç farklı sendika vardır: DİSK, Türk-İş, MİSK. DİSK, devrimci işçilerin topladığı sendika topluluğudur; Türk-İş, özünde işçi sınıfının devrimci ideolojisini yadsıyan, egemen sınıflarla uzlaşma içersinde olan sendika topluluğudur; MİSK, gerici emperyalist burjuvazinin ideolojisine, faşist ideolojiye hizmet eden sendika topluluğudur. Şimdi bunların, "hep aynı görevi yapmakla", ya da hepsini birlikte "egemen sınıfın çıkarına hizmet"le nitelemek olanağı var mıdır? Diyelim, bu sendika topluluklarından birinin, örneğin Türk-İş'in yönetimi, bugünkü yöneticilerden devrimci temsilcilerin eline geçerse, gene "aynı görevi" mi yapacaktır?

İşçi sınıfının *iktisadî* bakımdan güçlenerek, burjuvazinin karşısında; ve işçi sınıfının *siyasal* bakımdan güçlenerek, burjuvazinin karşısında; ve işçi sınıfının *ideolojik* ba-

kımdan ve örgütlü olarak güçlenerek, burjuvazinin karşısında, nicel olarak güçlenmesinin aracı olan devrimci sendikaların ve partinin, işçi sınıfına karşı, burjuvazinin güçlenmesinin aracı olan sendika ve parti ile aynı görevleri yerine getirdiğini, aynı ilişkileri üretmeye hizmet ettiğini söyleyebilmek, “marksizm” adına, “sosyalizm” adına utanılacak bir şeydir. Aybar’ın örgüt “teorisi” bu denli diyalektikten ve bilimsellikten yoksun ve o denli de çocukçadır. Kendisinde “derinlik” ve ökelik vehmetsmesi bir yana, bütün bu saçmalıkları, “marksizm” adına ileri sürer. Aybar şöyle devam eder: “Lenin’in benimsediği örgüt ‘model’i, kapitalist üretim tarzının ürünüdür ve işlevi bir azınlığın istencini, yani burjuvazinin istencini, büyük çoğunluğa, yani emekçi yığınlarına dayatmaktır.” (s. 151.) Oysa, Lenin’in benimsediği örgüt modeli, “proletarya diktatörlüğü”dür. Ama, proletarya diktatörlüğünü, burjuva diktatörlüğü derekesine indirgeyen Aybar, sosyalist örgüt modeli olarak, sosyalist “devlet”in, yatay ve içiçe daireler biçiminde olması gerektiğini söyleyerek proleter devleti yadsır. Aybar, leninist örgütlenme modelinin eleştirisi örtüsü altında, Lenin’i, proletaryaya karşılık burjuvaziye hizmet eden biri derekesine, marksizmi, işte böyle barışçı anarşizmin bir temsilcisi derekesine düşürür ve bunun adına “marksizm” demek yüzsüzlüğünü gösterir. Bu “otorite” düşmanlığı, bu marksizmin temel ilkelerine anarşistçe saldırı, marksizmin *bilinçli* savunucularının tepkisiyle karşılaşınca, bu tepkiyi, “pavlov refleksinin mekanizması” (s. 142.) olarak niteleyebilir. “Pavlov refleksi” ifadesindeki basitliğe düşecek değiliz; ama Pavlov, “koşullu refleksi”, koşullandırılmış köpek üzerinde yaptığı deneyimlerle bulgulamıştır. Egemen sınıflara hizmete şu ya da bu biçimde koşullanmış olanlar, devrimci bilincin duyarlılığını, daima hep aynı biçimde açıklamışlar, egemen sınıfların paralı ya da gönüllü uşakları, proletaryanın davasına yaşamlarını koymuş insanlarda, daima bir “uşaklık” arama hastalığından kendilerini kurtaramamışlardır. Bu ülkede, “sosyalist olarak yıllardır doğruları savunuyorum” diyen biri çıkıyor, “sosyalizm” adına, “marksizm” adına, Lenin’i, burjuvazisinin iradesini, emekçi yığınlarına dayatmış biri olarak nitelendirebiliyor!

IV. BİLİNÇ VE İŞÇİ SINIFININ DEVRİMCİ BİLİNCİ ÜZERİNE

a) *Bilinç Konusunda Yöntem Üzerine*

Aybar, bize verdiği yanıtın “Bilinç Sorunu” ara başlığı bölümünde şunları yazıyor: “Baytar yazarın ne demek istediğini, neyi savunduğunu her zaman açıkça anlamak kolay olmuyor. Bilinç sorunu bunlardan biri.” (s. 163.) “Bilinç” sorununu kavramak ile “baytarlık” arasında bir ilişki de kurar: “Yazarın asıl mesleği baytarlıkmiş. Baytarlığa karşı olduğum falan yok tabii. Sadece yazarın yanıtını değerlendirmemizde işe yaradığı için, üzerinde duruyorum. Yani yazar genel felsefe konularına, bilim felsefesine, hukuk teorilerine yakın olan bir dalda yetişmemiş. Kırkıncıdan sonra saz çalınca da, genellikle sonuç pek başarılı olmuyor.” (s. 156.) Bu “bilimlik” edasını yineler: “Baytar yazara ağır geldiği anlaşılan bu bölümü, Marx’ın Varlık/Bilinç sorununa getirdiği yeniliği, kısaca ve basite indirgeyerek açıklamaya çalışacağız.” (s. 164.)

Bu yöntem, oldukça başarılı bir yöntemdir de! O “baytar”dır, “bilinç sorunu”nu anlamaz — ama ben “hukuk teorilerine yakın” öğrenim görmüş biriyim, avukatım, anlarım. Bilinç sorununu, mesleksel açıdan, veteriner hekim ne denli anlarsa, avukat da ancak o kadar anlar. Ama geçelim bu anlamsız şeyleri tartışmayı. Engels, işçilerin, bir bilim olan bilimsel sosyalizmi öğrenmelerinin olanaksız olduğunu ileri sürenlerle alay eder ve işçilerin, bir bilim olan bilimsel sosyalizmi, burjuvalardan çok daha iyi kavradığını yazardı. Elbetteki işçi sınıfının, devrimci ideolojisini bilmesi, bu ideolojinin bilincine varması, bir bilim olan bilimsel sosyalizmi öğrenmesiyle olanaklıdır. Ama, işçilerin, 21 günde kuluçkadan civcivin çıkması gibi, ekonomik yolla *kendiliğinden* ideolojik bilince ulaşacağını ileri süren ve bilinç sorununu bu nedenle tartışma alanına çıkarmış bulunan Aybar’ın, bir yandan bilinç sorununu tartışma alanına çıkardığı çerçeve içerisinde eleştiren yanıtımızı konuyu saptırmak olanak nitelmesi ve öte yandan da, Hukuk Fakültesini değil de, Veteriner Fakültesini bitirmiş olduğumuz için, bilimsel sosyalizmin bu temel kavramlarından birini kavrayamayacağı-

mızı, anlayamayacağımızı söylemesi, kendi tezi açısından son derece ilginçtir. Pek çoğu ilkokulu bile okuyamamış, ya da lise bitirmiş pek az sayıda işçinin bulunduğu ülkemizde, işçilerin, yalnızca işçi olduğu için kendiliğinden ideolojik bilince sahip olacağını, ve bu bilince işçi olmayanların sahip olamayacağını söyleyen Aybar'ın, kendisinin hukuk okuduğu için bilinç konusunu adeta varoluşçu bir biçimde kavrayacağını, bizim ise Veteriner Fakültesini bitirdiğimiz için bilinç konusunu, adeta varoluşçu bir biçimde anlamamızın, kavramamızın olanaksız olduğunun ne güzel bir açıklaması! İşçiler, kendiliğinden, ekonomik yolla ideolojik bilince varır, ama onlar bilincine vardıkları şeyin bilincinde değildirler, yani bunun bir bilinç sorunu olduğunu, "bilinç" in ne olduğunu hukuk teorilerine yakın öğrenim görmedikleri için bilemezler demek istiyorsa Aybar, bu soytarılığa katılacak denli zavallıları, hatta işçiler içinden bile bulabilir. Yok, bu bilince, "varoluşçu bir biçimde", yalnızca işçi olanlar varır, ve yalnızca onlar bunun bilincindedir, işçi olanların dışında kimse bunun ne olduğunu anlayamaz demek istiyorsa, avukat olarak kendisinin burada yeri nedir? Yok, işçilerin sınıf bilincine ve ideolojik bilincine varmalarını, yalnızca Aybar gibi, hukuk teorilerine yakın olan biri anlayabilir diyorsa, kendiliğindenliğin şampiyonluğunun nedeni nedir? "Yazarın ne demek istediğini, her zaman açıkça anlamak kolay olmuyor" diyor, doğrudur, bilinç konusunda, sağlıklı bilgisi olmayan birinin, bizim ne dediğimizi her zaman pek kolay anlayamayacağını doğal karşılamalı. Ama, hakkını yememek gerekir, yazımızdan epeyce şey anlamış, ve *Cumhuriyet*'teki yazısını, bu kez, bize yanıt verirken, oldukça geliştirmiştir.

b) "Varlık" ve "Toplumsal Varlık", "Bilinç" ve "Bilinç Biçimi"

İlkin, "varlık/bilinç" konusunda bize ders vermeye kalkışan Aybar'a küçük bir değini: Der ki Aybar, "kabile, ulus gibi, istencimizden bağımsız tarihsel gelişme içinde ortaya çıkmış VARLIKLAR da, geniş anlamda birer örgüttür." (s. 148.) Varlık ve bilinç konusunda ders vermeye kalkışan Aybar'ın ilkin "varlık"ın ne olduğunu bilmesi gerekirdi. "Ka-

bile" ve "ulus" gibi toplumsal örgütlenmeler "varlık" değil, "toplumsal varlık"tır. "Kabile"yi ya da "ulus"u oluşturan bireylerin kendileri birer "varlık"tır, ama kabile ya da ulusu oluşturmaları, bu bireylerin birbirleriyle olan *toplumsal* ilişkilerine, bu ilişkilerin niteliğine bağlıdır. Bu toplumsal ilişkinin niteliğidir ki, onların, "kabile" ya da "ulus"u oluşturmalarını belirler. Bu toplumsal ilişkiyi, bağı kaldırdığınız zaman, gene orada aynı bireysel "varlık"ları bulursunuz, ama "ulus" ya da "kabile" gibi bir *toplumsal varlığı* bulamazsınız. Toplumsal varlığı, "varlık" olarak niteleyebilen biri, kuşku yok ki, varlık ve bilinç konusunda, değil "ders" vermeye, üzerinde konuşmaya bile kalkışamaz. Kalkışırsa, pek moda olan bir deyişle söyleyelim, kendisine "Öğren de gel!" derler.

"Varlık" ile "toplumsal varlık"ı birbirinden ayıramayan Aybar, acaba "bilinç" ile "bilinç biçimi"ni birbirinden ayırır mı? Der ki, "Burjuva aydınların bilinç adını verdikleri olsa olsa sosyalist teoridir." (s' 168.) Burada "burjuva aydınlar" sözü ile Marx ve Engels'i de kastettiğini anımsatarak geçelim. Ama, şu sözlere bakınız: Burjuva aydınlar, sosyalist teoriye, bilinç adını vermişlermiş! Anlamamazlıktan gelmeyelim, Aybar'ın "bilinç" sözcüğü ile "işçi sınıfının devrimci bilinci"ni kastettiği açık değil mi? Ve gene açık değil mi, "sosyalist teori"nin kendisinin bir "bilinç" olmadığı, din gibi, sanat gibi, bilim gibi, bir "bilinç biçimi" olduğu. Ama, bir "bilimsel" tartışmada, "bilinç adı verilen olsa olsa sosyalist teoridir" diyebilmek için, *Aybar* gibi, herhalde ancak "hukuk teorilerine yakın bir dalda yetişmiş" olmak gerekir.

c) İşçi Sınıfının İktisadî Savaşımı, Siyasal Savaşımı, Teorik ya da İdeolojik Savaşımı

Aybar'a verdiğimiz yanıtta şunu söylemişiz: "... bilimsel sosyalizm, bir bilim olduğuna göre, onu işçi değil, bilim adamı yaratır." (*Ülke*, s. 23.) Aybar, bize verdiği yanıtta,

⁷ "Hukuk teorilerine yakın bir dilde yetişmiş" olanlardan, tartışmanın zorladığı böyle bir ifadeyi kullanırken beni bağışlamalarını dilerim. Bu arada şunu da belirtirim ki, Aybar, bu tür anımsatmalarla, Marx'ın gençlik eğitimiyle kendi mesleki eğitimi arasında bir özdeşlik kurmuş olabileceği ve coşkulu ilhamını buradan aldığı sanılabilir.

“marksizmin bir bilim olduğunu” (s. 162.), Marx’ın “bilimsel bir teori yarattığını” ve Marx ve Engels’in “bilim adamları” (s. 143) olduğunu yazar ve şöyle der: “Bilim, sosyal pratiğin ve bilim adamlarının ürünüdür.” (s. 146.) Bilimsel sosyalizm bir bilim olduğuna göre, Aybar, sonuçta, şunu söylemiş olur: bilimsel sosyalizm, bilim adamlarının ürünüdür. Burada, Engels’in ünlü sözünü de yineleyelim: “Ve sosyalizm, bir bilim durumuna geldiğinden bu yana, bilim olarak yürütülmesi, irdelenmesi” gerektiğini “hiç mi hiç unutmamak gerekir”.⁸

Proletaryanın ideolojisi, özünü ve kaynağını bilimsel sosyalizmden alır, ve bu ideolojiyi, bilimsel sosyalizm belirler. Proletarya, ideolojik bilince ve *bu anlamda* siyasal bilince, bilimsel sosyalizmi *öğrenerek* varır. Ama, daha önceki yazımızda kerelerce Marx ve Engels’ten alıntılarla vurguladığımız gibi, “belirli bir çağda devrimci fikirlerin varlığı, daha önceden devrimci sınıfın varlığını varsayar”.⁹ Söz konusu devrimci sınıf olmadan, o sınıfa ilişkin devrimci fikirler de olamaz. Toplumsal yasalar, nasıl doğa yasalarından farklı olarak, toplumsal gelişmenin belirli dönemlerinde ortaya çıkar ve üretim ilişkilerinin değişmesiyle, yerlerini yeni yasalara bırakırlarsa, devrimci fikirler de, üretim ilişkilerinin değişmesine ve yeni ilişkiler içersinde yer alan yeni devrimci sınıfların varlığına bağlı olarak, yerlerini yeni devrimci fikirlere, yeni ortaya çıkan devrimci sınıfın devrimci fikirlerine bırakır. Feodal toplumun bağrında, burjuva devrimci fikirler, nasıl burjuvazinin devrimci varlığına bağlı olarak doğmuşsa, burjuva toplumda da, proleter devrimci fikirler, proletaryanın devrimci varlığından doğar.

Proletarya, Aybar’ın ileri sürdüğü gibi, ekonomik yolla, *kendiliğinden*, yani iradesi dışında, iradesini kullanmadan, sınıf bilincine, siyasal bilince ve ideolojik bilince varır mı? Bu sorunun yanıtını, biz daha önceki yazımızda ayrıntılı olarak açıkladık. Bir kez daha burada özetleyelim.

İşçilerin kendiliğinden vardıkları bilinç, sınıf bilinci, biri iktisadî, öteki siyasal bilinç anlamında, sınıf savaşımının

pratiği içersinde oluşur. Marx, 23 Kasım 1871’de, F. Bolte’a yazdığı mektubunda, işçi sınıfının iktisadî hareketiyle siyasal hareketini birbirinden ayırır. Eğer işçiler, *bir* iş yerinde, kendi *kapitalistlerine* karşı, iktisadî durumlarını iyileştirmek için bir harekete girişirlerse, bu iktisadî harekettir, eğer bir iş yerinde, bir iş dalında vb. işçiler, kendi iktisadî durumlarının iyileştirilmesi için, *siyasal iktidardan* istemde bulunarak bir harekete girişirlerse, bu *siyasal* bir harekettir. “... işçilerin tek tek iktisadî hareketlerinden, her yerde bir *siyasal* hareket, yani kendi çıkarlarını genel bir biçim içersinde, dayatmayı amaçlayan bir *sınıf* hareketi doğar. Bu hareketler, belli ölçüde bir ön [previous] örgütlenmeyi öngörürlerse de, bunlar, bir yandan da, aynı ölçüde, bu örgütlenmeyi geliştirmenin bir aracıdır.”¹⁰ Burada, işçi sınıfının siyasal hareketinin niteliği belirlidir; sınıf olarak durumlarını iyileştirici yasaların çıkartılması amacıyla, siyasal iktidara dayatılan hareketler, siyasal hareketlerdir. İşçi sınıfı, yalnızca sınıfın iktisadî durumunda bir iyileşme —çalışma gününün kısaltılması, asgarî ücretlerin artırılması, siyasal güvenceler sağlanması— için, siyasal iktidara karşı harekete girişmekle kalmaz, aynı şekilde, toplumsal bakımdan, demokratik yasaların çıkartılması, anti-demokratik uygulamalara son verilmesi vb. biçiminde de siyasal iktidara karşı zorlayıcı hareketlere girişebilir. Bunlar da siyasal hareketlerdir; yalnızca sınıfın çıkarını değil, toplumun büyük bir kesimin çıkarını da kapsadığı için, daha önceki siyasal hareketlerden daha geniş anlamda siyasal hareketlerdir.

İşçi sınıfının iktisadî ve siyasal hareketleri, belli bir ölçüde ön örgütlenmeyi gerektirdiği gibi, bu hareketler, bir yandan da, bu ön örgütlenmeyi geliştirmenin aracıdır. İşçi sınıfının iktisadî savaşımından doğrudan doğan bu örgütlenme, işçi sınıfını *sendikacılığa* götürür; ama işçi sınıfının tarihsel görevini, ideolojisini gerçekleştirmesinin aracı, sendikalar ve sendika siyaseti değil, onun devrimci partisi ve proleter devrimci siyasetidir. İşçi sınıfının devrimci partisi ise, devrimci ideolojisi gibi, bu sınıfın kendiliğinden

⁸ Friedrich Engels, “Köylüler Savaşı”, Önsöz, *Almanya’da Burjuva Demokratik Devrim*, Ankara 1976, s. 31.

⁹ Marx-Engels, *Alman İdeolojisi*, s. 85.

¹⁰ “Marx’tan New-York’taki F. Bolte’a”, Marx, Engels, *Seçme Yapıtlar*, 2, Ankara 1977, s. 506-507.

hareketiyle oluşmaz.

Marx, aynı mektubunda, işçi sınıfının, egemen sınıfların siyasal iktidarına karşı sonal hedefine varması, yani siyasal iktidarı ele geçirebilmesi için *eğitilmesi* gerektiğini söyler. İşçi sınıfının şu üç savaşımı, pratik-iktisadî savaşımı, siyasal savaşımı, teorik ya da ideolojik savaşımı (Engels) birbirine karıştırılmamak gerekir. Çünkü, pratik-iktisadî savaşım ve siyasal savaşım, işçi sınıfının kendiliğinden gelme hareketinde, örgütünü oluşturarak ve geliştirerek oluşur ve belirli düzeyde bir ön örgütlenmeyi gerektirmekle birlikte, gerek bu örgütlenme, gerek bu savaşım bilinci, bu bilinç, işçi sınıfı içersinde doğrudan doğar. Bu hareketleri yürütme ve geliştirmenin aracı, sendikadır. Ama işçi sınıfının bu kendiliğinden gelme hareket içersinde edindiği devrimci bilinci, geliştirme, yetkinleştirme, onu bilimsel bir teoriye, ideolojik düzeye, bilime yükseltme, bilim olarak üretme, işçi sınıfının devrimci görevini ve tüm tarihsel gelişmeyi teorik olarak kavramış bilim adamlarının işidir. Aybar'ın deyişiyle söyleyelim, "bilim adamlarının ürünüdür". Sosyalizm, bir bilim haline geldiği için, öğrenilmesi gerekir, işçilerin bu bilimle eğitilmeleri, kendilerini eğitmeleri gerekir. Bu bilim ise, işçi sınıfının kendiliğinden hareketinde üretilemez, onun devrimci varlığını, tüm tarihsel gelişmeyi *teorik olarak* kavramış olan bilim adamları tarafından üretilir. Ve işçiler, bir bilim olan bilimsel sosyalizmi, teorisini, kendiliğinden, yani iradeleri dışında öğrenemez, iradeleri dışında salt işçi oldukları için bir bilimin bilincine varamaz.

Öyleyse şu üç noktayı vurgulamak gerekir: işçilerin iktisadî hareketi, ve sınıfın iktisadî ve sosyal durumlarının iyileştirilmesi anlamında siyasal iktidara dayattıkları siyasal hareketi, işçi sınıfının sınıfsal varlığından doğrudan doğan hareketlerdir; iktisadî ve yukarıda belirtilen anlamda siyasal bilinç, işçi sınıfı içersinde kendiliğinden doğar. Ama sosyalist teori ve *bu anlamda* sosyalist bilinç, kuşkusuz, işçi sınıfının varlığını öngörmekle birlikte, temeli devrimci sınıfın varlığına dayanmakla birlikte, her şeyden önce bir bilim olarak, yaratılmak gerekir, yani bilim adamlarının ürünüdür. Bu bilim adamının, proleter kökenli ya da burju-

va kökenli olması sonucu değiştirmez. Ve sosyalist bilinci, işçiler, ancak bu bilimi öğrenerek edinirler, eğitilerek edinirler, kendilerini eğiterek edinirler. Sosyalist bilinci, işçi sınıfının devrimci teorisini, yaşama geçirmelerinin aracı ise, işçi sınıfı hareketi içersinde doğrudan oluşan sendikalar değildir, onun kendiliğinden hareketi dışında yaratılan devrimci ideolojisini, iradesi ile soğurarak yarattığı devrimci partisidir.

d) *Lenin, İşçi Sınıfının Kendiliğinden İktisadî ve Siyasal Bilince Değil, İdeolojik Bilince Varamayacağını Söyler*

Biz, daha önceki yazımızın ikinci bölümünde şunu söyledik: "Aybar, işçi sınıfının siyasal bilinçlenmesi konusunda, Marx'ın *tam* bir kendiliğinden bilinçlenmeden yana olduğu, Lenin'in *tam* bir dışardan bilinçlenmeden yana olduğu şeklinde özetlenebilecek kaba bir yanılğı içersindedir. Toplumsal olayların, sınıf savaşımının özünden yoksun, asılsız bir yakıştırma bu. Çünkü, ne Marx, tam bir *kendiliğinden* bilinçlenme görüşünü; ve ne de Lenin, tam bir *dışardan* bilinçlendirme görüşünü savunmuştur." (Ülke, s. 25.)

Aybar, bize verdiği yanıtta, Marx ve Engels'in "işçi sınıfı kendi öz gücü ile özgürlüğünü elde edemez" diyenlere karşı, "işçi sınıfının özgürlüğe kavuşması, işçi sınıfının kendi öz eseri olacaktır" tezini işleyen bir mektubundan, konumuzla, özellikle bilinç ve bilinçlenme konusuyla *hiç bir ilgisi olmayan* pasajlar aktarır. Arkasından da Lenin'in, Kautsky'den aldığı ve okurun artık ezberlediğini sandığımız bir parçasıyla, gene Lenin'den, işçilerin kendiliğinden, salt sendika bilincini, yani sendikalarda birleşme, işverenlere karşı savaşım, hükümeti iş yasaları çıkartmaya zorlama bilincini edineceğini, ama "sosyal-demokrat bilincin", "sosyalist bilincin", "sosyalizm teorisi"nin işçilere dışardan aktarılması gerektiğini söyleyen pasajını alarak, bizim görüşümüzü çürütmüş gibi şunu yazar: "Yazarın, 'ne Marx, *tam* bir kendiliğinden bilinçlenme görüşünü, ve ne de Lenin, *tam* bir dışardan bilinçlendirme görüşünü savunmuştur' biçimindeki iddiasına gelince, Baytarı bu iddiasıyla başbaşa bırakmak galiba en isabetli davranış olacak." (s. 172.)

Eğer, hemen hemen Lenin'in aynı anlamdaki sözlerini

biz, Aybar'a yanıt için yazımıza aktarmamış olsaydık, konuyu, yeni baştan ele almamız gerekirdi. Nitekim, daha önceki yazımızda, Aybar'ın, Lenin'i, işçi sınıfını, *tam* bir dışardan bilinçlendirme görüşünde olmakla suçladığı için, biz, Lenin'den, "kendiliğinden işçi sınıfı hareketi trade-unionculuktur (sendikacılıktır)" tümcesini içeren uzun bir pasajı yanı sıra şunu da aktarmıştık: "Sosyal-demokrasinin görevi, kendiliğinden gelme işçi hareketine belirli sosyalist ülküler getirmek, ... bu kendiliğinden gelme hareketi, *devrimci partinin* eylemleriyle yok edilemez bir bütün içersinde eritip kaynaştırmaktır."¹¹ İşçi sınıfının kendiliğinden hareketi nedir? Aybar'ın Lenin'den aktardığı pasajda da vardır: "Bütün ülkelerin tarihi göstermektedir ki, işçi sınıfı, salt kendi çabasıyla, yalnızca sendika bilincini, yani sendikalar içersinde birleşmenin, işverenlere karşı mücadele etmenin ve hükümeti gerekli iş yasalarını çıkarmaya zorlamanın vb. gerekli olduğu inancını geliştirebilir."¹² "Sendika siyaseti" ile "sosyal-demokrat siyaset" arasındaki *farkı*, Lenin, *Ne Yapmalı?*'nin ikinci bölümünde uzun uzadıya irdeler. Ama burada, bizim için esas olan şudur: Lenin, işçi sınıfının kendiliğinden hareketini, dolayısıyla kendiliğinden edindiği iktisadî ve siyasal bilinci yadsıyor mu? Hayır, tersine, bu kendiliğinden hareketin, sosyalist bilinçle, "yok edilemez bir biçimde eritip kaynaştırılması" gerektiğini söylüyor. "Kendiliğinden hareket" ile "sosyalist bilinç" in eritilip kaynaştırılması ne demektir? Bu, bunların her ikisinden *birinin*, ne *tam* olarak yadsındığı, ne de her ikisinden yalnızca *birinin tek başına alınmadığı* anlamına gelmez mi?

Marx ve Engels'in metinleriyle açıklamaya çalıştık ki, işçi sınıfının iktisadî ve siyasal hareketi, sınıf olarak iktisadî savaşımından doğan harekettir, ama bir bilim olan sosyalizmi, işçi sınıfının devrimci bilincini, bilimsel teoriye yükselten, yani bilim olarak üretilen bilimsel sosyalizmi, işçi sınıfı öğrenmek, işçiler bu kendi devrimci ideolojileriyle eğitilmek zorundadır. Gene hemen Lenin'den aktardığımız pasajlarda açıkça vurguladık ki, işçi sınıfının kendiliğinden hareketi, sendikacılığa varır ve sendika çerçevesinde yara-

tılan iktisadî ve siyasal hareketlerdir. Sosyalizm teorisi, işçi sınıfının kendiliğinden hareketi ile, yani sınıfın iradesi dışında ekonomik yolla kendiliğinden hareket içinde edindiği bilinci ile sosyalist bilinç, devrimci partinin eylemleriyle, eritilip kaynaştırılmalıdır. Eritilip kaynaştırılacak olan bilinç öğelerinden biri, işçilerin kendiliğinden bilinçlenmeleridir. Burada, Lenin'in, tam bir dışardan bilinçlendirme düşüncesinde olduğu nerededir?

Okuyalım Aybar'ı: "Oysa proletaryanın *kendiliğinden bilinçlenmeyeceği gerekçesiyle*, proletaryayı vesayet altına almış olan leninist örgütlenme biçimi..." (s. 166-67.)

Okuyunuz Lenin'i: "Sosyal-demokrasinin görevi, kendiliğinden gelme işçi sınıfı hareketine belirli sosyalist ülküleri getirmek, ... **BU KENDİLİĞİNDEN GELME HAREKETİ**, *devrimci partinin* eylemleriyle ... eritip kaynaştırmaktır."

Bu, Aybar'ın kendi öznel iradesine göre, Lenin'i yorumlayıp tahrif etmesi değildir de nedir?

Okuyalım Aybar'ı: "Proletaryanın sadece ekonomik gerçekleri algılayabileceği, *politik [siyasal]* bilince asla ulaşamayacağı hakkındaki iddia..." (s. 167.)

Okuyunuz Lenin'i: "İktisadî mücadele çok kez *kendiliğinden SİYASAL* bir niteliğe bürünür, ... Örneğin İngiliz işçilerinin iktisadî mücadelesi de, sosyalistlerin herhangi bir müdahalesi olmadan siyasal bir niteliğe büründü. Ama sosyal-demokratların görevi, ... trade-unioncu (sendikacı) siyaseti sosyal-demokrat siyasal mücadeleye *çevirmektir*, iktisadî mücadelenin işçilerin kafalarına yerleştirdiği siyasal bilinç kıvılcımlarından *yararlanarak* işçileri *sosyal-demokrat siyasal bilinç düzeyine yükseltmektedir*."¹³

Aybar'ın "politik [siyasal] bilinç" ile kastettiği şey, hemen gene Aybar'dan aşağıya aktaracağımız tümcelerde görüleceği gibi "sosyalist teori" değildir, yani Lenin'in yukarıdaki pasajındaki ifadesiyle "sosyal-demokrat siyasal bilinç" değildir. Aybar, "politik [siyasal] bilinç" sözleriyle, (daha önce Marx'tan verdiğimiz alıntılar ardından uzun uzadıya açıklamaya çalıştığımız gibi) işçilerin, siyasal iktidara dayattıkları ve bu anlamda da bir sınıf hareketine dönüştüğü

¹¹ V. İ. Lenin, *Collected Works*, vol. 4, s. 217.

¹² V. İ. Lenin, *Ne Yapmalı?*, s. 43.

¹³ *Ne Yapmalı?*, s. 93. dipnot.

için *siyasal* nitelik kazanmış olan siyasal bilinci kastettiği açıktır. İşte bu siyasal bilince, proletaryanın, kendiliğinden ulaşamayacağını Lenin nerede söylemiştir? Lenin'in "iktisadi mücadele çok kez *kendiliğinden* siyasal bir niteliğe bürünür", "iktisadi mücadelenin işçilerin kafalarına yerleştirdiği siyasal bilinç kıvılcımları" sözleri, tam da, Aybar'ın, Lenin'e yakıştırdığı, "proletaryanın ... politik [siyasal] bilince ulaşamayacağı hakkındaki iddia"sının *uydurma* bir iddia olduğunu kanıtlamaya yeter.

e) "*Bilinç'in İkincil Öğe Olmasının Anlamı ve Toplumsal Bilinç Biçimlerinin Üretilmesi Üzerine*"

Okuyalım Aybar'ı: "Burjuva aydınlarının bilinç adını verdikleri olsa olsa, sosyalist teoridir. Bu teori ne kadar önemli olursa olsun, sınıf bilinci demek değildir; çünkü sınıf bilinci, sınıfın yaşamının bir parçasıdır." (s. 168.)

Cumhuriyet'teki yazısından bize verdiği yanıtta değin geçen süre içersinde ne büyük bir gelişme! Sosyalist teorinin, ve bu anlamda da bilimsel sosyalizmin, işçi sınıfının yaşamından, bir başka deyişle kendiliğinden hareketinden çıkmayacağını belirten ne büyük "itiraf"! Sosyalist teorinin, ve bu anlamda da sosyalist bilincin, işçi sınıfının sınıf bilinci olmadığını (!) ağzından çıkarabilmek için ne büyük —hemen hemen altı aylık— bir ıknıp sıkınma! İşçi sınıfının, sınıf olarak, siyasal iktidarı ele geçirmesinin ve sınıfsız toplumu yaratmasının ideolojik bilincini, *kendiliğinden* kazanamayacağını açıklamada ne büyük bir cüretkârlık!

Yineleyelim Aybar'ın sözlerini. "Ne kadar önemli olursa olsun" "sosyalist teori" "sınıf bilinci demek değildir, çünkü sınıf bilinci, sınıf yaşamının bir parçasıdır". (s. 168.) Daha önce *Cumhuriyet*'teki (2.) yazısında ise, bilinç konusunda, şu satırlar yer alıyordu: "... işçi sınıfının devrimciliği, sosyal pratikten, toplumda işgal ettiği yerden ve sürdürdüğü mücadeleden kaynaklanan, adeta varoluşçu ve ancak ona özgü bir niteliktir. Bu bilinç, başka sınıflarda belirse bile, bu hiçbir zaman o sınıfın öz bilinci değildir. Bir '*aktarma*' bilinçtir, iğreti bir bilinçtir; spekülatif, gözlemci bir bilinçtir; bir bilgidir, bir bilimdir. Oysa işçi sınıfında devrimci bilinç, yaşamının ayrılmaz bir parçasıdır."

Engels, "Köylüler Savaşı"na yazdığı "Önsöz"de, "İşçilerin teorik anlayışı (kavrayışı) olmasaydı, onlar, bu bilimsel sosyalizmi, hiçbir zaman, özümlemiş oldukları derecede özümleyemezlerdi."¹⁴ der. Bir başka deyişle, bilimsel sosyalizm, yani işçi sınıfının devrimci ideolojisi, işçilerin teorik kavrayışları sonucu, özümlelenmiş, soğurulabilmiştir. Bilimsel sosyalizm, bir bilgi, bir bilim olarak, niçin, tarihte işçi sınıfı tarafından özümlemekte, ve onun devrimci bilincine *bilimsel bir gelişme sağlamaktadır* da, bir sınıf olarak burjuvazinin, bir sınıf olarak feodalitenin benimsediği ve özümlediği bir bilinç biçimi olmamaktadır! Çünkü, sınıfsal konumu ve nesnel yapısı bakımından, işçi sınıfı, sonuna dek devrimci olan tek sınıftır da ondan. İşçi sınıfı, sınıfların, kendisiyle birlikte tüm sınıfların egemenliğini ortadan kaldıracak olan sınıftır da ondan. Sosyalizmin teorisi, birincisinin *geleceğinin* bilimsel bilinç biçimidir ve dolayısıyla da ikincisinin *ortadan kalkmasının* da bilimidir.

Eğer, Aybar'ın söylediği gibi, "işçi sınıfının **DEVİRİM-CİLİĞİ**, ... adeta varoluşçu ve ancak ona özgü bir nitelik" ise, ve eğer bir bilgi, bir bilim olan bilimsel sosyalizmin özümlemesiyle kazanacağı bilinç, işçi sınıfının devrimci bilinci değilse, işçi sınıfının devrimciliğinden, devrimci bilincinden kasıt nedir? Bilimsel sosyalizm "adına", bir işçi olarak değil, bir "aydın" olarak, üstelik bir burjuva aydın olarak, Aybar'ın "teorik" tartışmalar başlatmasının anlamı nedir? "Tahlil"ini ve "teori"sini, bilimsel sosyalizmin kurucuları Marx'a, ve bizden zılgıtı yedikten sonra da Engels'e dayaması niyedir? İşçi sınıfı, adeta varoluşçu bir biçimde, yani salt işçi olduğu için devrimin bilimsel olarak bilincine varacaksa, ve bu bilimsel bilinç, onun özünde kendiliğinden varacağı bir bilinç ise, bilimsel bilincin yaratılmasına, sosyalizm teorisinin yaratılmasına ve sürekli olarak geliştirilmesine ne gerek vardır?

Bütün bu soruların yanıtını Aybar veremez. Veremez, çünkü, kendisi "*bilinç*"in ne olduğunu bilmeyecek kadar *bilisizdir*. *Başlangıçta*, insanın en yakın çevresinin, beyninde doğrudan yansıyarak edindiği bilinç ile, bilim, sanat, ede-

¹⁴ Friedrich Engels, *Atmanya'da Burjuva Demokratik Devrim*, Ankara 1976, s. 18.

biyat, felsefe, din, ahlâk gibi toplumsal bilinç biçimlerini birbirine karıştırdığı ve hatta, birincisini, ikincisinin yerine koyduğu için, yanılığının özünü göremez.

Öyleyse, kendi sözleriyle söylemek gerekirse, “kendisine ağır geldiği anlaşılan bilinç konusunda”, birkaç temel noktayı, Aybar ile tartışmaya girmeden çok önceki bir yazımdan¹⁵ buraya aktararak, açıklamaya çalışalım:

İdealist felsefenin tersine, materyalist felsefe, “maddeyi bir ilk veri, bilinç, düşünce ve duyumunu ise ikincil veriler olarak kabul eder”.¹⁶ Diyalektik materyalizm açısından, “düşüncemiz ve bilincimiz, maddi bir organın, beynin ürünlerinden başka bir şey değil”dir.¹⁷

Marx, hegelci diyalektik yöntemin tersine, kendi diyalektik yöntemini şöyle açıklıyordu: “Benim için ... fikir, maddi dünyanın insan zihninde yansımından ve düşünce biçimlerine dönüşmesinden başka bir şey değildir.”¹⁸

İnsan beyninde yansıyan maddi dünya ve dolayısıyla içinde yaşadığı insan toplumu, “orada duygular, düşünceler, içgüdüler, istemler”¹⁹ biçimine dönüşürler. Bu nedenledir ki, beynimiz aracılığıyla yansıyan maddi dünya, bu yansıma biçimlerinden, bilinçten, düşünceden, duygudan bağımsız olarak vardır; ama bilinç, düşünce, duyu vb., maddi dünyadan, maddeden bağımsız olarak varolmaz. “Bizim duyularımız, bizim bilincimiz, ancak dış dünyanın bir imgesidir; ve açıktır ki bir imge, imgeleyen şey olmadan varolamaz; ve imgeleyen şey, onu imgeleyen bağımsız olarak vardır.”²⁰

“Ulusal Kültür Üzerine” yazımızın bir başka bölümünden şu pasajları da aktaralım:

Toplumsal bilinç biçimleri olan siyaset, hukuk, bilim, eğitim, sanat vb., bir kez doğduktan sonra, “verilmiş belli tasarım öğeleri üzerinde gelişir”²¹. Dolayısıyla fikirler, “yalnız kendi iç yasalarına bağlı olan özerk kendilikler olarak” “bağımsız bir biçimde” üretilir.²² ... Bilgilerden bilgi, matematikten matematik, bilimden bilim üretilmesi gibi. Düşünce biçimlerine dönüşen fikirlerimizin temeli üzerinde, yeni düşünceler, yeni fikirler, yeni duygular üretir, yeni varlıkları varır, bunları düzenler, bölümlere ayırır, sistemleştiririz.

Burada, “bilinç”in iki ayrı özelliğinin belirtilmeye çalışıldığı açık. Birincisi, “varlık”ın birincil, temel öge, “bi-

¹⁵ Bkz: Muzaffer Erdost, “Ulusal Kültür Üzerine”, *Yeni Ülke*, n° 3, s. 198 vd.

¹⁶ V. İ. Lenin, *Materyalizm ve Ampriyokritisizm*, Ankara 1976, s. 66.

¹⁷ Friedrich Engels, *Ludwig Feuerbach ...*, Ankara 1976, s. 27.

¹⁸ Karl Marx, *Kapital*, Birinci Cilt, s. 28.

¹⁹ Friedrich Engels, *Ludwig Feuerbach*, s. 32.

²⁰ V. İ. Lenin, *Materyalizm ve Ampriyokritisizm*, s. 65.

²¹ F. Engels, *Ludwig Feuerbach*, s. 61.

²² Aynı yapıt, s. 61.

linç”in ikincil öge olmasıdır. Ve başlangıçta, bilinç, insanın doğrudan algılayabildiği çevresinin beyninde yansımının ürünüdür. İkincisi ise, insanın dış çevresinden doğrudan algılayarak edindiği bilincin, tarihsel gelişme içerisinde gelişmiş ve yetkinleşmiş olmasıdır. Zihinsel işbölümünden başlayarak da, insan, iradesiyle, bilinç öğelerinden bilinç, bilgi öğelerinden bilgi üretir. Ama, üretilen bütün bu bilinç biçimleri, özünde, maddî temelden kaynaklanır, doğayı ve toplumsal varlığımızı doğru ve tam olarak kavradığımız ölçüde, bilinç biçimleri, gerçeği o denli doğru yansıtmaya olanağına kavuşur. Doğayı ve toplumsal varlığı, ne denli az ve ne denli yanlış tanıyorsak, bunlar, bizim zihnimizde o denli gerçeğe aykırı bir biçimde yansır. Dinler gibi.

Kuşku yok ki, proletaryanın devrimci bilinci, bu sınıftan, bu sınıfın varlığından doğar. Ama bu bilinç, yalnızca bu sınıfta oluşmaz, “bu sınıfın konumuna bakarak öteki sınıflar arasında da oluşabil[ir]”.²³ Esas olan şudur: bilinç, toplumsal bir üründür ve toplumsal gelişmeyle birlikte ve ona bağlı olarak gelişir. Kabile bilincinin kabilenin oluşmasından önce, ya da sınıf bilincinin sınıfın oluşmasından önce, ya da ulus bilincinin ulusun oluşmasından önce oluşabilmesi nasıl olanaksızsa, işçi sınıfının sınıf bilincinin, onun devrimci bilincinin, devrimci işçi sınıfının oluşmasından önce oluşması da olanaksızdır. Ama bu sınıfın devrimci bilinci, bu sınıf üyelerinin içerisinde buldukları iktisadî ve toplumsal konumlarından kaynaklanmakla birlikte, bu bilinç öğelerinin, Lenin’in deyişiyle bu “kıvılcıklar”ın, bir siyasal öğreti olarak geliştirilmesi, teorik olarak ifade edilebilmesi, bilimsel çalışmaya, bilincin zihinsel olarak üretilmesine bağlıdır. Bunu ise ancak bilim adamı üretebilir.

Bilinç, toplumsal gelişmeyle birlikte gelişir ve yetkinleşir. “Bir sürü bilinci, ya da kabile bilinci, üretkenliğin artması, gereksinmelerin çoğalması ve daha önceki iki ögenin temelinde bulunan nüfusun çoğalması ile orantılı olarak gelişir ve daha sonra yetkinleşir.”²⁴ Devam edelim Marx ve Engels’i okumaya: “... maddî ve zihinsel işbölümü meydana geldiği andan itibaren ... bilinç, mevcut pratiğin bilin-

²³ “Alman İdeolojisi”, *Felsefe İncelemeleri*, Ankara 1979, s. 98.

²⁴ Aynı yapıt, s. 93.

cinden başka bir şey olduğunu, gerçek bir şeyi temsil etmesizin bir şeyi *gerçek olarak* temsil ettiğini gerçekten *sana bilir*. Bu andan itibaren, bilinç, dünyadan kurtulma ve 'saf' teorinin, tanrıbilimin, felsefenin, ahlâkın vb. oluşmasına geçme durumundadır. ... bu teori, bu tanrıbilim, bu ahlâk, vb. ... varolan üretim ilişkileriyle çelişki haline geldiklerinde, bu, ancak, varolan toplumsal ilişkilerin varolan üretken güçlerle çelişki haline gelmiş olmasından ileri gelir."²⁵

Bilincin, maddî ve zihinsel bir işbölümünün meydana geldiği andan itibaren, "saf" teorinin oluşmasına geçme durumuna gelmesi, bir başka deyişle, maddî temele, toplumsal varlığımıza bağlı, ama zihinsel olarak üretilen teorinin, işbölümü içerisinde zihinsel üretimde bulunan üreticiler tarafından üretiliyor olması, bu teorinin toplumsal iktisadî temelden kaynaklanmadığı anlamına gelmez. Aksine, toplumsal iktisadî temelden kaynağını alan teori, varolan ilişkilerle, ancak toplumsal ilişkilerle üretken güçler arasında bir çelişki ortaya çıktığı zaman, çelişkili hale gelir. Toplumsal ilişkilerle üretken güçler arasında bir çelişki olduğu zaman, bu çelişki, nasıl üretken güçler içerisinde yeralan işçi sınıfının bilincinde yansır; işçi sınıfının sınıf çıkarlarını, davasını savunan, ondan yana geçmiş bulunan, devrimci bilincin zihinsel üreticilerinin, proletaryanın ideologlarının, bu çelişkiyi bilinçle kavramalarının da temel nedeni olur. Sosyalizm teorisi, bu toplumsal çelişkinin, bilinçle kavranmasının olduğu kadar, sınıfların kendisiyle birlikte tüm sınıfların egemenliğini ortadan kaldırmasının bilimsel açıklanmasının da teorisidir. Sosyalizm teorisi, teori olarak, üretilmek gerekir, ama devrimci sınıf ve bu sınıfın devrimci bilinci olmasaydı, bu devrimci bilincin teorik bir düzeye ulaştırılmasından başka bir şey olmayan bilinç biçimi olarak sosyalizm teorisi, devrimci teori üretilemezdi. Sosyalizm teorisinin yığınlar tarafından kavranmasının ve soğurulmasının nedeni, bu teorinin, devrimci bilincin teorik ifadesi olmasındandır, ve bu teori, kendiliğinden gelme bilincin, işçi sınıfının gelişmesiyle orantılı olarak, gelişmesinin, yetkinleşmesinin, devrimci irade birliğini sağlamanın bir aracıdır.

İnsanlar, nasıl başlangıçta, algılayabildikleri en yakın

çevrenin bilincine sahip olurlarsa, ve giderek algılayabildikleri çevrenin genişlemesiyle birlikte, bu bilincin sınırları genişler ve şeylerin birbirleriyle bağlantıları daha büyük ölçüde kavranırsa, aynı şekilde, zihinsel olarak üretilen din, ahlâk, sanat, bilim ve benzeri bilinç biçimlerini zihinsel yolla algılayarak da bilinçlerini geliştirir, yetkinleştirirler. Tarihsel olarak insanlığın biriktirdiği bilginin, bilimin, kültürün artmasıyla, insanlar, bilinçlerini, esas olarak bu yolla geliştirirler.

Bugün yeryüzündeki dinlerden herhangi birini, ya budizmi, ya hıristiyanlığı ya da müslümanlığı alalım. Bu dinlerden herhangi birine bugün bağlı olan biri, acaba bu bilinç biçimine, onun "öz" bilinci olduğu, yani Aybar'ın mantığına göre "yaşamının bir parçası" olduğu için mi bağlanmıştır, ya da ona dışardan "aktarılmış", dolayısıyla iğreti bir bilinç olduğu için mi? Bir başka deyişle, insanların başlangıçta doğal olayların olduğu kadar doğanın kendisinin de esasını doğru olarak bilmedikleri için, onların algıladıkları çevrelerinin zihinlerinde gerçek-dışı bir biçimde yansarak, dolayısıyla hepsi birer yanılısına olan bu bilinç biçimleri (bu dinler), acaba günümüz kişisinde, ilk başlangıçta olduğu gibi bir yanılısamadan mı doğmuştur, yoksa bu, ona, tarihsel gelişme içerisinde oluşmuş ama bir yanılısamadan ibaret olan bu bilinç biçiminin (bu dinlerden birinin) aktarılması mıdır?

Bu dinlerden herhangi birinin çevresinde toplanmış milyonlarca emekçi insan, bugün, sınıflarına ve sınıf çıkarlarına aykırı bu bilinç biçimlerinin inanlı savunucuları ve savaşçıları niçin olmaya devam ediyorlar? Kendi "öz" bilinçlerine değil de, "aktarma", "iğreti" bir bilince kapıldıkları için mi, yoksa bu bilinç biçimlerinden birine (bu dinlerden birine) inanla sarılarak, bunları, *kendi bilinçleri* (kendi dinleri) halinde soğurdukları (özümledikleri) için mi? Ve bugün, işçi sınıfının devrimci hareketinin birliğini, yerel özellikler, ırksal özellikler, ulusal-topluluk özellikleri, ulusal özellikler, dinsel özellikler, mezhep özellikleri engelliyorsa, bunun bir nedeni, onlarda geleneksel olarak yerleşmiş (ama yeni yaşamlarına ve sınıflarına aykırı düşen) bilinçlerin ağır basması, ve diğer nedeni, kendi sınıf bilincine, nesnel

²⁵ Aynı yapıt, s. 94.

olarak katıldığı sınıfın üyesi olduğu bilincine varması için, devrimci bilinçlenmesi için, devrimci ideolojinin bilincine varması için yeterli ideolojik savaşı, ve özellikle de bu ideolojik savaşı, gerek teoriyi geliştirecek ve gerek teorisinin sınıfça ve devrimcileşen yığınlarca kavranmasının ve gerçekleştirilmesinin ülkenin özel anına ve özel koşullarına uygun özel yöntemlerini belirleyecek, ideolojik birliği, yani devrimci irade birliğini gerçekleştirecek *tek bir* partisi kurulmadığı, kurulamadığı içindir.

Teori, nasıl ki, yığınlar tarafından kavranır kavranmaz maddi bir güç haline gelirse, sosyalizm teorisi de, yığınlar tarafından kavranıldığı zaman, proletaryanın “aktarma”, “iğreti” bir bilinci olarak değil, onun, devrimci bilincine gerçeklik kazandırmasının bilimsel aracı olarak, tam da *kendi* bilinci olarak soğurulan bir bilinç biçimi olur. Tarih bilincine sahip kişinin bu bilinci, ona bu bilinci kazandıran tarih bilimini başkaları yazdığı için, nasıl onun iğreti bilinci olduğu söylenemezse, sosyalizm teorisinin, işçi sınıfının kendiliğinden hareketinin otomatik sonucu olarak değil, bir bilim olarak yaratılmış olması da, onu, sınıfın iğreti bir bilinç biçimi saymaya neden olamaz. Aybar’ın karıştırdığı şey, bilincin, *başlangıçta*, insanın doğrudan algıladığı en yakın çevresinin bilinci olması gibi, işçilerin, işçi olarak özellikle de üretimde buldukları yakın çevrelerini doğrudan algılayarak edindikleri bilinci, öz bilinç; ama tüm tarihsel hareketi ve bu arada işçi sınıfının sınıf olarak tarihsel hareketinin tümünü, teorik olarak devrimci bir kavrayışla kucaklayan diyalektik ve tarihsel materyalizmi öğrenerek edineceği bilinci, “iğreti”, “aktarma” bir bilinç olarak ele almasındadır.

Dolayısıyla, Aybar’a göre, insanın duyu organlarıyla algılayabildiği çevresinden, duyu organlarıyla doğrudan algıladığı şeyler, onun öz bilincidir, ama bilgi, bilim biçiminde öğrendiği şeyler, iğreti, aktarma bilinçtir, spekülâtif bilinçtir! İnsanın doğal “varlık”tan ve toplumsal varlığımdan doğrudan algıladığı ve beyinde yansıyan şeyleri onun “öz” bilinci saymak, ama doğal varlıktan ve toplumsal varlığımdan kaynaklanan, buna karşılık bilgiye dönüşerek üretilen bir bilimi, öğrenerek soğurulan bilinç biçimini iğreti

bir bilinç saymak, insanın, ilkel olarak, hayvansal varlık olarak, sürü olarak edindiği bilinçlerin dışında her bilinç biçimini, bilinçlenmeyi, insanın bilinci saymamakla aynı şeydir. Kendi duyu organlarımızla doğrudan algılamamız olanaksız olan tarihsel geçmişin bilgisini, ve bugün duyu organlarımızla doğrudan algılayamayacağımız, ancak bilim yoluyla öğrenebileceğimiz şeyleri “varlık”tan soyutlamakla aynı şeydir. Doğayı ve doğal varlıkları “varlık” saymak, ama insanın zihinsel olarak ürettiği bilimsel ürünleri “varlık” saymamakla aynı şeydir.

Bilinç kadar eski olan ve toplumsal olarak oluşmuş bulunan “dil” de böyledir. Bu, eğer, bir insanın dili, kendi öz dilidir dersiniz, hata edersiniz, çünkü, “dil” nasıl toplumsal olarak sonradan üretilmişse, o da bu “dil”i öğrenerek edinmiştir, onun için de insanın öz “dil”i diye bir şey olmaz, demekle aynı şeydir. Bu, insanın *başlangıçtaki* bilinci, nasıl, algılayabildiği yakın çevresinin bilinci ise, bugün de algılayabildiği ama daha geniş çevrenin bilinci onun “öz” bilincidir, duyu organlarıyla doğrudan algılayamadığı, ama beyni aracılığıyla, zihin aracılığıyla, bilimden, bilgiden, sanat ve edebiyattan, dil yoluyla, kitap, dergi, gazete, radyo, televizyon araçlarıyla algıladığı her şey, bir “iğreti” bilinç, bir “aktarma” bilinç, bir “spekülâtif” bilinçtir demekle aynı şeydir. Bu, duyu organlarıyla, yani görerek, koklayarak, işiterek, dokunarak, tadarak, *doğrudan* algılanan şeyler, onun “öz” bilincidir, öğrenerek algıladığı şeyler ise onun “iğreti”, “aktarma”, spekülâtif bilincidir, demek değildir de nedir. Ve dolayısıyla, bütün bunlar, bugünkü insan, insanlığın tarihinin bilincine olduğu kadar geleceğin bilincine de, ve bugün doğrudan görmediği, bilmediği dünyanın, geri kalan bölgelerinin ve toplumlarının, ve bunun gibi görmediği yeryüzü kabuğunun ve yeryüzünün yuvarlaklığı bilincine de, aynı şekilde, kendi “öz” bilinci olarak sahip olamaz, bu bilinç olsa olsa iğreti bir bilinçtir, spekülâtif bir bilinçtir demek değildir de nedir? Bilgi yoluyla, bilim yoluyla, sanat yoluyla, diğer iletişim araçları aracılığıyla algıladığımız şeylerin, insanların kendi “öz” bilinçleri olamayacağını söylemek, bilincin *beynin ürünü* olduğunu yadsımak değil midir? Bu, beynin ürünü olan bilincin, beynin ürünü olma-

dığını ve dolayısıyla özünde diyalektik materyalizmi yadsımak değildir de nedir?

Aybar'ın bize "ders" vermeye kalkıştığı bilinç bilgisi işte böyledir ve bu kadardır.

e) Sınıf Bilinci ve Sosyalist Bilinçlenme

Şimdi Aybar'ın bilinç ve işçi sınıfı konusundaki görüşlerinin eleştirisine daha rahat geçebiliriz. Aybar'ın anlayamadığı ya da kavrayamadığı şey, toplumsal bilinç biçimlerinden olan sosyalist teorinin, bilimsel sosyalizmin, burjuva toplumun varlığından, işçi sınıfının toplumsal olarak varlığından kaynağını almış olmasıdır. Tarihsel gelişme içerisinde burjuva toplumun oluşmuş olması ve onun bir ögesi olarak devrimci sınıfın, işçi sınıfının varlığı, sosyalist teorinin oluşmasının maddî temelini oluşturur. Ama işçi sınıfının tarihsel devrimci görevinin bilincine varmak için, işçi sınıfının devrimci misyonunun teorisinin yaratılması için, bir işçi olarak maddî nesnelere üretiminde bulunmak değil, "tüm tarihsel hareketi teorik olarak kavrama düzeyine ulaşmış" kafa emekçisi, kafa işçisi olarak, zihinsel üretimde bulunmak gerekir.

Bunu kavrayabilmek, ve işçi sınıfının ideolojisini yaratabilmek ise, derin bir bilimsel bilgi gerektirir. Aybar'ın bize yanıt olarak Lenin'den aktardığı sözlerle söylemek gerekirse, "sosyalizm teorisi, ... felsefi, tarihsel ve iktisadî teorilerden doğup gelişmiştir". Nasıl sosyalizm teorisi, bir toplumsal bilinç biçimi ise, unutmamak gerekir ki, bu teorinin doğduğu kendisinden önceki felsefi, tarihsel ve iktisadî teoriler de, aynı biçimde toplumsal bilinç biçimleridir. Şunu da eklemek gerekir ki, sosyalizm teorisinin doğup gelişmesi, modern işçi sınıfının oluşmasına ve belirli bir düzeye ulaşmasına bağlıdır, ve işçi sınıfı oluşmadan, sosyalizm teorisinin doğmasını ve gelişmesini düşünmek idealistçe bir anlayış olur. Ama bu böyleyken, Aybar, "Kaldı ki —der— küçük-burjuva ya da burjuva aydınlarının, işçi sınıfının bilincine, işçi sınıfından ÖNCE sahip olmaları da, bilinçle varlığın tarihsel süreç içinde, sınıfsal tümün aşamalarını oluşturduğu unutulmayacak olursa, olanaksızdır." (s. 168.)

Bir kere, hiç kimse, işçi sınıfının devrimci teorisinin,

işçi sınıfından önce, ve işçi sınıfının devrimci bilincinin kıvılcımlar halinde şurada burada kendisini ortaya koymasından önce üretildiğini söylememiştir. İkincisi, "küçük-burjuva ya da burjuva aydınların, işçi sınıfının bilincine sahip olmaları" gibi ifadelerdeki safsatalar bir yana, işçi sınıfının devrimci bir sınıf olduğunun ve sonuna dek devrimci bir sınıf olduğunun bilincine varılması, devrimci sınıfın varlığından sonra, ama devrimci bilincin bir teori düzeyine yükseltilerek yığınsal olarak üretilmeye başlamasından önce niçin olanaklı olmasın? İşçilerin şu ya da bu işyerinde işverenine, kapitalistine karşı savaşımın öncülüğünü yapan, ve bu anlamda devrimci bilinci eylem içerisinde ilk kez ifade etmiş bulunan öncü üyelerinin başlattığı iktisadî savaşımın bir siyasal savaşıma, yani bir sınıf hareketine dönüşmesi, bu bilincin, sınıf ölçeğinde üretilmesiyle olanaklıdır. Ama bu devrimci bilincin, sosyalist bilince yükseltilmesi, sosyalist teorinin yaratılmasıyla olanaklıdır ve bu sosyalist teori, ilkin, sınıfın ister içinden çıksın, ister dışında oluşsun, tüm tarihsel hareketi teorik olarak kavramış bulunan sosyalist teorisyenler tarafından üretilir ve sosyalist bilincin yığınsal üretimi, ancak bundan sonra olanaklı hale gelebilir.

Soruna başka açıdan da yaklaşılabilir. Çok kez yinediğimizden, bizim yazılarımızı okuyan okur için bıkkınlık vereceğini bildiğimiz, Stalin'in Tiflisli kunduracısına ilişkin tahlilini burada yinelemeyelim. Ama proleterleşerek, nesnel olarak işçi sınıfının saflarına katılan birinin, bu sınıfın üyesi olduğu andan itibaren, işçi sınıfının bir üyesi olduğu halde, bilinci bakımından katıldığı yeni sınıfın bilincinde olduğunu her zaman düşünmek olanağı yoktur. O, eskiden bir işlik sahibi ise, yeni çalışmaya başladığı dokuma fabrikasında bir miktar para biriktirmek, yeniden işliğini açmak özlemini taşıdığı sürece; ya da eski bir küçük köylü olarak, şimdi çalıştığı fabrikada bir miktar para biriktirerek toprak satın almak özlemini taşıdığı sürece, nesnel olarak bir işçi olmakla birlikte, öznel olarak hâlâ bir küçük-burjuva bilinci taşımış olur.

Bundan da önemlisi, işçi olarak kalmak ve arkadaşlarıyla birlikte, işgününün kısaltılması, ücretlerin artırılma-

sı ve benzeri konularda savaşıma girişmek üzere sendikaya girdiği zaman, artık öznel olarak, kendi sınıfının bilincine sahiptir ama, bunun sosyalist bir bilinç olduğunu, sınıfsız toplumu kurma ve sınıf egemenliğine son verme anlamında bir bilinç olduğunu henüz söyleyebilmek olanağı yoktur.

Nasıl ki bir insan iradesiyle “ağaç” ya da “kurbağa” olamazsa, *burjuva toplumun* üyesi bir insan, iradesiyle bir kabile reisi ya da kral da olamaz. Ama burjuva toplumun üyesi bir insan, iradesiyle, proleterken burjuva ya da küçük-burjuva olmak isteyebilir, ve az sayıda da olsa olabilir de. Eğer bir proleter, burjuva ya da küçük-burjuva olmak istiyor, nesnel koşulların yardımıyla, burjuva ya da küçük-burjuva olabiliyorsa, o proleter, sınıfı bakımından proleter olduğu zaman bile, kendi sınıfının sınıf bilincine sahip değildir; nesnel durumu ne olursa olsun, onun bilinci, öznel olarak, bir burjuva bilincidir ya da küçük-burjuva bilincidir. Yok, bu aynı proleter, nesnel olarak proleter olduğu gibi, proleter olmaktan kurtulmasının, yalnız kendisinin değil, tüm proleterlerin ve gelecekte proleter olacakların proleter olmaktan kurtulmasının, yalnızca, kendisinin de dahil olduğu sınıfı da ortadan kaldırarak sınıfsız toplumu gerçekleştirmenin, ve bunun gibi, aynı biçimde, sınıf egemenliğine son vermenin gereğini düşünüyor, ve iradesini bu doğrultuda kullanıyorsa, onun bilinci, sosyalizm teorisinde ifadesini bulan bilinçtir, ve o zaman, *onun bilinci, kendi sınıf bilinci haline gelmiş olur*. Ve bu bilinç, aynı zamanda, sınıfın devrimci ideolojisini belirleyen bilinç olduğu için, sınıf bilincinin, devrimci bilincin ta kendisidir.

Aybar'ın kendiliğindenliğinin en büyük tehlikesi şura-dadır ki, o, işçilerin, işçi oldukları için, salt bu nedenle, ekonomik etkenin otomatik sonucu, iradeleri dışında, devrimci bilince, sosyalist bilince varacakları düşüncesindedir. Oysa, Türkiye'nin güncel konumuna bir göz gezdirmek, işçilerin, bırakınız iktisadî konumları gereği ekonomik olarak devrimci olmalarını, eğer faşist ideolojinin etkisi altına çekilebilmişlerse, orada faşist sendikalar kurarak, kendi sınıf düşmanlarına hizmet etmekte duraksamadıklarını görmeye yeter. İşçi sınıfı içerisindeki hasım ideolojik kamplara ayrılarak bölünmenin kaygı verici boyutlara vardığı Türkiye'ye,

ya da Engels'in özellikle vurguladığı gibi, bir işçi aristokrasisinin yaratılabildiği dünkü İngiltere'ye ve bugünkü emperyalist ülkelerin hemen tümüne kabaca bir göz gezdiren birinin, işçilerin, işçi oldukları için, ekonomik konumlarından dolayı, iradeleri dışında, otomatik olarak, özellikle sosyalist bilince ulaştıklarını, ya da kendiliğinden ergeç ulaşacaklarını söyleyebilmesi olanaklı mıdır?

Eğer bir kez daha Aybar'ın yukarıya aldığımız sözlerine dönecek, yani “işçi sınıfının devrimciliği, ... işçi sınıfının üretimde ... işgal ettiği yerden ve sürdürdüğü mücadeleden kaynaklanan, ADETA VAROLUŞÇU ve ancak ona özgü bir niteliktir”, sosyalist teori, ya da bir bilim olarak bilimsel sosyalizm, dolayısıyla sosyalist bilinç, “hiçbir zaman bu sınıfın öz bilinci değildir” sözlerine eğilecek olursak, işçi sınıfının devrimci bilince, işçi olduğu için zorunlu olarak varacağını kabul edeceğimiz gibi, bir bilim olan ve bilim adamları tarafından üretilen sosyalizmin, hiçbir zaman bu sınıfın öz bilinci haline gelemeyeceğini de kabul etmiş oluruz. Hem, kendiliğinden devrimci bilince varılacağı, ve hem de sosyalist teorinin işçi sınıfının “öz” bilinci olmadığı görüşü, işçi sınıfının “devrimci” bilincinden ne anlaşılması gerektiğini pek iyi açıklamaktadır. Ve zaten eski TİP'in genel başkanının, sosyalist “teori”ye ve bilimsel sosyalizmin yapıtlarına olan düşmanlığını bilenler, burada, onun, bu özelliklerinin, pek sinsî bir biçimde gizlenmeye çalışılmış yeni ifadelerini bulmakta güçlük çekmezler.

Şurası bir gerçektir ki, insanlar, içinde buldukları evreni, doğayı, toplumu, doğru olarak tanıdıkça, bu evrenin, doğanın, toplumun, onların zihinlerinde yansımaları, o kadar gerçeğe uygun düşmeye başlamıştır. Ama insanlar, evreni, doğayı, toplumu ve kendilerini, doğru olarak, ancak bilim yoluyla ve bilimle tanıyabilirler. Yani onların, insanlığın ve toplumsal olayların özünü, temel nedenini ve gelişme yasalarını doğru olarak kavrayabilmelerinin temeli bilim ve onun oluşumuna katkıda bulunan ya da aynı işlevi çeşitli yönlerden yerine getiren sanat, edebiyat vb. gibi toplumsal bilinç biçimleridir.

İşçiler ve işçi sınıfı bunun dışında değildir. İşçiler ve işçi sınıfı, bir yandan kendi iradeleri dışında, içinde hareket ettik-

leri toplumsal varlığı oluşturan öğeler olmaya devam ederken, bir yandan da, toplumsal varlığın değişme ve gelişme yasalarını, ancak, bilim sayesinde, özellikle de bilimsel sosyalizm sayesinde öğrenebilirler. Toplumsal varlığın değişme ve gelişme yasalarını bilmeden, toplumun gelişmesini hızlandırmak ve onun ilerlemesini engeleyen, geriletken karşı güçlerin etkisinden kurtarmak olanağı yoktur. Özellikle, egemen sınıflar, toplumun gelişme yasalarını biliyor, işçi sınıfı bilmiyorsa, irademiz dışında oluşan toplumsal varlığımızın kendiliğinden gelişmesini pek büyük ölçüde yavaşlatabilir, geriletebilir, hatta toplumu yıkıma kadar sürükleyebilirler. Devrimci sınıfların içersinde, sınıfsal yapısı gereği, sonuna kadar devrimci olacak olan sınıf, savaşım içersinde bulunduğu hasımlarına karşın, toplumsal gelişme yasalarını bilmiyorsa, ve onun özgün ve özel koşullarını sürekli olarak bulgulamıyor ya da bulgulayamıyorsa, o sınıf, o denli devrimci bilinçten yoksun demektir. Daha kısa bir anlatımla, özünde devrimci olan sınıf, devrimci bilinci, bu bilince, bilimsel bir gelişme sağlayan ve bilimselleştiren bilimsel sosyalizmden alır, onu özümlemeler, soğurur. Bunu yapmadığı zaman, egemen sınıfların pençesi altında ezilen bir oyuncak haline gelir. Aybar'ın işçi sınıfına dayatmak istediği de, özünde bundan başka bir şey değildir.

f) Sosyalist Teori ve Bu Teorinin İşçi Sınıfı Dışında Oluşması

Ne diyordu Aybar? Diyordu ki, "sosyalist teori", dolayısıyla sosyalist bilinç, işçi sınıfının "öz" bilinci olamaz, yani sınıf bilinci olamaz. "Çünkü sınıf bilinci, sınıf yaşamının bir parçasıdır", yani işçi sınıfının kendiliğinden hareketinden, sınıf yaşamından sosyalist teori çıkmayacağına göre, sosyalist teori ve dolayısıyla sosyalist bilinç de, işçi sınıfının sınıf bilinci olamaz. Biz, yukarıda uzun uzadıya bu görüşün yanlışlığını sergiledik. Ama önemli bir noktayı atlayarak.

O da şu: *Cumhuriyet*'teki yazısında, işçi sınıfına, sosyalist bilincin, "sosyal-demokrat siyasal bilinç" in dışardan götürüleceğini söyleyen Lenin'i eleştirerek, işçi sınıfının devrimci bilince, sınıfsal yaşamından kendiliğinden varacağını

söylüyor. Bugün, bize verdiği yanıtta da aynı şeyi söylüyor. Ama *Cumhuriyet*'teki yazısında kapalı bir biçimde ve bize verdiği yanıtta daha açık bir biçimde bir şeyi daha söylüyor: diyor ki, sosyalist teori, işçi sınıfının yaşamından çıkmaz, yani sosyalist teoriyi, işçiler, kendiliğinden hareketleri içersinde oluşturmazlar. Peki bu işçi sınıfının yaşamından çıkmayan sosyalist teori, bilimsel sosyalizm, işçi sınıfına nasıl "aktarılacak"tır? Mademki, hem işçi sınıfının sınıfsal yaşamından çıkmıyor ve hem de işçi sınıfının devrimci savaşımının teorisi, bilimdir, bu teori, bu bilim, işçi sınıfına aktarılacak ise, nasıl aktarılacaktır? "İçeri"den oluşmadığını söylüyor, "dışarı"dan aktarılmasına karşı çıkıyor. Bu, Aybar'ın, özünde sosyalist teoriyi yadsımasından, işçi sınıfı ile onun bilimi arasına, ideolojisi arasına aşılmaz bir duvar çekmek istemesinden başka nedir?

Şimdi, Aybar'ın, "gürültü" kopararak başlattığı tartışma konusunu, yavrusunu yiyen kedi örneği, gene kendisinin nasıl kapadığını görelim:

Aybar'ın bu yeni "tezi"ne göre, sosyalist teori, bilimsel sosyalizm, işçi sınıfının sınıfsal yaşamından doğmaz. Ve gene Aybar'a göre, bilim, nasıl "bilim adamlarının ürünü" ise, bilimsel sosyalizm de, sosyalizmi bilime dönüştüren bilim adamlarının ürünüdür. Oysa, Aybar'ın kendi "tez"ini kanıtlamak için, bize yanıt olarak aktardığı pasajlarda Lenin, aynen şunları yazar: "... sosyalizm teorisi, mülk sahibi sınıfların eğitim görmüş temsilcileri tarafından, aydınlar tarafından geliştirilen, felsefi, tarihsel ve iktisadî teorilerden doğup gelişmiştir. Toplumsal konularıyla, modern bilimsel sosyalizmin kurucuları Marx ve Engels'in kendileri de, burjuva aydın tabakasına mensuptular."²⁸

Şimdi, Lenin'i bu sözlerinden dolayı eleştirerek bunca "gürültü" koparan Aybar diyor ki, "Burjuva aydınların bi-

²⁸ Ne Yapmalı?, s. 43. Daha önceki yazımızda, Marx ve Engels'e göndermeler yaparak vurgulamıştık ki, bunlar, toplumsal kökenleri bakımından burjuva sınıftan gelseler de, proletaryanın ideolojisini benimsedikleri zaman, sınıf değiştirmiş, proletaryanın saflarına katılmış olurlar, dolayısıyla bunlar, sınıf değiştirmiş olacıkları için, artık burjuva ya da küçük-burjuva olarak nitelendirilemezler. Marx ve Engels diyordu ki, "özellikle ideologların, kendilerini tüm tarihsel hareketi teorik olarak kavrama düzeyine ulaştırmış olan kesimi" "proletaryadan yana geçmektedir". ("Komünist Parti Manifestosu", Seçme Yazılar, 1, s. 142.)

linç adını verdikleri olsa olsa, sosyalist teoridir. Bir teori ne kadar önemli olursa olsun, sınıf bilinci demek değildir; çünkü sınıf bilinci, sınıfın yaşamının bir parçasıdır. Elbet sosyalist teori güncel eylemin yarına ışık tutarak yönelmesine yardımcı olur. Ama sosyalist teori işçilerin sosyal pratiğine geçmedikçe, yani işçilerce örgütlü eylem içinde özümlemedikçe, etkisiz kalmaya mahkumdur.” (s. 168.)

Birincisi: Sosyalist teori, bilimsel sosyalizm, Aybar'ın yeni açıklamalarından anlıyoruz ki, işçi sınıfının kendiliğinden hareketinden doğan bir bilinç biçimi değildir. Ve şunu da anlıyoruz ki, sosyalist teori, ne denli önemli olursa olsun, “işçilerin sosyal pratiğine geçmedikçe”, etkisiz kalmaya mahkumdur, yani —bizim sözcüklerimizle söylersek— gerçeklik kazanması olanaksızdır. Günaydın! Bir yıldır bilinç konusunda tartışma konusu yaptığımız neydi ve şimdi ne söylüyorsunuz? İşçi sınıfı, devrimci bilince, kendi sınıf yaşamından varır, işçi sınıfının devrimci bilinci, bu sınıfın dışında oluşmaz demiyor muydunuz? “Sosyalist teori”, işçi sınıfının yaşamının dışında oluşur, ve bu nedenle, onun sınıf bilinci değildir diyen de siz değil misiniz? Ve şimdi, sosyalist teorisinin, işçilerin sosyal pratiğine geçmedikçe, işçiler tarafından örgütlü eylem içersinde özümlemedikçe, gerçeklik kazanamayacağını söylemiyor musunuz? İşçi sınıfının kendiliğinden hareketi içersinde, yani yaşamının bir parçası olmadığı için işçi sınıfının “öz” bilinci saymadığınız sosyalist teori, bir bilim olan ve bilim adamlarının ürünü olduğunu söylediğiniz bilimsel sosyalizm ya da bilimsel bir teori olan sosyalizm teorisi, işçiler tarafından değil bilim adamları tarafından üretildiğine göre, işçi sınıfının tarihsel görevi, bu teoriye gerçeklik kazandırmak zorunluluğunda kendini ifade ediyorsa, o, bu teoriyi nasıl edinecektir? Öğrenerek edinmeyecek midir? Ve bir bilgi, bir bilim olan bu teoriyi öğrenmek demek, ona, sosyalist teorisinin, sosyalist bilincin dışardan götürülmesi demek değil midir?

İkincisi: Aybar, sosyalist teorisinin işçi sınıfı tarafından özümlemedikçe, gerçeklik kazanamayacağını (kendi deyişiyle “etkisiz kalacağını”) söylediği sözlere, şunu da ekler: “Sosyalist teorisinin pratik içinde özümlemesi, ... yatay bir örgütle olanaklıdır.” (s. 168.) Yani, Aybar'ın tüm eleştirisi,

gelmiş şu noktaya dayanmıştır: işçi sınıfının sosyalist teoriye gerçeklik kazandırması, yani onu yaşama geçirmesi, örgütün *biçimine* bağlıdır, bu örgütün biçimi ise, “dikey” değil, “yatay” olmalıdır. İşçi sınıfının devrimci varlığından dolayı ama onun dışında oluşan sosyalist teorisinin, sosyalist bilincin, bu sınıfa götürülmesini *şimdi* bir zorunluluk olarak kabul ettiği açıktır. Ama bilinç götürme eleştirisini, en sonu şuna dönüştürür: sosyalist bilinci, işçiler, örgütlü eylem içinde özümlemler, pratik içinde özümlemler. Aybar'a göre, *şimdi*, bu bilgi olan, bu bilim olan bilinç biçimini, işçiler (“öğrenir” demiyor özellikle), pratikte özümlemler. Nasıl ifade ederse etsin, işçi sınıfının yaşamının dışında yaratılan bu teori, işçi sınıfı tarafından özümlemeye ne olur? Onun bilinci haline gelmez mi? Ve sınıfın ideolojisini belirleyen bir teori olduğu için de, sınıfın devrimci bilinci haline gelmiş olmaz mı?

Daha yukarda da aktardığımız gibi, Engels, “işçilerin TEORİK anlayışı (kavrayışı) olmasaydı, onlar, bu bilimsel sosyalizmi, hiçbir zaman özümlemiş oldukları derecede özümlemezlerdi” derken, kuşkusuz, işçilerin, sosyalist teoriyi öğrenerek ideolojik bilince vardıklarını da söylemekteydi. Ve işçiler, bilimsel sosyalizmi, eylem içersinde ve örgütlü eylem içersinde, kuşkusuz, daha büyük ölçüde ve daha büyük bir kavrayışla özümlemler, ama teorisinin özümlemesi, ancak onun *öğrenilmesiyle* olanaklıdır. Sosyalizm nasıl bir bilim haline geldiğinden bu yana, daha büyük ölçüde incelenmesi, araştırılması gerekli hale geldiyse, o denli de öğrenilmesi gerekli hale gelmiştir. İşçiler, sosyalist teoriyi, bilimsel sosyalizmi, öğrenerek kavrarlar, özümlemler; pratik içersinde, devrimci eylem içersinde, daha yığınsal biçimde, daha büyük bir hızla özümlemler. İşçilerin, bilimsel sosyalizmi özümlemesi ise, onların sınıfın devrimci ideolojisinin *bilincine varmaları* demektir.

Lenin, daha önce de aktardığımız gibi şunları yazıyordu: “Sosyal-demokrasinin görevi, kendiliğinden gelme işçi hareketine belirli sosyalist ülküleri getirmek, ... bu kendiliğinden gelme hareketi, devrimci partinin eylemleriyle yok edilemez bir bütün içersinde eritip kaynaştırmaktır.”²⁷

²⁷ V. İ. Lenin, *Collected Works*, vol. 4, s. 217.

Lenin'in yöntemini "kepaze yöntem" olarak niteleyen Aybar, dönüp dolaşır ve şunu söyler: "... sosyalist teori, işçilerin sosyal pratiğine geçmedikçe, yani işçilerce örgütlü eylem içinde özümlemedikçe, etkisiz kalmaya mahkûmdur." (s. 168.)

Okur, "kepaze yöntem" in hangisi olduğunu şimdi pek iyi anlıyor. Anlıyor, çünkü: İşçi sınıfının "öz" bilinci, sınıf bilinci, devrimci bilinci, onun sınıfsal yaşamından oluşur, onun dışında oluşmaz diyen sen — "sosyalist teori", sınıfın yaşamından, kendiliğinden hareketinden doğmaz, onu bilim adamı üretir diyen gene sen. Devrimci bilincin, sınıfa dışardan götürülemeyeceğini, sınıfın yaşamından, üretimdeki yerinden doğacağını söyleyen sen — onun dışında oluştuğunu, bilim adamları tarafından üretildiğini söylediğin "sosyalist teori"yi, işçi sınıfı özümleyen diyen gene sen.

Sosyalizm teorisinin, işçi sınıfının kendiliğinden gelme hareketinin dışında oluştuğunu, tarihsel olarak birikmiş, felsefi, tarihsel ve iktisadi teorilerden doğup geliştiğini, tüm tarihsel hareketi teorik olarak kavrama düzeyine ulaşmış aydınlar ya da bilim adamları tarafından oluşturulduğunu söyleyen Lenin'i, bu tahlillerinden dolayı eleştiren — eleştiren ne sözcük, anti-marksist olarak niteleyen — sen — sosyalist teorinin işçi sınıfının kendiliğinden hareketi dışında oluştuğunu, onu bilim adamlarının ürettiğini de söyleyen gene sen.

Sosyalist teorinin, işçi sınıfına dışardan getirileceğini söyleyen Lenin'i, bu tahlilinden dolayı anti-marksistlikle suçlayan sen — işçi sınıfının kendiliğinden hareketi dışında bilim adamları tarafından oluşturulduğunu söylediğin sosyalist teorinin işçi sınıfı tarafından özümleleneceğini söyleyen gene sen. Sosyalist teorinin işçi sınıfının devrimci bilinci olmadığını söyleyen sen — işçi sınıfının, sosyalist teoriyi, ancak özümleyerek ona gerçeklik kazandıracağını söyleyen gene sen.

Doğaldır ki, normal bir "insan"ın işi olmayan bu saçmalıklara bakıldığında, "muarızımız", mesleği veteriner hekim olan beni hiç mi hiç ilgilendirmemektedir. Onunla ilgileneşimiz, kuşkusuz, marksizm adına anti-marksizm yapmasıdır, bizi ilgilendiren de yalnızca bu yönüdür.

Genel olarak bilinç konusunda, işçi sınıfının kendiliğinden, iradesi dışında sosyalist bilince varıp varmadığı konusunda söyleyeceklerimizin, aslında burada bitmesi gerekirdi. Ama Aybar'ın ilginç bir yöntemi daha var. Bir yandan, sizin yanıtınızın, bir "metinler koleksiyonu" olduğunu söyler — ki doğrudur, Marx dedi, Lenin dedi denilen bir yazıya, Aybar'ın yazısına, ancak hem yazarın aktardığı metinlerin, hem de Marx, Engels ve Lenin'in düşüncelerini açıklayan metinlerin geniş ölçüde aktarılmasıyla bir yanıt verebilirdi —, bir yandan da, özsel içeriği bakımından konuyu uzatmaktan ve dağıtmaktan başka bir anlam taşımayan bir alıntısına değinmediğimiz için, "metinlere meraklı yazar, Lenin'in istenççiliğini vurgulayan bir alıntımızdan hiç söz etmemiş" (s. 172) diyerek, bizi, daha fazla ayrıntılarla uğraştırmaya zorlar. Zılgıtı yediği konulardan *hiç birine* yanıt verme dürüstlüğü göstermeyen Aybar, Lenin'in devrimde iradeye ağırlık verdiğine ilişkin iddiasını yanıtladığımız halde, "bir" alıntıya değinmediğimiz için, bizi, aynı konuda yeniden tartışmaya zorlar. Okurun, yanlış anlamamasına fırsat vermemek için, bu alıntı üzerinde durmalıyız.

Kuşku yok ki, Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin kurulması, bu ülkede her şeyden önce köylülüğün ağır basması nedeniyle, çeşitli sorunları da birlikte getirdi. Geri bir ülke olan Rusya ile Batı Avrupa'nın ilerlemiş ülkeleri arasında çok büyük farklar olduğunu belirten Lenin, 1920'de şunları ekliyordu: "... proletarya devriminin, ileri ülkelerin en azından birinde zaferinden hemen sonra, pek olasıdır ki, ... Rusya örnek bir ülke olmaktan çıkacak, ("Sovyet" ve sosyalist anlamda) bir kez daha geri bir ülke durumuna gelecektir."²⁸ Sovyetler Birliği'nin örnek ve ileri ülke olması, kuşku yok ki, temel iktisadi gelişme düzeyi bakımından, Batı Avrupa'nın gelişmiş ülkelerine göre ileri olmasında değil, devrim yapmış ve emperyalist zincirin pek önemli bir halkasını koparmış, "sosyalist anlamda" ileri bir ülke olmasındadır.

²⁸ V. İ. Lenin, "Sol" Komünizm, Bir Çocukluk Hastalığı, Ankara 1978, s. 8.

İkinci, ve bunun kadar önemli bir sorun da, devrimin sosyalist niteliğine karşılık, demokratik devrimi (burjuva devrimi) en büyük ölçüde gerçekleştirmek göreviyle karşı karşıya kalmış olmasıdır. Benim 1970'lerde, bir bakıma henüz anlamamış olduğum bir şeydi bu: Ekim Devriminden yıllarca sonra, şu şu yıllarda ve şu şu bölgelerde, demokratik devrimin gerçekleştirilmiş olmasını, Ekim Devriminin "sosyalist" niteliğiyle açıklayamamak. Bu, kimi burjuva demokratik devrimlerin, bazı alanlarda ve konularda sosyalist devrimin yapması gereken şeyleri yaparken, demokratik devrimin özelliği saymak gibi yanlış bir sonuca yol açıyordu. Bugün, pratikte olduğu kadar, teorik olarak da, benim için sorun pek iyi açıklığa kavuşmuştur ki, burjuva demokratik devrimler, kimi alanlarda ve konularda, demokratik devrimi sonuna dek götürmeyi başaramadığı gibi, kimi alanlarda ve konularda, sosyalist devrimin görevlerini yapmak gibi bir durumla da karşılaşmışlardır. Bunun gibi Ekim Sosyalist Devrimi, özellikle geri bir ülke olan Rusya'da, kırsal alanda, demokratik devrimi (burjuva devrimi) sonuna dek götürmek durumunda kalmıştır, yani sosyalist devrim, pek geniş bir alanda demokratik devrimi tamamlamıştır. Lenin, 1921'de, köylülerin, devrimden, işçi sınıfına oranla daha kazançlı çıktıklarını söylerken şunları ekliyordu: "Bundan şüphe edilemez. Teorik bakımdan, besbelli ki, bu, devrimimizin belli bir dereceye kadar bir burjuva devrimi olduğunu göstermektedir. Kautsky bize karşı bu iddida bulunduğumuz zaman gülmüştük."²⁹

Köylülüğün ağır bastığı bir ülkede, birincisi, devrim döneminde, köylülüğün ittifakının sağlanması ve ikincisi, sosyalizmin kuruluşu döneminde köylülüğün desteğinin sağlanması, şu marksist ilkelere dayanmaktaydı: birincisi, "köylü savaşı"nın işçi sınıfı hareketiyle birleştirilmesinin somut koşullarının ortaya çıkması; ikincisi, köylü ailelerin topraklarının zoralmı yoluyla toplumsallaştırılması değil, kooperatifler kurarak kendiliğinden ekonomik bir yolla bu kooperatiflere katılmasını özendirecek önlemlerin alınması (Marx). Bu marksist ilkeleri görmemezlikten gelen biri, ne Ekim Devriminde, köylülükle ittifak sorununu kavrayabilir, ve ne

de bir sosyalist devrim olan Ekim Devriminden sonra, kırsal alanlarda, planlanan süreler içerisinde, demokratik devrimin tamamlanmasının anlamı.

Bu kısa açıklamamızdan sonra, Aybar'ın, Lenin'in, devrimde, devrimin nesnel koşullarına değil iradeye ağırlık verdiğine ilişkin olduğunu ileri sürdüğü Lenin alıntısına değinebiliriz. Aybar der ki, "Efendim Ekim devrimine yöneltilen eleştirileri ve bunlar arasında Rusya'da sosyalizmi kurmak için üretici güçlerin gerekli gelişim düzeyine gelmediği hakkındaki eleştirileri yanıtlarken Lenin şöyle diyor: 'Eğer sosyalizmi kurmak için, belirli bir kültür düzeyine ulaşmak gerekiyorsa (...) neden devrimci bir atılımla bu belirli düzeyin önkoşullarını önce ele geçirip, sonra işçi ve köylü iktidarına dayanarak, ve Sovyet rejiminden güç alarak, öteki halklara yetişmek için harekete geçmeyelim? ...?'" (s. 172-173.)

Lenin'in "Devrimimiz — N. Suhanov'un Notları Üzerine" adlı yazısından alınan ve daha da uzatılan bu pasajın tümünü buraya aktarmıyorum. Dileyen okur, Aybar'ın aldığı pasajı da içeren yazının tümünü —hadı "reklam"ımızı bir kez daha yapalım— *Sol Yayınları*'nda yayınlanan *Marx-Engels-Marksizm*, s. 542-546'da okuyabilir, ve konuyu, daha iyi anlaması için okuması da gerekir. Çünkü, Lenin'in yazısını, Aybar'ın yorumladığı gibi, devrimin nesnel koşullarının yadsınması ve iradeye ağırlık vermesi olarak anlayabilmesi için, Lenin'in bu yazısında eleştirdiği ve kendilerine "marksist" diyen "reformist"lerin, "küçük-burjuva demokrat"ların kendisi değil, ancak onların bir *karikatürü* olmak gerek.

Çünkü Lenin, bu yazısında, devrimin nesnel koşullarının bulunmadığını kesenkes söylemiyor, aksine, "sosyalizmin nesnel ekonomik öncüllerinin" Rusya'da "bulunmadığı iddiasının son derece basmakalıp" bir iddia olduğunu vurguluyor: "Hepsi kendilerine marksist diyorlar, ama marksizm anlayışları çekilmez bir biçimde bilgiççedir. Marksizmde belirleyici olan şeyi, yani onun devrimci diyalektiğini hiç anlayamamışlardır." "... marksist düşünceleri kavramalarındaki kesin yeteneksizlikleridir."³⁰ Çünkü onlar, birincisi,

²⁹ *İşçi Sınıfı ve Köylülük*, Ankara 1977, s. 487.

³⁰ V. İ. Lenin, *Marx-Engels-Marksizm*, s. 544 ve 542-543.

“Birinci Emperyalist Dünya Savaşı ile bağlantılı olan devrim”i ve bu savaş sırasında “yaratılan devrimci durum gibi bir durum içinde kendini bulan halk”ın özel durumunu gözönüne almamışlardır; ve ikincisi, dünya tarihinin gelişmesi genel yasalar izlerken, bu gelişme dönemlerinin ya bu gelişmenin biçiminde ya da sırasında, ayırıcı özellikler gösterebileceğini kavrayamamışlardır. “Örneğin, Rusya, bu uygar ülkeler ile, bu savaşın, ilk kez, kesinlikle uygarlık yürüncesine soktuğu ülkeler arasındaki, yani tüm Doğulu, Avrupalı-olmayan ülkeler arasındaki SINIR ÇİZGİSİ üzerinde durduğuna göre, bazı ayırıcı özellikler gösterebildiği ve gerçekten de göstermek zorunda olduğu, akıllarına bile gelmemektedir; bu özellikler, dünya gelişmesinin genel çizgisine uygun olmakla birlikte, Rusya devrimini, Batı Avrupa ülkelerinininkinden ayırır ve devrim, Doğu ülkelerine doğru ilerledikçe, bazı kısmî yenilikler getirir.”³¹ Açıktır ki, burada, “sosyalizmin nesnel ekonomik öncüllerinin” Rusya’da bulunmadığı iddiasının “son derece basmakalıp” bir iddia olduğu vurgulanmakta, devrimin nesnel koşullarının, Batı Avrupa ülkelerinin devriminden bazı ayırıcı özellikler gösterdiği belirtilmektedir. Bir başka deyişle, devrimin nesnel koşullarının varlığı yadsınmamakta, bu nesnel koşulların, basmakalıp bir biçimde, Batı Avrupa ülkelerine göre ele alınması, “geçmişin kölece taklidi” olarak nitelendirilmektedir.

Aybar’ın anlayamadığı ve hiçbir zaman da anlayamayacağı şey, savaşın yarattığı yeni durum ve devrimin, Batı Avrupa ülkelerinden Doğuya kayması ve bu iki ülkeler topluluğu arasında sınır çizgisini oluşturan Rusya’da, gelişmenin biçiminde ya da sırasında ortaya çıkan özel özelliklerdir. Devrimin nesnel koşulları ortaya çıktığında, “köylü savaşı”nın işçi hareketiyle birleştirilmesinin başarılması olanakları ortaya çıktığında, ne yapılmalıydı? “Tüm İkinci Enternasyonal kahramanları” yani burjuvaziden değil kopmak, sapmaktan bile korkan reformistler, şu yaygarayı koparmışlardır: “Rusya’nın üretici güçlerinin gelişmesi sosyalizmi olanaklı kılacak düzeye ulaşmamıştır.”³² Peki, o gün, üretici güçlerin sosyalizmi olanaklı kılacak düzeye ulaştığı

ülkeler yok muydu? Vardı, ama o ülkelerde devrim olmadı. Ve bugün yok mu? Hâlâ, o gün bu düzeye ulaşmış ülkelerde, devrim buzdolabındadır, ve devrim, tam da bu ülkelerin merkezinde değil, yörüngesinde ortaya çıkmaktadır. Neden? Çünkü, üretici güçlerin gelişme düzeyi, tek başına bu devrimci durumu belirlemez. Çünkü, devrim çağı, “üretici güçlerin gelişme düzeyi” tarafından değil, üretim ilişkilerinin üretici güçlerin engeli haline gelmesiyle başlar. Nitekim, devrimler, emperyalist dünya sisteminde, metropollerden bağımlı ve yarı-bağımlı ülkelere doğru kaydysa, üretici güçlerin gelişme düzeyi bağımlı ve yarı-bağımlı ülkelere daha yüksek duruma geldiği için değil, üretim ilişkilerinin üretici güçlerin gelişmesinin engeli haline, bağımlı ve yarı-bağımlı ülkelere geldiği içindir. Çünkü, emperyalist sistem ve dolayısıyla emperyalist sömürü, metropolde, mevcut üretim ilişkilerinin üretici güçlerin engeli haline gelmesini ve dolayısıyla üretici güçlerin üretim ilişkileriyle çatışmasını ertelemenin olanağını sağlarken; aynı emperyalist sömürü, bağımlı ve yarı-bağımlı ülkelere, üretici güçlerin üretim ilişkileriyle çatışmasını önceleemektedir. (Bu konuda ayrıntılı bilgi için, okur, *Ülke*, n° 7, s. 139-142’deki satırlarıma bakabilir.) Kapitalist üretim tarzı, henüz üretici güçlerin gelişme biçimiyken, aynı üretim tarzı, bağımlı ve yarı-bağımlı ülkede, emperyalizme bağımlılığı nedeniyle, emperyalist sömürü nedeniyle, üretici güçlerin gelişmesinin engeli haline gelmektedir.

Bunun gibi, üretici güçlerin, mevcut üretim ilişkileriyle çatışmaya girdiği yerde, —ki bu, savaşın yarattığı yeni koşullarda ve gelişmenin biçiminde ve sırasında özel durumların ortaya çıktığı Rusya’da— devrimin nesnel koşulları da ortaya çıkmış bulunuyordu. Ve bu durum, işçi sınıfı hareketiyle “köylü savaşı”nın birleştirilmesini olanaklı kıldığı için, sosyalist devrim, bu ülkede, pek büyük ölçüde demokratik devrimin görevlerini yerine getirerek, sosyalizme doğru ilerlemenin koşullarını da, bizzat yarattı. Devrimci diyalektiği anlayamayan biri, bütün bunları, devrimin nesnel koşullarının yadsınması olarak anlayabilir ve ileri sürebilir. Ve gene devrimci diyalektiği anlayamayan biri, ancak, Napolyon’un bir sözünü aldı diye, onu, “Napoleonvari bir yak-

³¹ Aynı yapıt, s. 544. (Büyük harfle vurgulama benim.)

³² Aynı yapıt, s. 544.

laşım"da bulunmakla suçlayabilir.

Batı Avrupa ülkelerine göre, özellikle tarımın geri olduğu Rusya'da, kuşku yok ki, sosyalist devrimin yapılmış olması, sosyalizmin kuruluşunda karşılaşılan sorunların çözümünde, pratikte yeni ve özel sorunlar ortaya çıkarmış, burjuvaziye ödünler verilmesinin zorunluluğunu da birlikte getirmiştir. Brest Litovsk barışı gibi, NEP (Yeni Ekonomi Politikası) gibi. Ama bunlar, bu ülkede sosyalizmin kurulmadığını, kurulamayacağını değil, Batı Avrupa ülkelerinde, bu ülkelerin birinde, proletaryanın utkusundan hemen sonra, *sosyalist* bir ülke olması anlamında, Sovyetler Birliği'nin daha geri bir ülke durumunda kalacağını ortaya koyar. Lenin'in "*Sol*" *Komünizm*'de vurguladığı bu hususun gözden uzak tutulmaması gerekir. Ama, Lenin'in ve Ekim Devriminin, kendilerine "marksist" diyen muarızları, Sovyetler Birliği'nin özellikle tarımsal alanda geri bir ülke olması dolayısıyla karşılaştıkları güçlükleri, devrimin, Rusya'da değil, Batı Avrupa'nın gelişmiş ülkelerinde olması gerektiğini bu yüzden yineler dururlar ve Aybar da, bu "muarızlar" topluluğunun bir üyesi durumundadır. Bu, ancak Batı Avrupa'nın gelişmiş ülkelerinde ve bugün Birleşik Devletler'de sosyalizmin kurulmasının ekonomik koşulları vardır, diğer ülkelerde sosyalizm kurulamaz demekten başka bir anlama gelmez. Devrimin nesnel koşulları yerine, "üretici güçlerin gelişme düzeyi"ni koyan bu teorinin, emperyalizme hizmet eden bir teori olduğu, tüm Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerinde devrimin yadsınmasını olurlayan bir teori olduğu açık değil midir?

VI. ENGELS, MANİFESTO'NUN FRANSIYZCA ÇEVİRİLERİNDEN HERHANGİ BİRİNİ GÖZDEN GEÇİRMEMİŞTİR

Aybar'ın *Komünist Parti Manifestosu*'nun eski bir Fransızca baskısından çevirdiği tümcede yer alan "*spontané*" sözcüğünün, daha sonraki Fransızca çevirilerde "*autonome*" olarak değiştirildiğini, esasen Almanca özgün metinde "*Selbständige*" olan bu sözcüğün, Engels tarafından gözden geçirildiği için ikinci bir özgün metin, hiç olmazsa otomite metin sayılması gereken İngilizcede, "*independent*" olarak karşılandığını yazmış, bugün, artık, bu sözcüğün "*spontané*"

karşılığı olarak "kendiliğinden" sözcüğüyle çevrilmesinin yanlış olacağını belirtmiştik. Bu sözlerimiz, Aybar'ı pek öfkelenirmiş ve o ölçüde de pek keyiflendirmişe benziyor. Öfkelenirmiş, dil bilip bilmediğimizi sergileme hevesine kapılmış; keyiflendirmiş, çünkü, biz, daha önceki yazımızda, "Esasen Fransızca çevirinin Marx ya da Engels tarafından gözden geçirilmemiş olması, hatta Fransızca baskıya önsöz bile yazmamış olmaları, bu çeviri yanlışlığından onları sorumlu tutmaya, ya da daha sonra düzeltilmiş olan bu çeviri yanlışlığını onlara maletmeye kimsenin hakkı olmadığını tanıtıdır." (*Ülke*, n° 5, s. 27) tümcemizdeki olgulara ilişkin "yanlış"larımızı ("yanlış" olup olmadığını aşağıda belirteceğiz) sergilemek olanağına kavuşmuştur.

Aybar'ın bize yanıtında eksik bir şey kalmaması için, konuya ilişkin pasajı buraya aktarmakta yarar var: "Yazarın, Manifesto'nun çevirisinin, Marx ve Engels tarafından gözden geçirilmemiş olduğu hakkındaki idialarını doğru olarak kabul etmek olanaksızdır. Bu da gene dil konusunda koltuk değneği ile yürümesinden ileri geliyor. Çünkü gerek Marx, gerek Engels Manifesto'nun Fransızca çevirilerinden haberliydiler. Birlikte imzaladıkları 24 Haziran 1872 günlü önsözde ilk Fransızca çevirinin 1848 ayaklanmasından biraz önce yayınlandığını; bir ikincisinin Sosyalist adlı dergide çıktığını; bir yenisinin de hazırlandığını yazmışlardı. Bu çevirileri okumadıkları nasıl iddia edilebilir ki, Marx'da, Engels de yayınlanan eserlerini, hangi dilde olursa olsun, yakından izlerlerdi. Engels 1 Mayıs 1890 tarihli önsözde, Manifesto'nun Ermenice çevirisinin İstanbul'da yayınlanmak istendiğinden, ama matbaacının basmaya yanaşmadığından bile söz eder. Ayrıca, Paris'te Sosyalist Dergisinde yayınlanan yeni çevirinin şimdiye dek yayınlanan Fransızca çevirilerin en iyisi olduğunu yazar. Engels'in en iyisidir dediği çeviride, proletaryanın hareketi koca çoğunluğun "*spontané*" (kendiliğinden) hareket[i] olarak nitelenmiştir. Ama işin daha eğlenceli yanı, Editions Sociales'in 1947 baskısında yayıncıların notu olarak belirtilen bölümde şöyle denmiş olmasıdır: 'Komünist Parti Manifestosu'nun bu baskısına, Almanca aslına göre tekrar gözden geçirilmiş olan Laura Lafargue'nin çevirisi esas olmuştur. Bu çeviri, Jules Gue-

das'ın Sosyalist'inde yayınlanmış ve Engels tarafından gözden geçirilmişti.' Laura Lafargue'nin Marx'ın öz kızı olduğunu söylersek işin daha da zevkine varacaksınız. Felek kimseyi baytar yazanın durumuna düşürmesin..." (s. 160-161.) Daha yukarda da, yazısının özünü, işçi sınıfının "kendiliğinden" hareketine dayandıran Aybar, kendiliğindenlik konusuna yer vermemizi, tartışma konusunun saptırılması olarak niteledikten sonra şöyle der: "Bu gibi oyunların üstüne üstüne gidip, MASKELELERİNİ indirmesek bu skolas-tik tartışmalar sürüp gidecektir." (s. 157.)

Evet. Aybar sözcüğün tam anlamıyla "keyfe gelmiş" yazıyor. Çünkü:

Bir: Aybar diyor ki, "gerek Marx, gerek Engels Manifesto'nun Fransızca çevirilerinden haberliydim". Biz, habersiz olduklarını söylemedik ve böyle bir şey yazmadık. "Esasen Fransızca çevirinin Marx ve Engels tarafından gözden geçirilmemiş" olduğunu yazdık. Yayın dilinden azıcık anlayan okur bilir ki, bir çevirinin gözden geçirilmesi demek, yayınlanmadan önce ve kusurların giderilmesi amacıyla düzeltilmesi demektir. Okur anımsasın ki, gerek *Manifesto*'yu ve gerek *Manifesto*'ya yazılan önsözleri iki kez (biri "*Komünist Manifesto*'nun Doğuşu'nda ve öteki *Seçme Yapıtlar*, 1'de) yayınlayan yayınevinin yönetmeniyim; yalnızca bu görevim dolayısıyla gerek *Manifesto*'yu ve gerek önsözleri, sanırım, çok az insan benim okuduğum sayıda okumuştur. Marx ve Engels'in, özellikle *Manifesto*'nun hangi çevirilerini gördüğünü, hangilerini görmediklerini, konuyla biraz ilgilenen okur da bilir. Ama bir çevirinin, yayınlanmadan önce gözden geçirilmesi ayrı bir şey, yayımlandıktan sonra görülmesi, ve bu çeviri hakkında bazan değerlendirilmelerde bulunulması ayrı bir şeydir.

İki: Marx ve Engels'in, Fransızca çeviriye gözden geçirdiklerine ilişkin, Marx ve Engels'in önsözlerinde hiçbir not olmadığı gibi, Fransızca baskılarından herhangi birine de önsöz yazmamışlardır. Engels'in *Le Socialist*'te (Paris 1885) yayınlanan Laura Lafargue'in çevirisinin, Fransızca çeviriler içersinde, "o güne kadar çıkmış olanların en iyisi" olduğunu yazdığı bilinir.³³ Ama, Engels, "1888 İngilizce Baskıya Önsöz"de, *Manifesto*'nun yayınlanmakta olan İngilizce

çevirisi için şunu da yazar: "Bu çeviri, ... Mr. Samuel Moore tarafından yapılmıştır. Bu çeviriye BİRLİKTE GÖZDEN GEÇİRDİK..."³⁴ Veya, Lafargue'un Fransızca çevirisi için, "bu, o güne kadar çıkmış olanların en iyisidir" dediği önsözde, hemen birkaç paragraf sonra, İngilizce çevirilerden söz açtığı yerde şunları da yazar: "... nihayet ASLINA UYGUN bir çeviri 1888 yılında çıktı. Bu çeviri, dostum Samuel Moore tarafından yapılmıştı ve BASKIYA GÖNDERİLMEYEN ÖNCE ÜZERİNDEN BİRLİKTE BİR KEZ DAHA GEÇTİK."³⁵ Buradan çıkarılacak üç sonuç şudur ki, birincisi, Engels, gözden geçirdiği çevirileri yineleyerek belirtmektedir, ama Fransızca çevirisi için böyle bir şey söylemez. İkincisi, Fransızca çevirinin, bugüne kadar çıkanların en iyisi olduğunu söylemiş, ama İngilizcesi için olduğu gibi, "aslına uygun bir çeviri" olduğunu söylememiştir. Unutulmasın ki, 1872'de, New York'ta *Le Socialist*'te yayınlanan Fransızca çeviri, *Manifesto*'nun üçüncü bölümünü içermiyordu. 1885'te, Paris'te, Fransız İşçi Partisinin haftalık organı *Le Socialist*'te yayınlanan çevirinin, Fransızca çevirilerin en iyisi sayılmasını, her şeyden önce, bir de bu bakımdan ele almak gerekir. Üçüncüsü, Engels'in vurguladığı şu noktayı gözönünde bulundurmamak gerekir: o da, İngilizce çevirisinin "aslına uygun bir çeviri" olduğu, ve dolayısıyla, otorite metin sayılması gerektiğidir.

Üç: Aybar, *Manifesto*'nun 1947 Editions Sociales baskısında, yayıncıların, bir notu bulunduğunu, ve bu notta, *Sosyalist*'te yayınlanan Laura Lafargue'in çevirisinin, "Engels tarafından gözden geçirildiği'nin yazıldığını söylüyor. Kendisinin, sözkonusu tümceyi ise, *Manifesto*'nun, Editions Sociales 1947'den değil, Rieder 1925, baskısından yaptığını buraya ekleyelim. Bizim elimizde, Editions Sociales'in 1947 baskısı yok, olasıdır ki, bu baskıda, böyle bir ifade vardır. Ama bu neyi değiştirir? Çünkü:

(1) *Manifesto*'nun Editions Sociales, Paris 1960 baskısında "Yayıncının Notu" başlığı altında şu ifadeler yer alır: "Fransız İşçi Partisi, bir haftalık gazeteye sahip olduğu zaman, daha ilk sayısında (29 Ağustos 1885), *Manifesto*'nun

³³ "1890 Almanca Baskıya Önsöz", *Komünist Manifesto*'nun Doğuşu, Ankara 1976, s. 176.

³⁴ Aynı yapıt, s. 174.

³⁵ Aynı yapıt, s. 176.

metnini yayınladı. Çeviriyi Laura Lafargue yapmıştı, ve bu, ona bazı mülâhazalara (*remarques*) karşın, Engels'in övgülerini (*compliments*) kazandırmıştı. Birçok ayrı nedenden ötürü, bu çevirinin kitapçık halinde yayını FARKLIYDI..." Ve hemen aşağıda da şöyle yazılıdır: "1948'den beri, bütün yayınlarımızın metnini oluşturan, titizlikle GÖZDEN GEÇİRİLMİŞ ve SIK SIK İYİLEŞTİRİLMİŞ OLAN Laura Lafargue'in çevirisidir."³⁶

(2) Elimizde, *Manifesto*'nun, gene Editions Sociales tarafından yayınlanan 1976 baskısı da var. Burada, Fransız İşçi Partisinin haftalık gazetesi *Le Socialiste*'te (1885'te) yayınlanan çevirinin, Laura Lafargue'a ait olduğu ve dipnotta, "bu çevirinin Engels'in güvencesine sahip olduğu" belirtilmekle birlikte, şu tümce de yer alır: "Laura Lafargue çevirisi birçok kez DÜZELTİLDİ ve İYİLEŞTİRİLDİ. ... Bu baskı için de gözden geçirildi."³⁷

İki noktayı daha belirtelim: Laura Lafargue'in çevirisi o denli düzeltilmiş ve gözden geçirilmiştir ki, çevirilerin başında, "çeviren" olarak adı yer almamakta, ancak içerde, yayıncının notu içersinde, ve yukarda belirttiğimiz açıklamalar arasında belirtilmektedir. İkincisi, bizim, sözünü ettiğimiz 1960 baskısında, tartışma konusu tümcede, sözcük "*spontané*"dir, bunu, daha önceki yazımızda belirtmiştik; 1976 baskısında ise, "*spontané*" sözcüğü, "*autonome*" olarak düzeltilmiştir, bunu da bir önceki yazımızda belirtmiştik.

Açıktır ki, Engels'in, Laura Lafargue'in çevirisi için, "bu, o güne kadar çıkmış olanların en iyisidir" demekle birlikte, bu çeviri, sürekli olarak "düzeltilerek", "iyileştirilerek" "gözden geçirilmekte"dir. Esasen, Marx ve Engels'in *gözden geçirdiği* çeviriler, otorite metinler sayılır ve bu çeviriler, istenildiği zaman, isteyen tarafından değiştirilmezler, değiştirilemezler. Eğer değiştirilecek olursa, o zaman, bu bir dipnot ile belirtilir, belirtilmesi zorunludur. Nitekim Engels, *Kapital*'in birinci cildinin İngilizce çevirisini gözden geçirdiği için, bu çeviri metin, otorite metin sayılır, değiştirilmez. Moskova son baskılarında, iki yerde çeviri değişikliği yapılmış,

ve bu husus, yayıncılar tarafından not düşülerek, belirtilmiştir. Fransızca metinde, yapılan düzeltme ve iyileştirmelerin hiç biri belirtilmediği gibi, önce "*spontané*" olan sözcüğün "*autonome*" olarak değiştirildiği yerde de böyle bir not yoktur, çünkü, bu çeviri, Engels tarafından *gözden geçirilmemiştir*.

Aybar'ın indirdiği "maske"miz işte budur, ve bu maskenin altında, onun yalnızca teorik bilgisizliği ve yetersizliği değil, bilimsel sosyalizmin klasikleri üzerine olan bilgisizliği de sırtıtmaktadır. "Felek kimseyi baytar yazarmı durumuna düşürmesin" dediği, "durum" işte böyledir ve sanırız, okur, bir kez daha, "işin daha da zevkine" varmış bulunmaktadır.

VII. "BAĞIMSIZ" SÖZCÜĞÜNÜN "KENDİLİĞİNDEN" OLARAK ÇEVİRİLMESİ ÜZERİNE

Ama biz, esas konuya gelelim: Yukarda uzun uzadıya açıkladığımız gibi, Fransızca ilk çevirilerde, "*spontané*" sözcüğü, daha sonra, "düzeltilerek" "*autonome*" olarak değiştirilmiştir. Almanca özgün metinde "*Selbständige*" olan bu sözcük, Engels'in gözden geçirdiğini ve "aslına uygun" olduğunu belirttiği İngilizce çeviride "*independent*" olarak yer almış, ve Engels, bununla da yetinmemiş olacak ki, buraya, "*self-conscious*" sözcüğünü eklemiştir. Şimdi, bu sözcüklere göre, üç çeviriye de bakalım:

"*Spontané*" olarak: "Proleter hareket, büyük çoğunluğun, büyük çoğunluğun çıkarına olan, kendiliğinden hareketidir."

Autonome olarak: "Proleter hareket, büyük çoğunluğun, büyük çoğunluğun çıkarına olan, özerk hareketidir."

Independent olarak (*self-conscious*, İngilizce çeviriye eklendiğine göre): "Proleter hareket, büyük çoğunluğun, büyük çoğunluğun çıkarına olan bilinçli, bağımsız hareketidir."

Aybar, çeşitli sözcüklere başvurarak, Fransızca, İngilizce ve Almanca sözcüklerin çeşitli karşılıklarını altalta sıralıyor. Gerek yok buna. Bugün, "*spontané*" sözcüğü, "kendiliğinden" sözcüğüyle karşılanmaktadır, yani irade dışında yapılan şeyler, için kullanılır. İşçilerin, kendiliğinden ha-

³⁶ Karl Marx et Friedrich Engels, *Manifesto du Parti Communiste*, Editions Sociales, Paris 1960, s. 2.

³⁷ Marx, Engels, *Manifesto du Parti Communiste*, Editions Sociales, Paris 1976, s. 26.